

ISTEN NYOMAI

NORVÉG REGÉNY

IRTA
BJÖRNSON BJÖRNSTJERNE

(UGYANEZEN SZERZŐ TÖBB KISEBB ELBESZÉLÉSÉVEL)

FORDITOTTA
UJKÉRI

BUDAPEST.
AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA.
1895

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-179-9 (online)
MEK-17221

TARTALOM

ELSŐ KÖTET

ELSŐ RÉSZ.

Gyermekkor.

MÁSODIK RÉSZ.

Az ifju kor.

HARMADIK RÉSZ.

Az élet.

MÁSODIK KÖTET

AZ APA.

EGY ÉLET REJTÉLYE.

THROND.

ELSŐ KÖTET

ELSŐ RÉSZ. Gyermekkor.

I.

Olvadó hóban, a tenger fölött uralkodó magaslaton, a nyugvó nap utolsó sugarainál Kallem Eduárd, egy körülbelül tizennégy éves fiu állt nagyon komor arccal. Hol nyugatra nézett a tenger felé, hol keletre a város felé, hol pedig a kikötő és ama hosszú hegyláncolat felé, melynek legmagasabb csucsai a tiszta légből éles körvonalban emelkedtek ki.

A vihar sokáig tartott s borzasztóan dühöngött. Az új védgát mellett is, több a nyílt tengerre hajtott hajó merült el s a táviratok nagy szerencsétlenségeket jelentettek.

Csupán néhány óra óta csillapult a vihar s a szél lassankint elállott, de a mélyen megháborított tenger nem akart csöndesedni. A meddig csak a szem látott, házmagasságu hullámok törtek elő szünet nélkül s fehér habjaik oly zajjal csapódtak alá, hogy elhatott az a városig s visszhangzott a part mentén mély, tompa morajban, mintha egy távoli világrész sülyedt volna el.

Valahányszor ezek az óriási hullámok a magaslat tövébe ütközve visszaverődtek, úgy rémlett, mintha a mese tengeri szörnyeik ütötték volna itt föl a tanyájukat. De oda, a hol a fiu állt, nem hatott föl egyébként, mint a sósvíz permetege, mely égette a mozdulatlanul álló fiu arcát.

Lassankint azonban a gyermek nekibátorodott és szabadabban lélegzett. Aztán csöndesen megindult, mintha félt volna, hogy fölébreszti ama láthatatlan lények gyanúját, a melyeket maga körül érzett.

Távozva a magaslatról, lefelé sietett a lejtőn, egyik szirt-tömből a másikra ugorva. Egyszerre, lent a távolban, hegyes sapkát pillantott meg, a melyre messziről ráismert. Abban a pillanatban meghökken s mindent elfelejtett, a mi az imént történt. De aztán ép ő volt az, a ki félelmet akart előidézni. Azt, a kit észrevett, már rég várta; szeme, mozdulatai s egész magatartása örömet árultak el a fölött, hogy végre megpillantotta.

A másik, veszélyt nem sejtve, közeledett vígan, mint a ki a szabadságot élvezi, lassu ügetésben. Csakhamar hallani lehetett nehéz, patkós csizmájának a kopogását.

Szép, szőke fiu volt ez, körülbelül egy évvel idősebb annál, a ki őt leste; durva posztóruhát viselt s nyakát nagy kendővel csavarta körül, míg kezeit fejeskeztyűben rejtette el.

A nagy titok lebonyolulófélben volt. A kis város egész iskolája már régóta kíváncsian várta azt az ünnepies pillanatot, mikor ez a fiu, Tuft Ole, végre kénytelen lesz megvallani, hol tölti délutáni és esti óráit és mivel tölti el?

Tuft Ole a partvidék egyik jómódu földmivelőjének a fia volt. Apja, ki egy évvel ezelőtt halt meg, a környék legnagyobb figyelemben részesült lelkésze volt a nyugati kerületben, s korán elhatározta magában, hogy pappá neveli a fiát s elküldte a főiskolába.

Ole értelmes, szorgalmas volt s nagy tiszteletet tanusított tanárai iránt, kik rögtön megkedvelték s kedvencükké vált.

De nem kell az ebet csupán a szőre után itélni meg. Egy idő óta ez a nagyon becsült és nyílt-szívű fiu nem vett többé részt pajtásainak játékaiban. Nem találták őt sem a nagynénjénél, ahol lakott, sem az igazgató-tanárnál, kinek fogadott leánya, Kallem Josephine, Eduárd nővére, rendes játszótársa volt; Josephine most mindig egyedül volt; vajjon hová tűnhetett el Ole?

A főiskola *első* tanulója, ki sorshuzás útján Dumas Sándor »*Három muskétás*«-ának illusztrált diszkiadását nyerte, följánlotta ezt tanuló társai közül annak, aki kipuhatólja, hogy és mikép tölti Tuft Ole a délutánokat és estéket.

Az ajánlat tetszett Eduárdnak, ki ép oly folyékonyan olvasott franciául, mint norvégül s mindig hallotta beszélni, hogy a »*Három muskétás*« a legszebb regény a világon.

Kémszemlére járt tehát a »*Három muskétás*« elnyeréseért.

Hurráh! most már az övé lesz az!

- Hé! - kiáltott Eduárd, a hogy csak a torkától telt.

Ole megrezzenve szoritotta magához a táskáját.

- No, most megcsiptelek! Hiába titkolózol tovább!

Tuft Ole ugy állt ott, mintha megkövült volna.

- No, csakhogy végre megtaláltalak! Mi van abban a táskában?

S oda ugrott, hogy megkapja azt; de Ole gyorsan a másik kezébe vette s a háta mögé tartva, lehetetlenség volt azt Eduárdnak hatalmába ejteni.

- Mit gondolsz, fickó?... Azt képzeled talán, hogy könnyedén megszabadulhatsz tőlem? Csalatkozol!... Ide azzal a táskával!

- Nem, ezt ugyan nem adom oda!

- Add ide, vagy elveszem.

- Biz az nem jut a körmeid közé.

- Dehogy nem! Add át, mert elveszem tőled.

- Megmutatom neked, ha megígéred, hogy mit sem fogsz beszélni...

S könyek tolultak Olenak a szemébe.

- Nincs ebben semmi rossz, - folytatta, - értetted-e, Eduárd?

- Hát, ha semmi rossz sincs abban, akkor ugyis megmutathatod... Siess tehát.

Ole eme szavakat félig-meddig ígéret gyanánt vette. Esengő arccal pillantott Eduárdra s így szólt:

- Én amoda megyek le... érted-e, az Isten nyomaiba.

- Az Isten nyomaiba? - kérde Eduárd álmélkodva.

Egyáltalában nem értette, mit jelenthetnek az »Isten nyomai«.

Ole vajjon az Isten nyomaiba megy-e akkor, mikor a halászkunyhókat fölkeresi?

A kíváncsiság elfeledtette vele, hogy ő most az iskolai kém szerepét játssza s így szólt:

- Nem tudom mit akarsz mondani, Ole. Az Isten nyomairól beszélsz te?

Ole jól vette észre a változást pajtásán, kinek elébb szigorú kifejezésű arca most szelidséget áruult el. Azonban bizonyos varázsát folyvást megőrizte. Kallem Eduárdot, valamennyi pajtása közt, leginkább bámulta Ole titokban. Azonkívül is dicsfény környezte a fejét, mert Eduárd a barnafürtű kis Josephinenek a testvére volt.

Igy tehát egy barátságos szó, egy mosoly Eduárdtól, nagy hatással volt Olera. Olyan volt az, mint a mennyből leáradó kegy. Engedett is a nyájas, hizelgő szavaknak. Azonnal átadta a táskáját.

Eduárd már a kezében tartotta azt; de mielőtt fölnyitotta, Olera nézett.

- Ha azonban nem akarsz?...

- Dehogyan nem; nagyon szívesen megengedem.

Eduárd, fölnyitotta a táskát s egy zsebkendőt fölemelve, az alatt egy nagy könyvet pillantott meg. Biblia volt.

Eduárd a tisztelet kifejezésével nézte azt. A biblia alatt több apró röpirat volt; néhányat kivett ezek közül s átnézte. Vallásos művek voltak. Csendesesen visszatette a bibliát, ép úgy, amint volt, feléje helyezte a zsebkendőt s ismét becsatolta a táskát.

Tulajdonképpen most sem sikerült többet megtudnia, mint a mennyit elébb tudott, vagy helyesebben mondva, még kevésbé tájékozhatta magát.

- Talán csak nem olvasol azoknak ott lent a bibliából? - kérdezte.

Tuft Ole elpirult.

- De bizony olvasok olykor.

- De kinek?

- A betegeknek; de nem gyakran.

- Jársz a betegekhez?

- Járok; ép a betegektől jövök.

- A betegektől! S mit csinálsz te ott?

- Oh, hát ápolom őket, a mennyire tőlem telik.

- Te? - kérdezte Eduárd csudálkozva. Aztán pillanat múlva utána tette:

- Miképen történik ez? Étkeket viszel talán nekik?

- Bizonyynyal; aztán megvetem az ágyaikat, friss szalmát viszek nekik azokba s az öregeket támogatom.

- De miből vásárlod nekik a szalmát?

- A nagynéni ad nekem pénzt s Josephine is.

- Az én hugom?

- Az; de ezt talán nem is kellett volna neked megmondanom.

- Hát Josephine honnan veszi a pénzt? - kérdezte Eduárd.

Tudta ő, hogy atyja nem szokott pénzt adni senkinek, még Josephinének sem, a nélkül hogy a pénz hováfordításáról tudomása nem volna. E szerint ő helybenhagyta Olenak a cselekedetét s ez elég volt arra, hogy Eduárdnak minden gyanuja eloszoljon.

Ole mindjárt észrevette eme fordulatot s hajlandó volt többet is elmondani. Elbeszélte, hogy sokszor meggyült a baja. Neki kell gyakran tüzet rakni s az étkeket elkészíteni.

- S el tudod mindazt végezni?

- El bizony; aztán söprök, bevásárlom a szükségeseket s elküldök a gyógyszerárba amaz orvoságokért, melyeket az orvos rendelt.

- S van időd mindezeknek elvégzésére?

- Ebéd után végzem mindezeket s a leckém este tanulom meg.

Egész bizalommal beszélt el mindent, mignem egyszer csak eszébe jutott, hogy jó lesz sietniök lefelé, mielőtt besötétül.

Eduárd elgondolkozva ballagott elől, Ole követte, kezében a táskával.

A mint a magaslat lejtőjén aláhaladtak, úgy hangzott a tenger moraja, mintha nagy néptömeg zugása hatna fülökbe. Az idő hűvösödött; a hold fölkel, de az égen még egyetlenegy csillagot sem láttak.

- Hogy támadt az az ötleted? - kérdezte Eduárd visszafordulva.

Ole megállt; habozva vette át a táskát egyik kezéből a másikba. Vajjon mindent elmondjon-e?

Eduárd sejtette, hogy még egyéb titka is van Olenak, mely az eddig hallottaknál sokkal fontosabb.

- Nem mondhatod ezt nekem meg? - kérdezte közönyösen.

- Miért ne? - szólt Ole, kezében csóváltatva a táskát.

Ekkor Eduárd, égve a kíváncsiságtól, sürgetni kezdte Olét, ki noha még kissé habozott, szívesen teljesítette pajtásának a kívánságát. Pillanatnyi gondolkodás után így szólt:

- Valami nagy, igen nagy dolog ez...

- Valami igen nagy dolog?

- Igazat mondva, a legnagyobb a világon.

- De mi lehet az, istenem?

- Ha fogadást teszel, hogy élő lénynek erről nem beszélsz, akkor megmondom neked.

- Mi lehet az, Ole?

- Misszionárius akarok lenni.

- Misszionárius?

- Ugy van; misszionárius a pogányok közt, a vadak közt, érted-e, az emberevők közt!

Ole látta, hogy Eduárd ezt nem érti és sietett beszélni neki a cyclonokról, vadállatokról és mérges kigyókról, melyekkel ott a messze földön találkozhatnak.

- S ezek ellen edzenem kell magamat, érted-e?

- Edzeni? A vadállatok dühe s a mérges kigyó marása ellen?

Eduárd ezerféle fantasztikus képet kezdett magának alkotni.

- Egyébiránt, - folytatta Ole, - az emberek sokkal rosszabbak; szörnyű emberek ezek a pogányok; kegyetlenek és bőszek. Nem csekély dolog ez, melyre jól el kell készülni.

- De hát miképpen készülhetsz itt arra elő? Hiszen a halász-városrészben nem találsz pogányokat!

- Igaz; de ezek a szegények megtanítanak minket a szenvedésre. Elnézőknek kell lennünk irántuk. Ha betegek vagy gyöngélkedők, akkor bosszusak és bizalmatlanok. Képzeld csak, a minap is meg akart egy beteg nő verni.

- Téged akart megverni?

- Kértem istent, hogy engedje neki ezt megtenni; de az a beteg asszony meglegedett a szitkozódással.

Olenak ragyogott a szeme s arca egészen megváltozott.

- Nehéz mesterség, megnyerni az embereket, azt mondja egy könyv, mely ép a táskámban van; főleg pedig nehéz őket isten országának nyerni meg. Egész fiatalon, még gyermekkorunkban kell ezt tanulgatnunk. Egy misszionárius azt mondja: »Ha tiz életem volna, valamennyit a misszióknak szentelném.« Én is azt szeretném tenni.

A két fiu most egymás mellett lépdelt. Ole önkéntelenül szüntelen a ki-kibukkanó csillagokra pillantott. Mind a ketten megálltak pillanatra s szétekintettek.

Alattok a kikötő, hajóival, melyek körvonalai homályos, határozatlan képet adtak; a mindenféle szállitmánynyal elhalmozott rakodó part; a kivilágított város; amott a hótól fehérülő part s távolabb a tökéletesen sötét tenger. Itt ismét hallották ennek moraját, de gyöngébben s egyhangu zaja összhangban volt a csillag-világította félhomálylyal. A két fiu közt sajátságos, láthatatlan áramlat vonult el, mely érzelmeiket egyesíteni látszott.

Eduárd elgondolta aztán, mennyivel többet ér Ole, mint ő. Mert ő csak afféle mihaszna gyerek volt, hiszen minden nap mondták ezt neki. Lopva pillantott erre a tisztességes arcú paraszt fiura, ki már vén gyerekek látszott ugyan... de a kiből egykor még nagy ember lehet.

Majd folytatták utjukat a városnak hegytövében fekvő része felé, mely leginkább a munkások házaiból s iparosok műhelyeiből állott. Az olvadó hóból keletkezett sár az éji hidegtől keményedni kezdett. Nehány lámpa homályos üvegein át csak gyér világitást nyert az utca.

A két fiu csakhamar megvált egymástól.

Eduárd, pillanatra bámulattal s a tisztelet egy nemével telt el pajtása iránt; de aztán visszaemlékezve ígéreteré, gondolatai másfelé irányultak. Még aznap este tudatta Hegge Endrével, a főiskola legjelentékenyebb tanulóival, hogy ő most már tudomást szerzett magának a felől, hol tölti el Ole az idejét s mivel foglalkozik.

Endre fölkel, barna sört hozatott. Kedélyesen mulattak.

Ügyességével és behizelgő modorával csakhamar mindarról értesült, a mit tudni akart.

Eduárd ugyan föltette magában, hogy nem beszél többet, mint a mennyi Eduárdnak napi foglalkozására vonatkozott; de Endre finoman több-több szót csikart ki belőle, részint kételkedése által, részint a sör segélyével, úgy, hogy Eduárd végre mindazt elbeszélte neki, a mit Ole bizalmasan elmondott.

Haza térve, hóna alatt a képeskönyvvel, kellemetlen érzés lepte meg. A sörtől keletkezett izgatottság elmúlt, a nevetés ingere nem bántotta többé s mikor most egyedül volt, újra látta Olenak szelid kifejezésű szemét. Aztán abban nyugodott meg, hogy holnap a lelkére köti Endrének hogy a vele közölt titkot őrizze meg.

Azonban másnap, iskolai előadás után, a rakodópartról óriási gőzhajót pillantott meg, mely ép a kikötőbe futott be. Az odasiető emberek azt állították, hogy hasonló hajót még nem láttak a kikötőben; hiszen sem árbocai, sem vitorláit nincsenek!

Eduárd nem láthatta jól a rakodópart kerítésétől. A nép a kikötőhöz sietett s Eduárd követte a kíváncsi embereket.

Eközben Endre, fölhasználva üres idejét, elgondolkozott a fölött, a mit Eduárd beszélt neki s ismételte pajtásai előtt.

Elmondta nekik először is, hová jár Ole és mit csinál; hogy ő a kórház szegény betegeinek ágyszalmáját ujjal cserélgeti föl s olvas nekik a bibliából.

A fiuk csaknem sóbálvánnyá váltak a meglepetéstől; soha ők még nem hallottak ehez hasonló dolgokat.

Endre folytatta:

- S miért gondolta el mindezt így Ole? Mert a becsvágy föltámadt benne, s apostol vagy misszionárius akar lenni, a mi valamivel nagyobb feladat, mint a királyi, császári avagy pápai állás. Ole maga beszélte ezt Kollem Eduárdnak. De, hogy valaki az lehessen, meg kell találnia az »isten nyomait« s ezek a nyomok ott lent, a szegények kórházánál kezdődnek; ott tanulja meg, miképen kell csudákat mivelni, megszelidíteni a pogányokat, a vadállatokat s megállítani a cyclonokat.

Hangos kacaj követte ezt az elbeszélést, de ugyanekkor megszólalt az iskolába hívó harang s a gyermekeknek csak ép annyi idejük volt, hogy futva még elég jókor megérkeztek s mikor Ole mellett elhaladtak, gunyosan vigyorogtak rá.

Tuft Ole, fiatal életében, már látott egy izben feneketlen mélységet tátogni maga előtt. Ama téli napon volt ez, mikor apja sirja előtt hallotta a fagyos göröngyöket a koporsó födelére hullani. A levegőt a szélből kergetett hópelyhek töltötték be s a tenger fekete volt, mint a szurok. Az egykor érzett fájdalom újra gyötörte e pillanatban.

- Oh, apám, apám! - kiáltott föl, zokogásba törve ki.

Nem volt képes követni tanulóársait az iskolába. Nem akart többé oda visszatérni; nem tudott többé senkinek a szemébe nézni, sem a városban maradni. Pár óra mulva mindenki ismerni fogja tervét, mindenki rá bámul és szemébe nevet.

S most mindazt, amit szeretett, megszentelteték. Miért tanuljon ő?...

Elhatározta magában, hogy elutazik rögtön, de nem a főkapun, sem nem a főutcán távozik el, hol oly sok ember jár-ke! Megeredtek a könnyei. Nem, ő ama kis rejtekhelyen át távozik, melyet Josephine rendezett be neki a félszer és a szomszéd kerítése közt. Innen surrant ő ki minden délután a hátsó kis ajtón, anélkül, hogy pajtásai észrevették volna.

A gyermekek abban a félszerben szobácskát készítettek deszkából. Sem tágas, sem világos nem voltak ezek, de jól érezték benne magokat. Itt beszélgetett Ole az ő kedves Josephine-jének a misszionáriusok életéről.

Beszélt neki az oroszok, tigrisek és kigyók ellen való küzdelmekről, beszélt a cyclonokról, vad majmokról és emberevőkről. S mindezt oly terjedelmesen és élénk színekben ecsetelte, hogy a kis leány is szeretett volna eme veszélyes kalandokban részt venni. Először is néhány okos kérdést kockáztatott meg: kérdezte, vajjon a nők is lehetnek-e misszionáriusok? Ole erről mit sem tudott; úgy vélekedett, hogy a misszionáriuság inkább a férfiak föladata, de nők is szentelhetnék magokat eme hivatásnak. Majd azt kérdezte Josephine, hogy a misszionáriusok megnősülhetnek-e?

Ole erre azt felelte, hogy egyszer egy társaságban hallott erről beszélni atyjától. Valaki kételkedett abban, mert Szent Pál, a kit az első és legnagyobb misszionáriusnak lehet tartani, nem volt nő, sőt súlyt is fektetett erre. De az ő atyja erre azt válaszolta: Szent Pál azt hitte, hogy

Jézus nemsokára visszatér és sietve hirdetni kell ezt a nép közt, hogy elkészülhessenek erre, míg a mi ujkori misszionáriusainknak úgy kell élniök, mint másoknak, tehát meg kell házasodniok. Sőt arra is emlékezett, mintha olvasta volna valahol, hogy a misszionáriusok nejei iskolát rendeztek be apró néger gyermekeknek.

Eme félhomályban, hol a barna és szőke fő érintkezett emez elbeszélés közben, elszálltak ők gondolatban a pálmafák alá, hol őket apró néger gyermekek vették körül, kik megannyian csinosak, becsülettudók s vallásosak voltak; voltak ott megszelidített tigris-kölykök, melyek a lábaik előtt heverték a fűvényben; jámbor majmok, melyek őket kiszolgálták; elefántok hordozták őket nagy óvatossággal az erdőségekben, egész élestárat szállítva a hátukon.

Ole most látni akarta ezt a kedves kis helyet, utoljára. Bucsut akart ettől venni.

Egyszerre az jutott eszébe, vajjon nincs-e itt Josephine s vajjon nem hallott-e mindent?

Sietve lépett be.

A leányka ott volt, ott ült egy lócán s rá nézett.

A fiu ismét zokogásba tört ki.

- Elutazom, - dadogta. - Soha sem térek vissza ide!

S eközben leült a leányka mellé.

Josephine iparkodott a fiut megnyugtatni. Átadta neki a zsebkendőjét, melyet a szájához kellett szorítania, nehogy sirását meghallják, mert hát Josephinet keresni találják.

Ole engedelmeskedett, mint mindig, elismerve a leányka fölényét mindabban, a mi a jó nevelésre vonatkozik s azt hívén, hogy a zsebkendőt orrtörítés végett adta át neki, eme célra használta azt s folytatta sirását.

A leányka gyorsan kikapta kezéből a kendőt s elégedetlenül csóválva a fejét, tenyerével elfödte a fiu ajkát.

Végre megértette Ole, hogy hallgatnia kell; de ideje is volt, mert nevét az udvar különböző részén hallotta kiáltozni. Visszafojtotta tehát sirását, még pajtásai onnan el nem távoztak.

- Távozom hazulról! - ismétlé aztán, újra sirásra fakadva.

Aztán visszaadta a zsebkendőt Josephinének, bölintott a fejével s kifutott a hátulsó ajtón. Mikor már künn volt, eszébe jutott, hogy elfelejtett elbucszni s iránta tanusított jóindulatát megköszönni. Eme szerencsétlen körülmény még gyorsabban kergette kifelé a városból s meg sem állt, míg az országutra nem ért.

Josephine pillanatig vesztegelve bámulta a fiu patkós csizmáinak a nyomát. Aztán ő is ki-suhant. Pár perc múlva már a gyógyszerésznél volt hajadonfővel, fivére után kérdezősködve. De ez nem volt ott. Azonban az ablakból megpillantotta a tengeren az idegen nagy hajót, melyet tiz-tizenkét kisebb hajó környezett.

Természetesen Eduárdnak ott kellett lennie. Nosza, rögtön a kikötőhöz! Eloldta kis fehér csónakjukat s tova evezett, oly erősen, hogy a veriték gyöngyözött az arcán, mikor a nagy, lomha gőzöshöz érkezett. Megpillantotta ott Eduárdot az őrpádon, könyvekkel a hóna alatt, beszélgetve barátjával, Mo vámőrrel.

Mikor Josephine eléggé közeledett, nevén kiáltotta bátyját. Meghallotta, mint meghallották valamennyien, a kik ott voltak. Bámulták ezt a leánykát, a mint kipirult arccal gyorsan evezett.

Eduárd sejtette, hogy valamely szokatlan dolog történhetett. Leszállott a hajóhidról, s a többi hajón áthaladva, közeledett a Josephine csónakjához.

- Mi történt? - kérdezte, miközben leszállva a csónakba, huga ölébe téve könyveit, átvette az evezőt, s ismétlé:

- Mi történt?

A leányka pihegve, kipirult arccal, zilált hajjal bámult, mialatt Eduárd visszafordította a csónakot.

A leányka ekkor szintén evezőt vett a kezébe s leült a bátyja mögé, a hátulsó padra.

Josephine, miközben evezőjét vízbe ereszté, kérdezte:

- Mivel bántottad meg Tuft Olet?

A fiu sápadt, pirult s szintén vízbe eresztette evezőjét.

- Most már nem akar tovább az iskolába járni. Visszatért az édes anyjához és soha sem tér többé vissza.

- Nem; az nem igaz! - szólt Eduárd.

De hangja elárulta; érezte, hogy huga igazat mondott. Vízbe merítve evezőjét, teljes erővel evezett, hogy utolérhesse Olet.

- Ugy, ugy! Jól teszed, ha sietsz, hogy utolérhesd. Bizonyos lehetsz a felől, hogy ha késel, nem találkozol vele, hogy visszahozhasd, s akkor okvetetlen megmondom a papának, meg az iskolaigazgatónak, milyen csunyán viselted magadat vele szemben.

- Te viseled magad csunyán, ha fecsegsz.

- Oh, ha hallottad volna, a mit Hegge Endre mondott s az egész iskola! Mindnyájan gunyolták s ő, a szegény fiu, úgy sirt, mintha ostorral verték volna s e miatt anyjához menekült. Ha vissza nem hozod magaddal, meglásd, mi történik!

- Bohó leány; hát nem látod, hogy teljes erőmből evezek?

Körmei egészen megfehéredtek s arca kivörösödött; egészen meghajlott minden evező-csapásnál, hogy gyorsabban haladhasson előre.

Josephine mit sem szólt, de szintén evezni kezdett.

Kis idő múlva Eduárd megszólalt, miközben fölállt, hogy kiköthessen.

- Ma még nem reggeliztem s valószínűleg nem is ebédelhetek. Van-e még nálad egy kevés pénz, hogy pár kalácsot vegyek magamnak?

- Van; ime néhány fillér.

- Fogd meg a könyveimet, - szólt, miközben az utca felé futott.

Eduárd alig ment tiz percig, midőn meglehetősen selejtes csizmája átázott. De ami még rosszabb volt, a kalácskákat megette s még mindig éhes volt. Se baj, hiszen mindjárt utoléri Olét, mert fürgébb és könnyebb léptű. Látni kellett volna őt, a mint szaporázta lépteit. Minden áron utól kellett érnie pajtását s ezen pillanatig sem kételkedett.

Azonban negyed mértföldnyire siker nélkül haladva a bokáig érő sárban, most, midőn az eső megeredt s a szél is fujt, a zord időben, a mint a halomláncolat mentén ballagott, csüggedni kezdett.

Éhesen, lankadtan kellett a sárban gázolnia egészen Nagy-Tuftig, majdnem egy mértföldig. Az is aggasztotta Eduárdot, hogy ha apja észre veszi távollétét, majd kérdőre vonja, megszidja s ütlegeket is kap tőle. Kis hija volt, hogy sirásra nem fakadt.

De miért sirjon, miért essék kétségbe? - gondolta magában. - Csak célotat érhesed, fiam; hiszen már máskor is részesültél ütlegekben.

S Eduárd megkönnyebbülve folytatta utját, vidám dalra gyujtva. Egészen elfulladva, pillanatra megállt; de midőn a saját hangját nem hallotta, megrémült s folytatta a dalt, egyre ismételve azt a hosszu, unalmas uton.

Abban a pillanatban, midőn az előtte emelkedett halomra kapaszkodott, mely a fjord felé huzódott, egyszerre észrevette Ole nyomait az utszélén; ráismert patkós sarkának a nyomaira. Ole nem lehetett messze. Ez a gondolat bátorságot öntött belé; gyorsabban kezdett lépkedni.

Hiszen Nagy-Tuft ott volt az első kanyarulatnál, a halom tövében! Talán oda érhet csakhamar és elkerülheti atyjának az ütlegeit.

Az apja egyébiránt nem mindig volt szigoru ember. Tudott ő jó is lenni, főleg ha Josephine Eduárdot pártolni akarta és szót emelt mellette.

S Josephine bizonyosan ejt egy-két szót az érdekében, ha Ole visszatér; ezt meg is ígérte neki. A gyógyszerészt is meghódítják pártfogójuknak. A gyógyszerész igen jó ember volt s az ő szava sokat nyomott.

Szent isten... Amott a távolban nem az apja-e az, ki lóháton körjázatát végezte?...

A sárga paripa fejének a körvonalai feltűntek a láthatáron.

A szalmapapucskok, melyeket az apa télen kengyel gyanánt szokott alkalmazni, úgy csüngtek alá két oldalt a ló fejéről, mint valamely orvmadárnak a karmai. Eduárd rémülten, mozdulatlanul várakozott.

Mikor a ló közeledett, a fiura bámult, nem akarva hinni jó szemének. Az apa sem ismert rá mindjárt. Hát, ez az átázott fickó, ki sápadtan, mozdulatlanul áll az ut közepén, csakugyan az a diák-e, a kinek most az iskolában kellene lennie? S ily időben, ily helyen, és ily könnyű öltözetben megy ő Nagy-Tuftba engedelmem nélkül?

- Mi a manót csinálsz te itt?

Eduárd gépiesen hátrált.

- Hová indultál?

- Tuft Oleékhez.

- Mit csinálsz te ott? Hát, otthon van Ole?

- Otthon.

- Mit teszel ott?

- Hát... hát... engedelmet akarok kérni tőle.

- Engedelmet? Ugyan miért?

Az apa, ezt mondva, fölemelte ostorát. A fiu sietett mondatát bevégezni.

- Ole nem akar többé az iskolába visszatérni.

- Nos?

- Az én hibám miatt.

- A te hibád miatt?... Hogy lehet az?

- Arról értesültem...

A fiu itt megakadt és sirni kezdett.

- Arról értesültem... hogy ő betegeket látogatni jár.

- S te ezt ugy-e, hiresztelgetted?... fecsegtél?

Eduárd nem mert válaszolni; az ostor működni kezdett. A fiu fölemelte két karját s ismét leeresztette, követve szemével apjának a mozdulatait, miközben egyre hátrált.

Az apa nagyon bosszús volt; de megőrizte hidegvérét s Nagy-Tuft felé mutatva ostornyelével, így szólt:

- Indulj!

Eduárd engedelmeskedett, természetesen, de tisztességes távolságban iparkodott tartózkodni apjától. A ló szaporán lépkedett s Eduárdnak ugyancsak kocognia kellett.

Most már tisztán lehetett látni Nagy-Tuftot ama halom alján, melyről lefelé mentek. Számos épület környezett egy négyszögű udvart. A másik oldalon a folyam volt, őrlő- és fűrész-malommal; az apró szigetek s a kiszögellő hegyfokok olyan tökéletesen elzárták az öblöt, hogy a tenger ott olyan nyugodt volt, mint valamely töltés mögött; a partok szélén már látszott a fagy nyoma. A lakóház homlokzata a tengerre nézett. Kétemeletes, vörösre festett faház volt ez, fehér ablakaival. Eme ház felé irányozták lépteiket a jövevények, Eduárd menve elől. A tulsó végen voltak az istállók és aklok, ugyanegy födél alatt. Az udvaron kecskenyáj rágta a fenyőgalyak túleveleit. Mihelyt ezek az állatok észrevették az ujonnan érkezetteket, fölemelték a fejüket, mereszgetve a nyakukat és bámulva hegyezték a fülüket; csak a bak kérődzött folyvást, jóllakva, elégülten.

Egy csapat veréb nagy zajjal röpült tova.

A ház ablakai oly alacsonyak voltak, hogy kívülről a szobába lehetett látni. Ole bokáig érő, nagy, fehér ingben a tüzhely mellett ült. Anyja mellette a levest főzte. Eduárdnak nem volt ideje egyebet látni; apja kíséretében átlépte a küszöböt s megnyomta hidegtől dermedt ujjjaival a kilincset.

Olének az anyja magas termetű, finom arcvonású, hullámos szőkehajú asszony volt. Letette főzőkanalát, hogy az érkezettek fogadására siessen. Arckifejezése komoly, de nyájas volt; kissé meghökkentnek s nyugtalanann látszott; hol egyikre, hol másokra pillantgatott, a nélkül hogy valamit szólt volna. Zavarba jött, mikor ezt a komor embert a fiával maga előtt látta.

Ama pillanatban, midőn székkal akarta őket megkinálni, az apa megszólalt:

- Kétségkívül jól tudja ön, hogy mi történt, nemde? Fiam eljött bocsánatot kérni és bűnhődni; ez szükséges volt, mert ezt a fiut meg kell fenyíteni; a szelid bánásmód mit sem használ neki.

- Oh, hát érdemes-e azért oly gerjedelemben jönnie? - szólt szeliden az anya, ki megijedt s Olének az arca is oly fehér lett akár az inge.

- Ugy van; elpáholom őt!... Először is, kérj bocsánatot!

Ole sirni kezdett, de Eduárd nem sirt. Ole nyugtalan volt, fölállt s anyjára nézett:

- Édes mamám! - esengett.

Nem tudott többet mondani, de arca eléggé tisztán kifejezte a kérést, hogy anyja vesse közbe magát.

- Kérj bocsánatot!

S az ostor működni kezdett.

- De mamám! - esengett Ole.

Eduárd elfogódva közeledett s mind a két kezét kiterjesztette Olénak az anyja felé, ki nagy sikoltozásba tört ki. Eduárd, iparkodva az asszony háta mögé menekülni, szintén jajgatni kezdett. Oly zaj támadt, hogy kint a kecskék újra bámultak és hallgatóztak.

Az anya most erélyesen közbe vetette magát s végre is Eduárd apjának engednie kellett. Nehány pillanat múlva távozott, ott hagyva a fiát Nagy-Tufton. A két suhanc letelepedett a padolatra s Eduárd is ép úgy ingre vetkőzött, mint Ole. Hosszu, térdig érő harisnyát viseltek, mint a parasztok szoktak, s kényelmesebbnek találták, így telepedni le a földre.

A két fiu elkezdett csevegni és játszani, mintha mi sem történt volna s oly édesdeden nevetgéltek, hogy az anya is velök kacagott.

Egyszerre, abban a pillanatban, mikor az asztalhoz ültek, Ole elkomolyodott. Nagy isten, mi lelte ismét? Összekulcsolva kezeit, lesütötte a szemét. Az anya ott állt előttök, szintén lehajtott fővel, kezét összetéve. Ekkor az ebédet megelőző imát mormolta, egyhanguan, halkán, mintha más valakivel, más helyen beszélt volna.

Eduárdot meghatotta ez a jelenet. Ő soha sem volt jelen ily imádkozásnál s ez egészen új volt előtte. Mit sem értett abból, a mit az öreg asszony mormolt és sokáig vesztegelt némaságban. Ole sem csevegett többé; az egész ebéd alatt alig ejtett ki egy-két szót s alig mosolygott. Az étek isten adománya, az ebéd tehát valami komoly dolog.

Majd észrevette az asszony, hogy a fiuk jobban szeretnének egyedül maradni s magukra hagyta őket.

Ujra elkezdtek beszélgetni. Ole elmondta, mikép viselték magokat a pajtások vele szemben s Eduárd megígérte, hogy megabajgatja azt, a ki többet említést tesz az *Isten nyomairól*, még ha ez Hegge Endre volna is, meggyülne vele a baja.

Mikor már eleget beszéltek, Josephinere került a sor. Ole elkezdte a leánykát dicsőíteni. Eduárd is osztozott pajtása nézetében, hogy Josephinenek nincs párja. Elmondta, miképen kereste őt föl a huga csónakon. Ole ezt magasztosnak találta. Hogy Josephineben volt valami nagyszerűség, abban mind a ketten egyetértettek.

De azt sehogy sem tudta megérteni Eduárd, miért akar Ole misszionárius lenni. Minő gondolat az, a távol világba menni kalandokra, mikor szülőföldén is elég tennivalója akadhatott! Ole pap lesz, ő meg orvos s mind a ketten ugyanegy városban lakhatnának. Vajjon nem jobb lenne-e ez? Szomszédok lennének s mindig együtt mulatnának; este a punci mellett sakkot játszanának. Szereznének maguknak kocsit s mindenikök egy-egy lovat s együtt kocsikáznának. Hiszen ez kellemesebb volna! Vagy a tengerparton lakva, közös hajójuk volna, - minden közös!

Ole elgondolta, hogy Josephine is társaságukban volna, noha erről Eduárd mit sem szólt. De hát ez oly világos volt s Ole úgy vélekedett, Eduárd gyöngédségből hallgatott arról, hogy Josephine a pap felesége lesz s az egész ház kormányzója.

Végre is abban egyeztek meg, hogy egyikük pap, másikuk orvos lesz s teljes életükben együtt laknak.

MÁSODIK RÉSZ. Az ifju kor.

II.

A christianiai egyetemen, hol Kallem Eduárd már két év óta tanulgatta az orvosi tudományt, a phisiologiai tanfolyamnak ez évben legkitünőbb hallgatója bizonyos Rendalen Tamás nevü tudós ifju volt. Miután nagy ritkaság, hogy az élettanból más legyen az első, mint valamelyik orvos-növendék, mindenkinek feltűnt ez a Rendalen, Kallem Eduárdnak épugy, mint másoknak, a nélkül azonban, hogy ő barátságot kötött volna ezzel a fiatal emberrel, a ki egyébiránt nem szokta keblét mindjárt első találkozás után föltárni.

Csak később, ujév után, mikor a karácsonyi szünetidő után ugyanegy hajón tértek vissza, kötöttek bővebb ismeretséget.

Első este, midőn Kallem Rendalen Tamást meglátogatta, ott töltötte az egész éjet pipázgatva és beszélgetve; néhány nap mulva Rendalen visszaadta a látogatást Kallemnek s ekkor ők reggeli 3-4 óráig sétálgattak föl s alá lakásaik közt.

Kallem Eduárd soha sem találkozott még ily kiváló szellemmel, mint Rendalen. Egyizben korán reggel benyitott ez a fiatal ember Kallemhez, fölébreszteni őt, csak azért, mert tudatni akarta vele, hogy mindazok iránt, a kiket eddig ismert, nem érzett oly benső vonzalmat, mint Kallem iránt.

Egyébiránt, ők sok tekintetben hasonlítottak egymáshoz: mind a ketten szorgalmas, önérzetes fiatal emberek voltak s egész szenvedélylyel tanulmányozták tantárgyaikat; a mellett különös gondot fordítottak külsejükre s izléssel öltözködtek, kiváltképen Rendalen, ki a külső megjelenésnek nagy fontosságot tulajdonított. Ő a mellett zeneértő volt, mesterileg játszott a zongorán s szépen tudott dalolni, barátjának nagy gyönyörüségére.

Volt azonban köztök elég ellenkező sajátság, mely akadályozta őket abban, hogy egymást föltétlen bizalmukkal ajándékozzák meg, sőt olykor dacoltak is egymással. A nehézségek többnyire Rendalennél merültek föl, minthogy Kallem engedékenyebb és alkalmazkodóbb volt. Ha Rendalen nem jó hangulatban volt, nekiült a zenének s órákig eljátszott egyfolytában, mit sem törődve azzal, van-e valaki más, mint ő, a szobában. A látogatók ilyenkor szó nélkül hagyták oda. Szeszélyes természetü volt s ha néha mélabú lepte meg, senki sem tudott belőle egyetlenegy szót kicsikarni. Ha ellenben jókedve kerekedett, a levegő rezgett körül a villamosságtól.

Januárban és februárban a két fiatal ember csaknem mindennap találkozott este hat és hét óra közt a tornateremben, ha napközben nem látták egymást. Gyakran együtt is vacsoráltak, többnyire Rendalennél, kinek zongorája is volt.

Március elején Rendalent meglátogatta az anyja. Fiának a szállásadóinál vett lakást, egy nem rég Christiániába költözött családnál, a legkülönösebb házaspárnál, a minőt látni lehet. A férj nordlandi polgár, vak s egyik oldalán idegbéna, a feleség kitünő zenélő, még nagyon fiatal, csaknem gyermek volt. Legalább Rendalen ezt állította.

Kallem egyetlenegyszer sem találkozott Rendalennal, mig ennek az anyja Christianiában tartózkodott. Azonban egy délután, midőn a szokottnál korábban tért haza, csöngetést hallott. A cseléd kinyitotta az ajtót s a Tamás hangjára ismert, midőn ez az előszobában beszélt.

A fiatal ember hevesen lépett be. Komor és szófukar volt s arra kérte Kallemet, cseréljen lakást vele.

Kallem jól ismerte őt s épen nem lepte meg kívánsága, s nem is kérdezte annak az okát. Csupán annyit mondott, hogy az a két kis szoba nem lesz elég a Rendalen gyűjteményeinek és zongorájának a befogadására.

Ebben igaza is volt Kallemnak; csakhogy az ő két kis szobája mellett egy nagy szoba is volt s Rendalen úgy vélte, hogy a tulajdonos asszonyság szívesen kiadja azt bérbe. Ez a szoba épen nekivalónak látszott.

- Beszélte-e már a tulajdonossal?

- Még nem, de rögtön beszélek.

Ugy cselekedett s aztán visszatért a tulajdonos asszonyság kíséretében. Pár perc alatt mindent elintéztek. A költözködés még aznap délután megtörtént. Este Kallem már egészen kényelemben helyezte magát hálókabátjában s papucsban, ama nagy szobában, melyben oly gyakran meglátogatta barátját.

Kissé különösnek találta Rendalennak gyors elhatározását, föltette magában, hogy reggel majd beszél a cseléddel, mikor ez a kemencébe befűteni jön s reggelijét behozza. Ugy látszott, ez a leány, Marie, tudott valamit a dologról, mert sajtóságon mosolygott, mi körülbelől ezt jelentette:

- Oh, én mindent tudok, de nem vagyok fecsegő.

S a leány valóban nem volt hajlandó elárulni semmiféle titkot, s Kallemnak nem sikerült tudomást szerezni arról, hogy barátja, a kinek még az előző napon is tetszeni látszott a lakás, miért költözött ki abból.

*

Az a ház, melyben most Kallem lakott, sarokház volt s magasabb, mint az egyetem. Az ő szobái az első emeleten voltak, melyekbe egy bejárás volt a tulajdonosnő lakásával, legalább az egyik szobába; a másiknak azonban külön bejárása volt. Mikor Rendalen ott lakott, egy szobával többet bérelt, a sarokszobát, mely kissé távolabb esett. Az ajtóra kitűzte Kallem a névjegyét egy nagy bádoglap alá, melyen ez volt olvasható: *Soeren Kole*. Így hitták a tulajdonosnőt.

Másnap, vasárnap, Kallem meglátogatta az asszonyságot.

Soeren Kole, a vak és szélütött ember, nagy toloszékben ült. A szerencsétlen még fiatal volt, - alig harminc éves, - otromba testalkatu, arcu és nehézkes, érdes szavu. Már a »lehet« kiáltása is, midőn Kallem kopogtatott, kellemetlenül hangzott a fiatal ember fülébe.

Kallem megnevezte magát; a vak mozdulatlan maradt s vontatva szólt;

- Oh, ugy!... Lássa ön, én világtalan vagyok s alig tudok megmozdulni...

Kallem annyira már jártas volt az orvosi tudományban, hogy rögtön tudta, minő az a betegség, a mely ilyen erős testalkatu embert tönkretett.

A fiatal ember szótlanul bámult a szerencsétlenre.

- Tessék leülni! - szólalt meg ismét a világtalan.

Azután nagy erőfeszítéssel az ajtó felé fordult.

- Ragni! - kiáltott.

Senki sem válaszolt.

Kallem, ki most már leült, körültekintett. A szobában játékszerek hevertek szétszórva a padolaton. Valóban úgy tetszett neki, mintha gyermekhangokat hallott volna. Tehát még gyermekei is vannak!

- Ragni! - kiáltott újra a vak.

Ismét az a mély csönd uralgott, melyet csupán az utcán járó lovak csengője zavart meg.

A tömör és sötét butorok kopottak és fakók voltak. Metszvények és fényképek függtek a falakon, szintelen keretekben. A por és nedvesség megsárgította a képeket. Nagyon elütöttek ezektől a játékszerek, meg egy egészen új nagy zongora, mely egyik elsőrendű párisi gyáros műve volt.

- Mint hallottam, Kolené asszony kitűnően zongorázik.

- Valóban.

- Talán konzervatóriumban tanult?

- A berlini konzervatóriumban.

A mellékszobában székek tologatása hangzott át, mi Kallemnak új tárgyat szolgált a társalgásra.

- Ugy értesültem, hogy a sarokszobában szomszédaim vannak, - szólt.

- Valóban.

- Családjához tartozók?

- Egy nagynéném lakik abban.

Soeren Kole ismét balra fordította a fejét s kiáltott:

- Ragni!

De senki sem válaszolt, sem nem jött. Kallem fölkel s bucsut vett a laktulajdonostól.

Két-három óra múlva Kallem nevetve beszélte el Rendalennek eme látogatását, részletesen.

Rendalen is jóízűen nevetett ezen ő ritkán járt hajdani laktulajdonosához, de sokat hallott beszélni Soeren Koléről. Aztán kijelentette, hogy hallani sem akar többé felőle s leülve a zongorához, játszani kezdett.

Néhány nap múlva kivel találkozott Kallem új lakásának a kapujában? Jövőbeli sógorával, Josephine vőlegényével.

Ole, a most már lelkészjelölt, a városba jött vizsgálatot tenni. Kölcsönös meglepetés és üdvözlés. Ole nem tudta, hogy Kallem kiköltözött régi lakásából, ez pedig azt nem tudta, hogy Tuft Ole ismeri a Kole-családot.

Kallem fölhívta barátját a lakásába.

Ole elmondta, hogy először van ebben a házban s azért jött, hogy Kole nénit meglátogassa, ki csak a napokban érkezett a városba.

Kallem kérdezte Olet, ismeri-e Soeren Kolet?

- Nem; csak épen a nagynénje beszéde után az egész család Nordlandból való.

- Mi volt ez a Soeren Kole?

- Halkereskedő, ki megvakult és a szél is megütötte s e miatt kénytelen lévén üzletével föl-hagyni, ezt a házat vette meg Christianiában, hol rokonai laknak.

- S tudod-e, mi volt az oka a Kole megvakulásának s idegbénaóságának?

- Nem.

Kallem ekkor azt mondta, hogy ő sejtí annak az okát. Állítása, ugy látszott, megdöbbsentette Tuftot.

- Micsoda? tehát ő ismét mert megnősülni, másodizben?

- Hát másodszor házassodott?

- Ugy van; fél, vagy egy évvel ezélt, első feleségének a hugával.

- E szerint a gyermekek első házasságából valók?

- Természetesen. Hiszen másodík neje ugyszólván még gyermek. Képzeld, alig tizennyolc éves s már egy év óta van férjné.

- Mikor ez a szerencsétlen újra házassodott, már ilyen állapotban volt?

- Nem, azt nem hiszem; beteg volt ugyan, de nem ennyire. Senki sem tudta ezt a házasságot mire magyarázni.

- Ismered a feleségét?

- Nem, de a nagynénje beszélte nekem, hogy kedves kis teremtés, nagyon finom és kitünően zenél.

Aztán a házasság kérdéséhez tért vissza Ole.

- Lehet, hogy a szülők óhajtották ezt a házasságot, a gyermekek végett.

- Alkalmast a papok, - akarta Kallem mondani, de még idejekorán magába fojtotta a szót.

Aztán különféle tárgyakról beszélgettek. Josephine neve nem volt említés tárgya. Nehány perccel később Ole bement, meglátogatni a nagynénit.

*

Másnap reggel Kallem, szokásán kívül, otthon maradt s hallotta a fiatal asszonyt zongorázni. Először csak skálázott s aztán egyes műveket játszott, oly gyönyörűen, hogy a fiatal ember kinyitotta az ajtaját, hogy tisztábban hallhassa a hangokat.

Ez a játék ugy hangzott, mint a dal.

Vajjon miért mehetett ily fiatal, művészi érzékkal megáldott nő, ily roskatag férfhoz feleségül? Ez olyan rejtély volt, a melynek a kulcsát Rendalennál vélte megtalálhatni.

Rendalen mitsem tudott, de mivel aznap jókedvében volt, a fiatal asszony játékaról lelkesedve beszélt; nem volt ebben sok erő, de annál több érzés és báj.

Kallem tudni óhajtotta, minő külseje van a fiatal asszonynak.

- Bohó külseje! A homloka ugyan emelné, de hát a haját lesimitja arra. Én már mondtam is neki: »Simitsa föl haját.« A szeme is megjárna; de én soha sem láttam senkit, a ki oly szégyenlősen lesütné.

- No, de legalább van szeme.

- Meghiszem azt s mily színü! A legtöbb szem *solo*-t vagy legfőlebb *duo*-t énekel, de az övé gyönyörű akkordokat. Ha játékközben fölveti a szemét, akkor kell azt látnod. De rendesen az asztal lábát keresi a szeme, meg a zugokat s a kandalló torkát. Olykor ugy révedez a falakon, mint az egér, mely nem talál nyílásra.

Elnevetve magát eme sajátos hasonlatán, tánczenét kezdett játszani.

- Afféle művészet szorult belé, - szólt aztán. - No, ne legyünk érzelgők, öregem. S a színházba készült, magával vive Kallemet is.

III.

Egy hét mult el.

Kallem még nem látta Kolené asszonyt, noha gyakran leskelődött utána. Azonban egyik barátja családjának a báljában részt vevén, az »*inclination-tour*«-nál eme barátja két hölgyet vezetett hozzá, kérdezve melyiket akarja táncosnőül, a »mandulavirág«-ot-e, vagy a »csipkerózsá«-t?

Kallem a »csipkerózsá«-t választotta.

Ennek a »csipkerózsá«-nak finom metszetű homloka s jól ivezett szemöldöke volt, de különben igénytelen és hallgatag. Magas termetű, kissé sovány, de szép és szabályos karjai és vállalai voltak; ennyi mindaz, a mit felőle megjegyezni lehetett.

Jól táncolt, de úgy látszott, mintha minden pillanatban meg akarna tőle szökni. Visszavezette táncosnőjét, anélkül hogy ez őt egy pillantásra méltatta volna. De annál nagyobb volt meglepetése, mikor őt ez a hölgy a következő figurában gavallérjául választotta! Talán senkit sem ismert a bálban ez a fiatal nő, vagy a kiket ismert, már kötelezve voltak? Félénken pillantgatott egyik oldalról a másikra, míg a sor rá került. Ekkor apró, kimért léptekben közeledve, meghajtotta magát, a nélkül hogy fölpillantott volna. Bátortalannak látszott. Kallem úgy gondolkozott, hogy neki szeretetreméltónak kell mutatkoznia s leült melléje. De miután a hölgy nem válaszolt egyebet, mint »igen«, »nem«, »talán«, bármit beszélt is neki, egyszer csak hirtelen fölállott s ott hagyta a hölgyet.

Pillanat mulva ismét a »mandulavirág« - melyet elébb mellőzött - és egy »bonbon« közt kellett választania s ő a »mandulavirág«-ot választotta. Ez jobban tetszett neki. Eleven, gömbölyded volt. Nordlandiasan beszélt, helylyel-közzel bergeni kiejtést is használva. A fiatal ember megtudta, hogy atyja Bergenből való volt s Nordlandban lelkészkedett. Jelenleg a leányka nővérénél időzött a városban s gyakran járt bálba, mert széles ismeretségük volt. De, Kallem szerencsétlenségére, nem sokáig beszélgethetett a fiatal leánynyal, mert az öreg szülék nyugtalankodtak miatta s nem engedték sokáig a két fiatalot egyedül társalogni.

Kallem, udvariasságból, azt szinlelte, mintha nagyon érdeklődnék minden iránt, a mit a leány beszélt neki; tökéletesen megbarátkoztak. A leány rögtön, minden tartózkodás nélkül, elbeszélte Kallemnek, hogy segíteni jött nővéréhez a ház berendezésénél, mert ez nem igen ért az efféléhez, míg ő neki elég gyakorlata van abban. A nővére nem ért egyébhez, mint a zenéhez, annak szentelte egész idejét gyermekkora óta s két évig a berlini konzervatóriumban tanult.

Kallem figyelni kezdett. Megtudta, hogy a kérdéses nővér az a fiatal asszony, kivel az imént táncolt s kit oly unalmasnak talált. S ez ép az ő szállásadója volt, Kole Ragni asszony. A »mandulavirág« egyébíránt nem volt igazi nővére, csak épen együtt nevelkedtek.

Rögtön visszatért, táncra kérni Kolené asszonyt; kifejezte meglepetését, hogy itt találkozott először házi asszonyával s kérdezte, hogy tudta-e ezt a fiatal asszony?

Ez, úgy tetszett, mintha hibásnak érezte volna magát s mitsem tudott mentségül fölhozni.

- De miért nem tudatta ön ezt velem? - kérdezte az ifju.

A fiatal nő még nagyobb zavarba jött s mitsem válaszolt.

Kallem, ki türelmetlen volt s vérszemet is kapott, folytatta:

- Önnek, asszonyom, talán nehezebbre esik magát szavakban kifejezni?

A fiatal asszony elsápadt s úgy tetszett, mintha zavarába némi szomorúság is vegyült volna.

Eduárdnak eme gorombasága onnan eredt, hogy előre megvetette azt a nőt, ki egy »roskatag« emberhez ment nőül. De ez a zavar és elfogódás fölébresztette a fiatal ember szánakozását és sietve tette utána:

- Tudom én, hogy van oly nyelv, melyben ön járatosabb, mint a közönséges nyelvben.

S rögtön elkezdett beszélni a zenéről, a zongoráról, melylyel a fiatal asszony játszott; kérte, hogy üljön le s említette, hogy hallotta játékát s egyszersmind Rendalennek erre vonatkozó véleményét. Majd ama híres zeneművészekre terelte a társalgást, a kiknek a játékát hallotta s végre is fölbátorította a fiatal asszonyt.

S ez a bátorság lassankint odáig terjedt, hogy kérdezősködni merészelt Rendalen felől, a kit távozása óta nem látott.

- Oh, ő igen jól érzi magát.

S Eduárd, hogy a fiatal asszonyt megnevetesse, elkezdte rajzolgatni Rendalennek a különc-ködéseit.

S mikor ez a fiatal asszony nevetett, korántsem látszott ostobának, sőt úgy látszott pillanatra Eduárdnak, mintha sugározna a szeme.

- Miért költözött el Rendalen? - kérdezte a fiatal asszony, kinek szintén nordlandi kiejtése volt, ha nem is annyira, mint a nővérenek. A zajban hangja gyöngye, de nagyon kellemes volt.

A fiatal ember csak hasonló kérdéssel válaszolhatott.

Nem, a fiatal nő egyáltalán nem tudta azt s csak bámult Eduárdra. Oh és minő szemmel!

Kallem ekkor visszaemlékezett, hogy Rendalen egyizben kérdezte a fiatal nőtől, miért nem földi fel a homlokát? S ez a homlok ma este nem volt eltakarva. Lám, lám.

És így valóban szép ez az asszony. S Eduárd ezt nem vette mindjárt észre, ép úgy nem, mint a gyermeknél, mert vonásai még nem voltak kifejlődve; termete karcsu, kissé szikár, homloka magas és nyílt, szemöldöke finom izezett, de világos és nem nagyon sűrű volt; bajosan lehetett a szemébe nézni; de Eduárd most arról győződött meg, hogy ez őszinteséget fejez ki. Arca, álla és ajka, melyet kissé nyitva tartott - a kedves kis ajk - határozatlan jellegű volt. Orrán semmi különös nem volt, kivéve hogy kissé ferdének látszott. Világos szőke haja, világításnál kissé vöröses színbe játszott. S arcszine fehér, finom, úgy, hogy ha valakinek figyelmét magára vonta, alig tudta elvonni róla a szemét; csak hogy nem mindjárt vették azt észre, ha ruhája szine s a világítás nem segített neki. Ékszer nem viselt, még csak egy karperecet sem.

- Ugy-e kegyed leginkább kedveli a zenét?

- Bizonynyal, - válaszolta a fiatal asszony, - hiszen egyebet sem tudok a világon.

Ezt mondva, lesütötte a szemét.

A fiatal ember a fölött tünődött, vajjon miről lehetne neki beszélni, a nélkül hogy minduntalan el pirulna. Azonban, egyszerre, úgy gondolkozott, hogy jobb lesz, ha önmagára ügyel, mert hát nem kezd-e már is szerelmes lenni?

Kénytelen volt a fiatal asszonyt oda hagyni, hogy más hölgyeket táncoltasson. Kis idő múlva mindenfelé fürkészte a szemével; a fiatal asszony észrevétlenül odahagyta elébbi helyét. Azonban, mielőtt az illendőség engedte, újra visszatért hozzá.

A fiatal nő most már sokkal bizalmasabb volt; egyszer-kétszer rá is nézett lakójára s a szemébe mosolygott! Bezzeg ez több volt, mint a mennyit Rendalen elérhetett!

Kallem szerelmét a fiatal asszony bátortalan magaviselete ébresztette föl, melyet az iránta tanúsított bizalom csak növesztett. Kérdezte, szabad-e a hölgyeket haza kíséreni? Hiszen neki több joga volt ehhez, mint másnak, mivelhogy nálok lakott. Ajánlatát habozás nélkül fogadták el. Abban egyeztek ugyan meg, - mondta a fiatal asszony - hogy majd az unokabátyjuk kíséri őket haza, de hát ezt ketten is tehetik.

*

Esett a hó. A pelyhek lassan szállongtak alá, egyenesen, mindenik a maga helyére. A legcsekélyebb szellő sem zavarta ezeket utjokban.

A zene és tánc még javában folyt, mikor a két pár haza indult. A folyosón meg a lépcsőkön a vidám fiatalság nevetése hangzott; künn a szánas fogatok csengői, melyek a vendégek hazaszállítására érkeztek.

Az unokabátyja nem akart még oly hamar távozni s helyettét keresett, ez pedig, karon fogva hölgyét, kezdett a lejtőn lefelé indulni, minden pillanatban meg-megcsuszva; mikor pedig Kallem hasonlóan akart cselekedni Kolené asszonynyal, ez félénken kapaszkodott a karjába, kérve, hogy álljon meg; attól tartott, hogy elesik.

Igaz, hogy kedves volt ez a fiatal asszony, de általában véve, kissé együgyű. Kis ideig csöndesen ballagtak tovább s nem törődtek többé a másik párral.

- Még egy óra sincs, - jegyzé meg a fiatal ember.

- Igaz; de a kisebbik gyermek nem a legjobban van s a cseléd mellette virraszt, pedig neki reggel korán kell fölkelni.

A nordlandi dallamos hang, Kallemnek a tengert juttatta eszébe.

- A nyílt tenger hiányzik nekem télen, - szólt. - Itt mindenütt csak jeget látunk. Azt hiszem, talán minden nyugatvidéki ember így van ezzel.

A fiatal nő azt felelte erre, hogy neki Berlinben úgy tetszett, mintha hallotta volna a tenger moraját, kivált mikor zongorázott.

- Ugy-e, - mondta, - különös az, hogy a tenger mindig megvigasztalja lelkünket, mikor látjuk s buskomolyakká tesz bennünket, ha rá gondolunk?

Egyszerre, gyorsan közeledő kocsi zaját lehetett hallani s kénytelenek voltak hátrafordulni. A fiatal asszony az ut szélére vonta kísérenjét a fogat elöl, melyet még három szán követett.

Eduárd s a fiatal nő folytatták utjokat, hallgatva a csengők zaját, míg el nem enyészett az. A hópelyhek tovább szállongtak.

- Valóban, beszélni sem kellene, mikor a hó esik, - szólt a fiatal asszony.

Csakhamar a főbb utcákba jutottak, hol élénkebb volt a közlekedés; a két pár itt ismét találkozott s ekkép megszűnt a séta főgyönyöre.

*

A benyomást a természet látványa fokozta Kallem lelkében. Látta a fiatal asszonyt a hópelyhek közt; a legfehérebbnek s legfinomabbnak látta őt.

Az, a mit ez az asszony a tengerről meg a hóról mondott, csupa költészet volt s egész lénye, úgy tetszett most neki, mintha gyönyörű hullámok közt lebegne. Mennél inkább növekedtek lelkében eme kellemes benyomások, annál inkább fokozódott a fiatal ember szerelme. Azt képzelte, hogy még otthon, a szobájában is látja ezt a fiatal asszonyt. Valahányszor egy-egy ajtót megnyitni hallott a tornácán, visszhangzott ennek a nesze lelkében; ha könnyű lépteket hallott, ez a fiatal asszonyé volt; úgy érezte, mintha közelében lépdelt volna.

Voltaképen pedig félt, hogy viszontlátva, szétfoszlik ábrándja; oly szép volt a kép, mely előtte fölmerült.

Öt-hat nap múlva, mikor az egyetemből visszatért, találkozott Kolené asszonynyal, ennek nővérével, meg a két gyermekkel. Sokan járván az utcán, csak akkor ismert rájuk, mikor egészen közelükben volt.

Üdvözölte őket. A »mandulavirág« mosolygott s fogadta üdvözlését, de a másik elpirult s elfelejtett köszönni. Valóban oly együgyűnek látszott, mint Rendalen beszélte.

Kallem megállt, még egyszer köszönt s elkezdett a leánynyal beszélgetni.

Kolené asszony a gyermekek felé hajolt, ama szép kis leányok felé, kiknek egyike három, a másika négy éves volt, úgy öltözve, mint a bábok. A fiatal ember frissítőket ajánlott a nőknek, mit ezek, némi habozás után elfogadtak; de a fiatal asszony nem vetette föl többé a szemét s nagy küzdelembe került őt leültetni.

Zavarában folyvást a gyermekekkel foglalkozott, kik végre nagyon lármások és kiállhatatlanok voltak.

Kolené arcát oly kalap keretezte, mely a homlokát tökéletesen eltakarta s elrutította; termetét több rendbeli ruha fődte s szélesnek és vaskosnak látszott. Később megtudta Kallem, hogy a fiatal asszony, elhalt néjének, Kole első feleségének a ruháit viselte.

Kallem érdeklődött a kis leányok iránt s mivel a gyermekeket szerette, csakhamar megismerkedett velök. A kisebbik bemocskolta ruháját egy krémes süteménnyel, melyet a fiatal asszony hamarjában választott nekik.

Kallem lehajlott, hogy megtörölje zsebkendőjével a gyermek ruhácskáját; Kolené pedig, ki nagyon röstelte ügyetlenségét, nem győzött eléggé hálálkodni.

A kicsike, ki jól bemázolta magát, még egy süteményt kért, de ugyanabból, nem másféléből. Kallem nem tett ellenvetést, noha tudta, hogy ez nem lesz jó a gyermeknek.

Aztán fölvette az ölébe, asztalkendőt kötött eléje s vigyázott rá, míg az utolsó morzsát le nem nyelte.

A fiatal nagynéni csak nézte, hallgatólag elfogadva a leckét. Az idősbik leányka, ki türelemmel szemlélte, mint étkezik kis testvére, nekibátorodott végre s ő is kért még egy süteményt.

Kallem ezt a másik térdére ültette s etette mind a kettőt.

Eme fontos művelet alatt mindenki kedélyesen mosolygott, sőt Kolené asszony nevetett is mikor pedig nevetett, gyönyörű teremtés volt. Aztán még egy kevés bort ittak.

Mikor haza tértek, Kallem a kisebbik leányt a karján vitte. Nagyon megbarátkoztak egymással.

Kolené asszony, kit a bor bátrabbá tett, így szólt:

- Ugy-e, kedves ez a kis Juanita?

Aztán letéve a gyermeket, megfogta kezecskéjét s egy ideig így haladtak egymás mellett.

Kallem fölvitte a leánykát a lépcsőkön s nem mulasztotta el, megmutatni neki a szobáját, kérve a gyermekeket, látogassák meg őt holnap, vasárnap. Ebéd után narancsot, almát, fűgét vásárolt, hogy megkinálhassa őket.

- *Ugye, csinos leányka a kis Juanita?* Eszébe jutottak ezek a szavak s ismételte éneklő hangon a fiatal asszony tájkiejtésével, valahányszor erre gondolt. Megtanította erre Rendalent is s este eme szavakkal fogadták egymást a tornateremben.

Kallem elbeszélte, hogy a fiatal asszony egészen fölpuffadtnak látszott bő öltözetében s olyannak látszott abban, mint egy növendék-leányka, kinek nagyra szabták a ruháját; de azt elhallgatta, mennyire zavarba jött a fiatal asszony a pástétomosnál, mikor ő rá nézett.

*

A gyermekek gyakran meglátogatták Kallemet; adott nekik narancsot, cukros gyümölcsöt, négykéz-láb futkosott előttük, székeket ugrált, mi kitörő jókedvre hangolta őket. A szobaleány azonban sejtette a dolog bibéjét s mosolyából nyilván olvasni lehetett:

- Oh, te gonosz csont, jól tudom én, hogy te mindezt a sok bohóságot a mamáért követed el!

Ekkor Kallem azt az otrombaságot követte el, hogy kérte a cselédet, ne hozza el mostanában a gyermekeket látogatóba s átadta a gyermekeknek ama nyalánkságokat, melyek még megmaradtak.

- Nem lesz-e ez sok? - kérdezte a cseléd, csalfa mosolylyal.

Szerette volna a leányt nyakon legyinteni, de aztán meggondolta a dolgot s így szólt magában:

- Ha ő engem mindig gyanusít, annál inkább meghívom látogatóba a gyermekeket.

S este átment a konyhába, fölkeresni őket.

Egyizben találkozott a háziasszony nővérével, midőn ez éppen távozott hazulról.

Kecses mosolylyal fogadta a fiatal ember köszöntését s így szólt:

- Üdvözlöm önt »utoljára«. Képzelve, - tette utána - néhány nap múlva már el kell utaznom.

Az ifju ekkor úgy vélekedett, hogy nem ártana egy kis bucsulakomát tartani, a pástétom-sütőnél. A fiatal hölgy is ép így vélekedett s abban egyeztek meg, hogy másnap találkoznak ott, a gyermekekkel együtt - s úgy is történt. A fiatal asszony nem volt többé olyan bátortalan, mint egykor; Kallem még jobb kedvü volt, a gyermekek öröme pedig nem ismert határt. A szerelem minden bohósága meglepte Kallemet. Mikor eltávoztak, a vállára ültette a kis leányt s úgy táncolt vele s megtanította dalolni: »Ugy-e, csinos leányka ez a kis Juanita?«

A fiatal leány elutazása napján kiment a pályaházhoz. Sok rokon és jóbarát gyült ott össze, elbucszni.

A két nővér nagyon szomorú volt, különösen a fiatal asszony. Sokáig sirt mikor a vonat már rég elrobogott is.

Pillanatra Kallem úgy gondolkozott, hogy visszavonul s egyedül hagyja a családot; de a fiatal asszony így szólt hozzá:

- Oh, ne menjen el!

A fiatal asszonynak azonban semmi kérdeznivalója nem volt s egész utközben egyre könnyezve lépdelt Kallem mellett.

Beléptek a házba, a nélkül hogy egy szót is szólt volna a fiatal asszony. Mikor a lépcsőkön fölfelé haladtak, arra kérte Kallem a fiatal asszonyt, kocsikáznék ki a gyermekekkel.

Egy kis sétakocsizás szórakozásul szolgálhat.

A fiatal asszony egyszerűen bólintott a fejével.

- Tehát holnap? - szólt a fiatal ember tisztelettel hajtva meg magát, midőn az ajtót fölnyitotta.

- Köszönöm... holnap! - szólt a fiatal asszony könnyes szemmel.

Eme nagy szomorúságból azt következtette Kallem, hogy a fiatal asszony elhagyatottnak érzi magát. Nem mindig talán, de pillanatokra, midőn olyasmi történik, mint most, mikor helyzete élénken eszébe jutván, széttel és egyedül látja magát.

Másnap Kallem háziasszonyát meg a gyermekeket megszántáztatta. Ő hajtotta a lovakat.

Mikor hazatértek, a fiatal ember meglátogatta Kolét, ki az ő vontatott beszédmodorában megköszönte neki a gyermekek iránt tanusított szivességét.

Kallem kérte a gyermekeket, mutassák meg a játékszereiket; Kole pedig a fiatal asszonyt arra kérte, játszó el a zongorán valamely darabot, mikor a kis leányokat bevezették.

Kallemet hosszuszáru pipával kínálta meg, kérve nejét, töltse meg azt; de Kallem eme fáradságtól fölmentette a fiatal asszonyt.

Ragni ugyanazt a darabot játszta, melyet Kallem hallott a szobájából s most talán még jobban játszta, mint első ízben. De a fiatal ember nemcsak hogy figyelmesen hallgatta őt, hanem bámulta is.

A fiatal asszony arcának felső része e pillanatban a partitúrára hajolván, egészen átszellemlőnek látszott. Kétségkívül így látta őt Rendalen.

Néhány nappal azelőtt Kallem levelet kapott egyik rokonától, ki Madison városában lakott Wisconsinban, hol főiskolai tanár lett s kinek neje, ama norvég nő, az ő igazgatása alatt tanult. Eszmeláncolatban elgondolta Kallem, mily szép dolog lenne ezt a bágyadt és akaratot nem mutató arcot fölleveníteni! Pedig mily megható volt ez a gyermekies gyöngeség a fiatal asszonymán! Oldalt, a karosszékekben, látta a férj roppant öklét a szék karján nyugodni. Ugy tetszett neki ez a roskatag ember a széken, mint egy meghalt tengeri isten.

Miközben a fiatal asszony játszott, megnyílt a jobbra eső ajtó s egy másik szörny lépett be, őszhaju, gömbölyü arcú öreg asszony, ki pápaszeszemet viselt. Ez volt Kole nagynénje, magasabb mint Kallem s magasságával arányban állt vastagsága. Közte és a férj közt a fiatal asszony úgy tetszett, mintha a szétzúzódás veszélyének lett volna kitéve, mint valamely könnyü yacht, két roppant tengeri hajó közt.

Ugy látszott, most bizalmas emberének tekintette Kallemet, nem mintha bármivel is megbizta volna, de közös fiatalságuk szövetségét keresett minden kényszer és nyomasztó nehézség ellen. Kallem arról ábrándozott, hogy megszabadítja ezt a fiatal asszonyt s szinte lesújtó volt rá nézve az a gondolat, hogy azt nem teheti. Ez a változtathatatlan helyzet aggasztotta Kallemet.

*

Eme látogatásra visszaemlékezése zavarta a fiatal embert a vizsgálatra készüléskor. A legképtelenebb terveket kovácsolta; még unokabátyjának is irt Amerikába, kérdezve tőle, befogadhatna-e egy fiatal asszonyt házába. Kallemnek föl kellett ébresztenie a fiatal asszonyban az önmaga iránt való felelősség érzetét, föltárnia előtte a mindennapi élet veszélyeit; mindenelőtt pedig szükségesnek tartotta, hogy Ragni elutazzék, messze, nagyon messze, hogy föltalálhassa lelke szabadságát. Kallem mindinkább beleélte magát eme gondolatba s szerelme csak növekedett töprengései közben. Bármily futólagos találkozás, egyszerű köszöntés az

utcán vagy a folyosón, megszilárdították lelkében azt a gondolatot, hogy a fiatal asszony az övé és senki másé s hogy őt *meg kell szabadítania!*

Igen sokszor volt ő már szerelmes, vagy legalább azt hitte, hogy az; de ezt a finom és fejletlen lelket, ezt a kiváltságolt és mégis elhagyatott teremtest meg akarta menteni s átalakítani. Föltette magában, hogy teljes lélekkel ennek szenteli magát.

A mi a fiatal asszonyt illeti, kissé oszlott féltékenysége, valahányszor ismét látták egymást. Úgy látszott, mintha vigasztalást talált volna nővére elutazása után s ha Kallem nem csalódott, úgy ő több volt a fiatal asszonyra nézve, mint egyszerű vigasztaló. Minden esetre csalhatatlan jele volt ennek az, hogy mikor este otthon maradását tudatta, csak azért, mert hallani akarta játékát félig nyitott ajtaján át, a fiatal asszony mindannyiszor zongorázott, még pedig gyakran igen sokáig.

Valahányszor Kallem a fiatal asszonynyal találkozott, midőn ez a gyermekekkel kísértél s őket a pástétomoshoz vezette, nagyon szeretett volna vele őszintén beszélni, de Ragni modora nem bátorította föl. Főleg a fiatal asszony ártatlansága feszélyezte; félt, hogy eltalálja magától vadítani. Erélye elhatározásra ösztönözte; de megtört az Ragninak őszinte s oly gyöngéd költői érzelmén. Viszonyukban oly bűbáj volt, mely teljességgel nem hasonlított azokhoz, a melyeket Kallem eddig ismert.

IV.

Ragni, hetenkint egyszer, férje rokonainál műkedvelők hangversenyében játszott, hol táncmulatságot is rendeztek. Kallem meghívatta magát, hogy alkalma lehessen a fiatal asszonyt hazakisérni. Abban az időben volt ez, midőn a hó már elolvadt s csak itt-ott egyes jégrétegek maradtak hátra. Kallem egyszer tudatta a fiatal asszonynyal, hogy aznap ő is elmegy a hangversenybe s kérte, engedje meg, hogy onnan haza kísérhessen. A fiatal asszony szívesen fogadta ajánlatát.

A hosszú estély után, melyet a szorult levegőjü teremben töltöttek, karöltve távoztak, számítva arra, hogy majd kapnak szánt vagy kocsit az állomáson. Azonban folytatták utjokat, a nélkül hogy a szának és kocsik előtt megállottak volna.

- Hát nem kocsin térünk haza? - kérdé Ragni.

A fiatal ember nevetett; arra számított, hogy gyalog mennek haza. Ragni megkísérelte csalódását palástolgatni, de némi kétségbeesett erőlködés után mégis megkérte a fiatal embert, hogy kocsit béreljenek.

Kallem visszaemlékezett ekkor, mennyire félt Ragni első izben, s vádolván őt a lelkiösmerete, megígérte, hogy csupán a legközelebb eső állomásig mennek gyalog. Az ut nem igen volt sikos, de lejtős. A fiatal asszony kísérlője karjába kapaszkodott, halkan sóhajtva föl. Odább ballagva, az ut kényelmetlenebb volt; az országutat egész szélességében jég borította. Kénytelenek voltak lassan lépkedni s meg-megállani.

A kertek és a mező közt részint kopár volt a talaj, részint hóval borítva. A föld épen oly tarkának látszott, mint az ég, melynek kékjén felhőfoszlányok uszkáltak. Ugy tetszett, mintha a hold eszeveszett futásban követné ezeket, hogy utolérhesse. Lent a földön minden oly csendes volt és aludni látszott.

Kallemet hibájának érzete boszussá és ügyetlenné tette. Meg volt győződve, hogy valamely kellemetlenség éri őket. Eszébe jutott gyermekkorának ama zord estéje, mikor Tuft Ole titkának kikémlélése végett künt kóborgott a városon kívül.

Hát ő már teljes életében aggodalmaknak lesz kitéve, hogy hibáit megbűnhödjé?

A legnagyobb szívszorongással haladt előre, remegve a fölött, hogy Ragni el talál bukni. Eme félelem nélkül a lefelé menés kellemes csuszkálás lett volna, de most a fiatal asszony is osztozott aggodalmában. Minden sikamlós hely valódi veszélynek tetszett előtte; alig menekült ki egyből, már a másiktól kellett félnie.

Végre megpillantották távolról az ígért földét, vagyis a magas házakat az utca két oldalán, melyeknek árnyában a hó még nem olvadt el. Födolog volt oda eljutni; ott közelben volt a bérkocsiállomás. Mindjárt oda érkeznek már.

A fiatal asszony megállt, lélekzetet venni. Megkísérelt mosolyogni, de nem sikerült.

- Várjunk itt kissé, - esengett.

Távolból csengetyühangot hallottak. Mind a ketten figyelni kezdtek.

- Csak az utolsó kocsit ne távozzék el, míg oda érünk! - sohajtotta a fiatal asszony, - hiszen már késő van!

Az út nem sokat javult; a hó kemény volt, a gyalogutat fővénnyel szórták be a házak alatt; itt kissé gyorsabban lépkedhettek s lassankint neki bátorodtak.

- Hála istennek! - kiáltott föl Ragni megvigasztalódva, mintha jégtorlásból menekült volna ki.

Alig ejtette ki azonban e szavakat, midőn hanyatt bukott. Rossz helyre jutottak, hol a kiöntött víz megfagyott és sikos jég képződött.

Kallem felé dőlt, ki elvesztve az egyensúlyt, szintén elesett; de pillanat alatt ismét talpon volt s fölemelésével foglalkozott; ám a fiatal asszony mozdulatlanul feküdt ott, lehunytt szemmel.

Kallem megborzadt. Agyrázkódás talán? Fölemelte a fiatal asszonyt, kinek lecsüngött a karja s arca sápadt és hideg volt. Kallem kikapcsolta a köpenyét.

Végre megmozdult a fiatal asszony.

- Ragni! - susogta, Kallem, - Ragni! Édes Ragni, bocsáss meg nekem.

Ragni fölnyitotta a szemét.

- Bocsáss meg nekem!... Ugy-e, megbocsátsz?

A vér ismét visszatért a fiatal asszony arcába s kezével a fölkapcsolt köpenyt tapogatta. Tehát élt s csupán elájult.

Kallem, nem fékezhetve örömét, átölelte a fiatal asszony nyakát s kétszer-háromszor összecsókolta az arcát.

- Oh, mennyire szeretlek! - susogta, újra megcsókolva.

Ragni fölkelte ugyan a fiatal ember segélyével, de nem tudva megállni a lábán, ingadozott. Kallem egy kert kerítéséhez vezette s midőn látta, hogy ott megtámaszkodva fenn állhat, így szólt:

- Mindjárt keresek egy kocsit.

S legott tova futott.

Utközben arra gondolt, hogy először is ezt kellett volna tennie s akkor ez a szerencsétlenség nem történt volna meg.

Végre talált egy szánat az állomáshelyen, föl pattant rá s parancsolta a kocsisnak, hajtson oly gyorsan, a mint csak tud, a nélkül hogy tudatta volna vele, hová kell menniök.

Mikor végre fölvilágosítást adott a kocsisnak, megindult a szán; utközben arra gondolt Kallem, mit tett és mondott ő a fiatal asszonynak, miközben a karjai közt tartotta?

Most már a lebonyolítás következik.

- Gyorsabban!.. Erre jobbra!.. - Elestünk s ő megsérült... Amott van ni!

Kallem hirtelen leugrott a szánról s oda futott a fiatal asszonyhoz, míg a kocsis megfordítva a lovát, odaállt a gyalogut mellé.

Még mindig a kerítéshez támaszkodott Ragni, de már jobban érezte magát, s leeresztette kalapjának a fátyolát.

Mikor a fiatal ember feléje közeledett, kezét nyújtotta; ez pedig átölelve derekát, a szánhoz vezette, fölültette és jól betakarta. Aztán utasította a kocsist, hogy hová hajtson. A fiatal asszony nem kérte Kallemet, hogy kísérje haza, nem köszönt, sőt még a szemét sem emelte föl.

A fogat tova iramodott a szánal.

*

Semmi sem hangol le becsületes embert annyira, mint a saját ostobaságának érzete.

Kallem amaz éjjel sokáig bolyongott az utcákon, míg végre úgy kullogott haza, mint a vert eb.

Másnap reggel mit sem mert kérdezni a cselédttől, de este értesült ettől, minden tudakozódás nélkül, hogy urnője rosszul érezte magát s feküdt is, de már jobban van.

Mariének (a cselédnek) a vigyorgása nagyon boszantotta ugyan, azonban másnap mégis leereszkedett hozzá s kérdezősködött tőle, hogy mi az ujság.

- Oh, az asszonyom már fölkel, - viszonzá Marie, - tökéletesen jól érzi magát.

De sem aznap, sem másnap nem láthatta Ragnit, sem a gyerekek lármáját nem hallotta.

A fiatal asszony nem zongorázott többé este. Nem is azon az oldalon járt ki, ahol Kallem, hanem a konyha felől eső lépcsőkön; ép úgy a gyermekek is. Soha sem találkozott a fiatal asszonnyal, mert ez már más utat választott magának.

Eddig Kallemnek a szerelme titkos boldogság volt, csupa tervezgetéssel. Most a végtelen ábrándozást haszontalan időtöltésnek tartotta, mely csak a napot lopja az embertől, meg a nyugodt éji álmot. Előre látta ő azt mind, a mi történt s kárhóztatta esztét, hogy oly bohóságoknak engedte át magát.

Mióta a fiatal asszony ajkait érintette, úgy tetszett neki, mintha lerántotta volna a fátyolt, mely valódi képét fődte. Nem látta többé a gyermeket, a kedves fehér galambot, a művésznő tiszta lelkét; csak egy asszonyt látott, a ki után sovárgott. De sokkal okosabb és eszélyesebb volt, semhogy emészsze, gyötörje magát s hiu vágyakat tápláljon lelkében.

Elhatározta magában, hogy rögtön távozik, utazás ürügye alatt. Nem tudta többé elviselni, hogy a ház zárva volt előtte, s nem tudta többé túrni a szobaleány szemtelen mosolyát.

Meglepte őt ekkor ama hasonlatosság, mely az ő és Rendalen távozása közt mutatkozott. Ez sem várt be egyetlen napot sem. Ennek azonban nem ugyanaz az oka lehetett.

Fölkacagott. - Teringettét, hátha ő vele is efféle történhetett, mint velem!

Rendalennek az anyja eljött Christianiába s ott lakott a házban. Ez idő alatt Ragni gyakran volt velök s négykézre játszott Rendalennel a zongorán. Ugyanezt folytatta az anya eltávazása után is, olykor a Rendalen zongoráján...

Kallem nem ismert nemesebb és gyöngédebb természetet, mint a minő a Rendalené volt. Ő mit sem engedett meg magának. De vajjon mivel szomorithatta meg a fiatal asszony, hogy távozásra szánta magát? Bizonyosan volt Ragni magaviseletében olyasmi, a mi őt elidegenítette!

Ezt Kallem csak saját megnyugtatósára gondolta; de vágya még inkább növekedett.

*

Kallem még aznap este tudatta Marieval, hogy másnap vagy harmadnap elutazni szándékozik s kérte, hogy tudassák a tartozását. Természetesen, az egész negyedévi lakbért előre kifizette.

A szobaleány ámulva nézett rá. Mindjárt gyanította, hogy valami lappang eme körülményben. Vajjon bosszantani akarta-e a fiatal embert, avagy titkolt-e valamit, a mit nem lehetett fölfedezni? Ama tartózkodással, mely neki sajátja volt, kérdezte, hogy rögtön ohajtja-e Kallem a számlát.

A fiatal ember azt válaszolta, hogy nem.

Másnap szó sem volt az elutazásról. Majd a következő nap sem. Először más lakást akart magának keresni a fiatal ember s ott helyezni el a holmiját.

Délután kisétált s szállást keresett a város végén. Aztán a fölött gondolkozott, mit hozzon föl ürügyül, főleg Rendalen előtt. Föltette magában, hogy elbeszéli neki az igazat.

Másoknak majd azt mondja, hogy nagyon alkalmatlan volt a régi lakása, a mi különben is igaz volt.

Öt óra tájban hazatért, felöltötte házi kabátját s papucsot huzva, leheveredett a kerevetre, hol mélyen elaludt.

Hét óra tájban belépett a cseléd, tüzet rakott, a nélkül hogy a fiatal ember észrevette. Kissé később ébredt föl, a kandalló tüze pattogására, gyertyát gyújtott s látta, hogy már hét óra elmúlt. Rögtön arra gondolt, a ki mellette volt a szomszéd lakásban.

Remélte Kallem, hogy ha ez megtudja távozását, zongorázik még egyszer az ő gyönyörködtesére. Ebben azonban csalódott; de nem akarta elhinni, hogy a fiatal asszony nincs otthon; azt hitte, hogy csak színleli távollétét. Kiterpeszkedett tehát a kereveten s hallgatózott.

Ha ő most bemenne Ragnihoz, mintha mi sem történt volna, hogy elbucsuzzék tőle?... Hátha lámpát gyújtana?... Vagy nem lenne-e jó, ha kisétálna?

Fölkelt s meggyújtotta a lámpát.

Egyszerre hallotta, a mint a folyosón megnyílt egy ajtó s ugyanekkor több női hang ütötte meg a fülét. Nagyon vidékies kiejtéssel beszéltek. Ugy vélekedett, hogy ezek vendégek, a kiket kikisértek. Hallott aztán egy hosszú mondatot a nagynénitől, majd egy férfigangot.

Vajjon nem a Tuft Ole hangja volt-e ez?

Elbucsuztak. Ujra zaj keletkezett az ajtó felől, a nagynéni meg a Tuft Ole hangja, mert bizonyosan ő volt; akkor érkezett, mikor a többi vendég éppen távozott. Ő a nagynénit látogatta meg, kinek ajtaja most bezárult.

Ujra csöngettek; az előszoba ajtaja megnyílt; a látogatók egyike tért vissza, ki ott feledte kaucsuk-cipőjét. Végre hallani lehetett a Ragni hangját, ki lámpát keresni ment, mert az előszoba egészen sötét volt. De nem volt arra szükség; a cipőt megtalálták egy sarokban. Mégegyszer nyájas hangon kiáltott »a viszontlátásig! a viszontlátásig!« s aztán: »várjuk önt pénteken.« Ez a Ragni hangja volt.

Vajjon csalódott-e Kallem? Ugy rémlett neki, mintha oly valakinek a hangját hallotta volna, a ki azt hiszi, veszélyben forog! Ez nem az ő rendes hangja volt, semmiesetre!

Egy ugrással ott termett a fiatal ember az ajtajánál. Ha kinyitná azt, szemben találkoznék Ragnival. Kinyissa-e? Ugy dobogott a szive, hogy majdnem szétpattant. Lassan, nesztelen nyitotta ki az ajtót. Világosságához szokott szeme előtt azonban oly sötét volt, hogy mit sem láthatott. Tapogatózva közeledett az előszoba ajtaja felé s ki is tekintett azon. Senki sem volt ott.

A vendégekkel távozott volna el? Nem; hiszen bucsuzáskor péntekre hívta meg őket. Miután sem kimenni, sem ajtót nyitni nem hallott senkit, ott kellett lenni a fiatal asszonynak az előszobában.

Kallem hallotta a saját szive dobogását, de folytatta a sötétben a tapogatózást.

Ruhákat érintett a kezével s megrezzent; de aztán érezte, hogy ezek a ruhák üresek és hidegek.

Bent Kolenak a mély hangja, meg a leánykák csevegése hangzott. A fiatal ember mozdulatlan maradt, mint valamely bűnös.

Csakhamar hallotta a nagynéni halk kérdezősködését s Tuft Ole tisztán érthető válaszait.

Vajjon nincs-e Ragni az előszobában, félelemtől mozdulatlan maradván, mikor őt meglátta? Ha most előre lépne, a fiatal asszony tova menekülne, kinyitna egy ajtót s ő teljes világításban állna ott.

Nem, Ragni sokkal félnékebb, semmint ezt tenné. No még pár lépést előre! Mivelhogy papucsban volt, lépteit alig lehetett hallani. Most szinte szerette volna, ha nincs ott a fiatal asszony. Tisztán hallotta a gyermekek csevegését; azt képzelte, hogy látja őket, térdepelve a székeiken, kis házakat építve az asztalon. Megszégyelte magát. Mit keres ő itt?

Eme kérdést intézve önmagához, egyre odább lépdelt, tapogatózva, hol az egyik, hol a másik oldalra. Egy csengős szán zaja hatott föl hozzá.

Valami leesett a konyhában. Kole újra megszólalt; bizonyosan unalmasan telt neki az idő.

Még néhány lépést! Hátha ott van Ragni? Mennyire félhet ő! Vajjon mit gondolhat felőle? Ha visszatérne most, úgy tünnék föl, mintha tolvajlási kísérletet követett volna el.

Egyszerre puha kart érintett a kezével. Megrezzent, megállt s keze lassankint lesiklott a derékig, melyet gyöngéden ölelt át.

A fiatal asszony mozdulatlan maradt; de Kallem érezte, hogy remeg. Szabadon levő kezével a Ragni kezét kereste s megszorította; ez is remegett.

Ragni ellenállás nélkül engedte magát vezetni; önkéntelenül megindult a fiatal emberrel. Sem a Kole, sem a nagynéni szobája felől nem hallatszott semmi nesz. Előttök az ajtó alatt világosság vékony vonala hatott át a Kallem szobájából.

Az ajtóhoz értek, a fiatal ember lassan fölnyitotta azt s kérte Ragnit, hogy lépjen be; de itt a fiatal asszony megállt s megkísérelte visszavonni a kezét. Kallem hallotta lélekzetvételét, érezte leheletét, észre vette a szoba világánál halvány arcát, miközben bevonta a szobába s csöndesen betette az ajtót.

A fiatal asszony megállt az ajtónál, két kezével eltakarva arcát. Kallem átölelte derekát, hogy kebléhez szorítsa; ekkor azonban a sirás oly fájdalmas zokogássá változott, hogy a fiatal embernek minden lelkesültsége eloszlott s új gondolatok szállták meg; oda vezette a kanapéhoz. Ragni oly kétségbeesetten sirt, hogy szükségesnek látta a világosságot mérsékelni, mint a betegeknel s meggyújtotta az éji lámpát.

Csak aki éjjel-nappal mindig busult, sirhatott így. Az asztal, melyre lekönyökölt, szinte mozogni kezdett.

A regényekben és drámákban hányszor kárhoztatják a szerelmes férfiakat térdepelésre s ime, Kallem, félre taszítva az asztalt, szintén térdre borult a fiatal nő előtt, mint valamely megtérő bűnös.

Ragninak az arcát akarta látni, melyet ez a zsebkendőjével takart el. Fejét, vállait a fiatal asszony könyvei nedvesítették. Kallem elérzékenyült s egyre esengett; kérte, bocsásson meg neki. A múlt este nem tudott magán uralkodni. Hiszen oly nagyon szerette!

- Oh, ne sirjon oly keservesen, - esengett az ifju; - én ezt el nem viselhetem!

Megfogta Ragninak a kezét, leült melléje, támaszul tartotta oda a vállát, megcsókolta a fiatal asszony haját s nedves arcához értette a saját arcát.

A fiatal asszony folyvást sirt.

Kallem borral akarta megkínálni, hogy vigaszt merítsen abból.

- Nem, nem!

- De hát miért ezek a könnyek? - kérde a fiatal ember. - Azért, hogy ide bevezettem? Oh, hiszen én oly nagyon szenvedtem s nem tudtam erőt venni magamon, mikor a hangját hallottam az előszobában. Azt csak nem akarta talán, hogy bucsuzás nélkül távozzam el?

A fiatal asszony lecsüggesztette a fejét, aztán ismét az asztalra könyökölve, újra kezdte a sirást s ezuttal még keservesebben, egészen eltakarva az arcát zsebkendőjével.

- Akarod-e, hogy ne utazzam el? - kérde a fiatal ember.

De Ragni ezt nem hallotta. Ekkor Kallem hagyta őt tovább zokogni. Pillanat múlva ismét közelebb húzódott hozzá s így szólt:

- Mindent megteszek, a mit csak tőlem kívánsz.

Ekkor a fiatal asszony, fölkelve az asztaltól, könyezve a Kallem karjai közé vetette magát.

Miközben a fiatal ember Ragnit így tartotta a karjai közt, elgondolta, hogy ez a fiatal asszony nemesebben cselekszik és érez, mint ő.

Az előszobában léptek nesztét lehetett hallani. Az ajtó megnyílt. A szobaleány lépett be, a vacsorát hozva.

Kallem hirtelen tisztes távolba vonult Ragnitól, de ez ismét közeledett az asztalhoz és újra zokogott.

A cseléd óvatosan letette a tálat az asztal szabadon maradt részére, félretette a lámpát s fölterített. A leány arca piros volt s nem nézett a fiatal párra, de mosolyából tisztán ki lehetett magyarázni gondolatát: »Rég vártam már én ezt.«

Zaj nélkül lépve be, zaj nélkül is távozott Marie s nagyon csöndesen tette be az ajtót maga után.

- De, istenem, Ragni! - kiáltott föl a fiatal ember.

Ragni mit sem válaszolt; egészen leverte a bánat.

Kallem oda ment hozzá ismét s kebléhez szorította.

Ekkor a fiatal asszony megszólalt:

- Oh, mily boldogtalan vagyok én!

Ezek voltak csupán ama szavak, melyeket ott időzése közben ejtett.

A fiatal ember mit sem tudott válaszolni; akart ugyan néhány hizelgő szót mondani, de Ragni visszautasította ezeket. Távozni akart. Kallem nem érzett magában elég erőt arra, hogy visszatartsa.

Mielőtt Ragni az ajtót kinyitotta, visszafordult Kallem felé, szomoruan nézve rá, akár a haláltusa pillanataiban.

A lámpa elaludt. A fiatal asszony kisurrant. De, ama pillanatban, mikor az ajtót bevonta maga után, a nagynéni szobája ajtaja megnyílt s ennek hatalmas, fantasztikus alakja jelent meg a küszöbön. Valószínűleg hallotta sirni Ragnit a szomszédnál s most már megmagyarázta magának a fiatal asszonynak egy idő óta tapasztalt különös magaviseletét. Ez volt az oka, hogy most a nagynéni őrt állt az ajtajánál.

A nagynéni kinyújtotta a kezét, mi ezt látszott jelenteni: »Erre, gyermekem,« - s visszavonult, hogy helyet engedjen Ragninak.

A nagynéni nem volt egyedül; ama válaszfal mellett, mely ama szobával közös volt, honnan épen most lépett ki Ragni, magas, szőke férfi állt, kellemes arcú fiatal ember. Tuft Ole. Ő volt az első, a ki Ragninak a sirását meghallotta s az ajtóhoz ment. Ragni leereszkedett egy székre.

Másnap az ágyat őrizte a fiatal asszony. De Kallem, mielőtt távozott volna, tudatta, hogy a nagynéni hallotta sirni, mikor nála volt, ép úgy Tuft Ole is, ki az ajtóhoz ment. Ennyi volt az egész. De még sem. Halkan, alig hallhatólag, eme szavakat is mondta: »Soha többé.«

*

Kallem, ki megdöbbsent, emez egyszerű szavakat: »soha többé,« oly sokat mondóknak találta, hogy szeme könnyel telt meg, a szive pedig bátorsággal.

Most tennie kellett valamit! A nagynéni és Ole, valószínűleg kérdőre vonták Ragnit! Szegény, szegény Ragni!

Végtelen szánalom s határtalan harag lepte meg, majd elérékenyültség, félelem, bosszuvágy, kimondhatatlan szerelem, szégyen és düh.

Felöltözködött s hirtelen eltávozott hazulról.

- Hová menjen?

Először Tuft Olehoz, ehhez az átkozott gézenguzhoz, a ki az ő ügyeibe avatkozott, ehhez a kémhez, árulóhoz! Mi az ördögöt akart ő? Hát itt is föltalálhatók az *isten nyomai*, itt is, a kulcslyukon való leskelődésnél, az ajtó mellett hallgatózásnál?

Az *isten nyomainak* ürügye alatt ez az ember már megnyerte hugának a vonzalmát s most el akarja tőle vonni a Ragni szerelmét! Miért nem jött egyenesen ő hozzá? Miért ment a nagynénihez?

Nagyon szeretett volna hozzá fölmenni, hogy megölje s ott hagyja a padolaton. Isten tudja, hogy ezt megérdemelné! Visszafordult Kallem, hogy fölkeresse Olét. De huga előtte lebegett, nagy, átható szemével; mindenütt találkozott ő eme mélytűzü szemmel. Tovább ballagott tehát, a nélkül hogy fölment volna.

Mikor régi lakásának a szomszédságában járt, visszaemlékezett Rendalenre.

Hozzá akart fölmenni. Mit sem akart előtte palástolni. Oly nagy vigasztalást érzett abban, ha lelkét barátja előtt föltárhatja!

A kaputól pár lépésnyire valakit látott elhaladni. Nem Tuft Ole volt-e ez? Valóban az, a nyomorult!

Kallemben forrott a harag, de Ole másfelé ment s nem is vette észre jövőbeli sógorát.

Kallem nem ismerte Olet olyannak, a minő valóban volt. Ez fölkereste Rendalént, két lelket akarva megmenteni az elkárhozástól. Eme két lélek megmentése végett lázas nyugtalanságban volt, álmatlan éjeket virrasztott át és segítséget keresett. Nem volt addig nyugta, míg ezeket meg nem menti.

Kallemhez menni veszedelmes, a mellett sikertelen dolog lett volna. Más kellett tehát közbenjáróul keresnie.

Ha Kallem sejti ezt, haragja csak fokozódik; de szerencsére mit sem gyanított.

Csengetett tehát Rendalennél, teljesen eltelve a lelke azzal, amit mondani akart.

Rendalen személyesen nyitott ajtót. Épen kísértálni készült; kalapja és felöltője a kezében volt. Nagy figyelmet fordított az öltözékére. A mint Kallemet megpillantotta, fölvetette a fejét, mint a csatamén, mely ellenséget szimatol.

- Oh, te vagy! - kiáltott föl.

Kallem, nagyon meg volt lepetve, hevesen lépett be.

Rendalen becsukta az ajtót, egyet fordított a kulcson s ledobta kalapját és felöltőjét.

- Hozzád indultam, - szólt lihegve.

Szeplős arca elsápadt, ajkát összeszorította s apró, szürke szeme villámokat lövelt. Karjait keresztbe fonta, mint a bajnok s fölmeredező vörös haja épp úgy lángolni látszott, mint a szeme.

Kallem már szinte remegett a nyugtalanságtól.

- Mi történt?

Rendalen a legnagyobb dühöt mutatva, válaszolta:

- Tuft éppen most volt itt s mindent elbeszéltek nekem... Látom, hogy elsápadtál.

S közelebb lépett vendégéhez és így folytatta:

- A világ legártatlanabb teremtménye volt az a fiatal asszony!.. Oh, nyomorult!

Mindezt remegő hangon mondotta Rendalen.

- Hallgass meg, - szólt Kallem, ismét tökéletesen visszanyerve hidegvérét.

De, a másik nem fékezhetve haragját, közbevágott:

- Azt képzéled, hogy ez az egész dolog engem nem érdekel? Hiszen az egész világnak joga van beleártani magát ebbe az ügybe. S tudod-e mért akartam én kimenni? Azt hiszed, kevesebb befolyásom van valamely emberi lényre, mint neked?... Milyen hitvány fickó vagy te!

Emez utóbbi szavak, noha sokkal lágyabban hangzottak, mint az előbbiek, élesekként tetszetek a dühös ifju ajkáról. Hasonló harag és méltatlankodás visszatorlást kívánt.

- Ej, úgy tetszik, fiam, mintha féltékeny volnál! - kiáltott föl Kallem.

Ha vérrel telt dézsát zuditottak volna Rendalennek az arcára, nem lett volna vörösebb, mint Kallemnek eme szavaira. Aztán ismét elsápadt. Megkísérelte a szólást, de torkán akadt a hang. Most egyenesen Kallemhez lépett s szikrázó szemmel, dadogva kérdezte:

- Akarsz-e... akarsz-e megverekedni?

- Jer!

S Kallem védelmi helyzetbe tette magát.

A mily hirtelen történt a kihívás, ép oly gyorsan sujtott a kezével Rendalen.

Kallem, hogy a csapást kikerülje, lehajlott.

Rendalen ismételte támadását.

Kallem ismét félre ugrott.

- Elment az eszed? - kiáltotta.

Rendalen, eme szavakat hallva, megállt. Zsibbadtság lepte meg és sápadtan, mereven bámult Kallemre. Aztán visszanyerve önuralmát, megfordult, az ablak felé ment s szeme künt révedezett, határozatlan irányba csapongva szerte. Lélegzete akadozott, úgy, hogy Kallem azt hitte, vértolulásban szenved; de mozdulatlan maradt, annyira izgatott lévén, hogy lehetetlen volt segélyére sietni. Rendalen valóságos rejtély volt rá nézve; egyik pillanatban a leghevesebb szenvedély rabja, a másokban pedig oly szelid, mint a bárány. Arca oly vigasztalan, oly dult lett egyszerre.

Az ég szerelméért!... Mit jelent ez?

Kallem addig nézte, nézte Rendalent, míg régi baráti érzülete újra föl nem ébredt s minden kerülés nélkül közeledett feléje az ablakhoz.

- Nem szükséges annyira fölizgatnod magadat, - szólt. - Nem olyan komoly a dolog, mint te képzeled!

Rendalen mit sem válaszolt; folyvást kinézett az ablakon.

Ekkor Kallem rámosolygott, s barátja nem csalódott, mikor ezt a mosolyt őszintének, becsületesnek tartotta.

Rendalen arca ismét visszanyerte rendes színét és kifejezését s elfordította a fejét.

Kallem fölindulva sietett ezt mondani:

- Testvér, esküszöm neked becsületemre, lelkem üdvére, hogy a legcsekélyebb becstelenséget sem követtem el.

Rendalen nem értette mindjárt Kallemnek a szavait.

- Becsületemre esküszöm neked! - ismételte Kallem.

Most eme szavak kellemesen hatottak Rendalenre; megölelte barátját.

Benső barátságuk ismét a régi volt. Rendalen megtudott mindent, a mi történt s hogy Kallem és Ragni mennyire szerették egymást.

Majd azt kérdezte Kallem Rendaléntól, vajjon ő is szerette-e a fiatal asszonyt?

Rendalen elsápadt s úgy látszott, kellemetlenül hatott rá a kérdés. Kallem megbánta meg gondolatlanságát, de már nem vonhatta vissza a szavait.

Pillanatra mindketten hallgattak. Rendalen elfordította a szemét. Végre így szólt:

- Nem, nincs jogom szeretni senkit s azért költöztem onnan ki.

Kallem rendkívül meghatottan látszott.

Rendalen leült az asztal mellé s lekönnyökölve, egy könyvet forgatott minden felé.

- Családunkban elmebetegségek többé-kevésbé fordultak elő. Az apám megtébolyult. Én meg... tudod, mily vad vagyok. Hiányzik nálam valami... Így volt ez először apámnál is. Az, a mit te nekem az imént beszéltél... élenként érdekelt s elment az eszem.

Az anyám egykor oly dolgokat mondott nekem, melyeket nem szabad felednem, még ha szerelemről van is szó... De legyen elég ebből ennyi, többet nem vallok.

Letette a könyvet s másikat vett elő, aztán gépiesen forgatta azt össze-vissza.

V.

Kallem délután hazatérve, megkísérlé egyik barátjának levelet írni, tanácsot akarva tőle kérni. Elkezdett írni, aztán széttepte a levelet. Majd hirtelen eltökélte magát, hogy az apjának fog írni. Ez sajátságos, de nemes gondolkozásu ember volt; utálta az igazságtalanságot s ő átlátta, hogy a sors Rendalen ellen a legnagyobb igazságtalanságot követte el. Tökéletesen meg volt győződve, hogy apja ép úgy vélekedett, mint ő.

Megvallotta neki szerelmét, mit sem hallgatva el. Megígérte, hogy tanulmányainak szenteli magát, sokkal komolyabban, mint eddig. Ha szükséges, tud várni s elhalasztja Ragnival való egybekelését mindaddig, míg Ragni szabad nem lesz. Ezt becsületére fogadta. Remélte, hogy apja nem kételkedik szavai fölött.

Nem is csalódott hitében.

Három nap mulva távirati választ kapott; minden úgy volt, mint ahogy ő azt előre elgondolta; részletesebb választ postán várt apjától.

Miután ez a távirat a kezében volt, elkészítette tervét, hogy Ragnit unokabátyjához küldi ki Marisonba. Amerikába irt unokabátyjának, kérve őt, hogy mennél elébb válaszoljon.

A szobaleány utján, kinek Ragni iránt való hűsége felől meggyőződött, eszközölte ki első találkáját. Az utcán történtek ezek, s rövid ideig tartottak. A szobaleány kísérte őket. Kallem elmondta Ragninak, miről van szó s miképen véli ő a dolgot legjobban rendezni.

A fiatal asszony annyira megijedt, hogy Kallem a fölött töprengett, vajjon folytassa-e tovább.

Ragni semmi szín alatt nem akart a gyermekektől megválni.

Kallem kétségbeesve kereste föl Rendalant. Ez azt indítványozta, hogy a gyermekeket helyezték el az ő anyjánál, ki nyugdíjat huz; ő majd ír neki ebben az ügyben.

Midőn Kallem Ragnival beszélt, úgy vette észre, hogy ez is gondolkozott kissé a dolgról s azt válaszolta, hogy ő valóban nem tudná a gyermekeket eléggé jól nevelni. Hiszen ő maga is gyermek volt. De a mibe egyik nap félig beleegyezett, másnap már visszavonta beleegyezését.

Valahányszor a leánykák közt volt, lehetetlennek tetszett neki, ezektől megválni. S midőn ily fölindulásban volt, nem akart az utcán Kallemmel találkozni. Írt neki ilyenkor s Marie kíséretében két-három izben meg is látogatta a szobájában: máskor pedig Rendalennél találkozott vele, folyvást a régi habozást és kétségbeesést tanusítva.

Megborzadt az elutazás gondolatától. Egyedül utazni el Amerikába! Lehetetlenség, teljes lehetetlenség! Marie ugyan hajlandó volna őt elkísérni; de ketten nem hagyhatják el a gyermekeket; Marie, legalább egyelőre, mellettök maradna.

Ha Ragninak el kell utaznia, ennek úgy kell történni, hogy hajóra szállásáról senki se tudjon, aztán be is kell vásárolnia mindent, a mi az utra szükséges.

Kallem azt hitte, e tekintetben ellenkezni fog Ragni; de ő annyira gyermek volt, hogy mielőtt tökéletesen elhatározták volna a dolgot, már megrendelte az uti öltözékeket.

Ezek a bevásárlások nagy örömet okoztak neki. Kallem most már mindennap láthatta a fiatal asszonyt. Irogatott hozzá leveleket is, rőf-hosszuságu leveleket; Ragni azonban nem mert azokra válaszolni, attól tartva, hogy a nagynéni meg a szakácsnő szemmel tartják. De mint-hogy a levelek nagyobb hévvel tolmácsolták a szerelmet, jobban hatottak ezek képzelődésére, mint a személyes találkozások.

Mikor Kallem Amerikából, a kölcsönös levélváltások után, határozott választ kapott, megérlelődött benne ama merész elhatározás, hogy az első induló gőzösen való elutazásra megtegye az előkészületeket a nélkül, hogy egy szóval is értesitse előre erről a fiatal asszonyt; csak ürügyre volt szükség, hogy aznap jókor távozzék hazulról s késői kimaradása ne legyen feltűnő, ugy a Marieé se.

A hajó elutazása előtt pár órával légyottot tüzött ki Kallem; a podgyász meg a viteljegy már rendben volt.

*

A kijelölt órában Ragni megérkezett Marieval. A málhákat már előre fölrakták a hajóra.

A szobákban mi sem mutatott elutazási előkészületre. Azonban Kallemnek a magaviselete rögtön fölébresztette Ragninak a gyanuját és aggályait.

A fiatal asszony mindig tartózkodó volt, főleg mert Marie jelen volt; ma azonban szenvedélyesen magához szoritotta Kallem Ragnit s úgy látszott, mintha nem tudna tőle megválni; bánata határtalan volt. A mint egymás kezét tartották s egymásnak a szemébe néztek, a fiatal ember tudatta, hogy a málhákat már föladta s a hajó pár óra múlva indul; már a jegyet is megváltotta.

Ekkor megértette Ragni, hogy neki választania kell a fiatal ember és minden egyéb közt, s hogy a tétovázás ideje elmúlt.

Először mozdulatlan és néma volt Ragni; aztán a fiatal emberre támaszkodott.

Egy csókkal bucsuztak el egymástól, a viszontlátásig. Megölelték egymást és sirtak.

A szobaleány, észrevéve valakit az ablak alatt, leeresztette a függönyöket s a szobában félhomály uralkodott.

Csöndes sirásuk elfojtott zokogássá változott.

Kallem szaggatottan beszélt amanapról, melyen ismét találkoznak, hogy soha többé ne váljanak el; ígérte Ragninak, hogy hű barátja lesz s hogy a jövő majd kárpótolja a jelenben hozott áldozatot; hogy leveleznek egymással, rövid szavakba foglalva végtelen szerelmüket.

A bucsuzás pillanata az első volt, melyet szabadon tölthettek együtt s ez a szabadság, mely új volt előttük, ugy ragyogott fájdalomukban, mint verőfény a ködben. S a zokogás édes susogássá változott.

Először is azt mondta Ragni, hogy ne nézzen rá Kallem. Ha nyugodt marad s nem néz rá, akkor ő valamit fog mondani.

Ekkor azt mondta neki, hogy Kallem volt a *fehér pasa*. De azt nem akarta megmagyarázni, mit értett ez alatt, mert az nagyon hosszadalmas lett volna; de ő várta a fehér pasát gyermek-sége, vagyis inkább atyjának a halála óta, mikor még csak tizenkét éves volt.

Ő szenvedett, sokat szenvedett, még miután Berlinből visszatért is, de hogy miért, ezt sem akarta elmondani, mert sok időbe került volna. Azonban egyre ábrándozott a *fehér pasáról*.

Vajha eljönne! De meg volt győződve, hogy majd eljő. Bizonyosan tudta, hogy találkozni fog vele. Egyizben azt hitte, hogy Rendalen a fehér pasa; de mivel nem ez volt, engedte távozni, hogy a valódinak adjon helyet. Először ama csöndes hóesés napján találkoztak.

Miért találkoztak ők akkor? Ragni ránézett Kallemre s így gondolkozott: hátha ez a fehér pasa? Másodszor, mikor újra látták egymást, a kis Juanitát vitte Kallem s Ragni meggyőződött arról, hogy azt más nem tette volna.

Kallem kérdezte a fiatal asszonyt, várta-e még akkor is a fehér pasát, mikor férjhez ment?

- Oh, még inkább, mint azelőtt.

- Hát nem tudta, hogy mi az a házasság?

Ragni hozzá simult a kérdezőhöz, de mit sem válaszolt.

Noha Kallem szerette volna ezt tudni, nem fakgatta többé Ragnit. Azt mondta neki, hogy Rendalennel találkozni fog a parton.

Aztán mind a ketten fölkeltek.

- Hát nem kísér el a hajóhoz?

Kallem a fiatal asszony keblére hajtotta a fejét s azt válaszolta, hogy nem szabad.

Ez volt a legfájdalmasabb pillanat. Pár percre a fiatal asszony átengedte magát a kétségbeesésnek.

Megölelték egymást s végre ütött a válás órája.

Kallem a kocsiig akarta kísérni Ragnit, de Marie határozottan tiltakozott: senkinek sem szabad őket együtt látni.

Hallotta Kallem a kocsni robogását, a nélkül, hogy látta volna az indulást s úgy emlékezett erre, mint életének legfájdalmasabb pillanatára.

*

Nem hagyta el a szobáját, még azért sem, hogy a hajót távolról láthassa s csak délután távozott hazulról, hogy legalább láthassa azt a helyet, a honnan Ragni elutazott. Aztán visszafordult, hogy láthassa őt a nagynéni; erre alapította a tervét. Mert, legalább egy időre minden gyanut elháríthatott magáról. Azt csak nem hitték, hogy az, a ki Ragninak elutazását intézte s a kiért Ragni távozott, hátramaradt volna.

*

Mindazok, a kik emez eseményre visszaemlékeznek, tudják, mily élesen itélték el a fiatal asszonyt.

Ő, az idegen, ismeretlen nő semmi emléket nem hagyott hátra, kivéve a zenében tanusított szép tehetségének emlékét, de ez nem szolgált védelmére. Egy évvel azelőtt arra kötelezte magát, hogy nővére gyermekeinek szenteli életét s ime, most megszökött. Azt a vak embert, a kihez nőül ment, szabadon választotta s így ennek sem tehetett szemrehányást.

Nagyon fájt Kallemnek, mikor ilyesmit hallott. Csakugyan ő az oka, hogy ez a fiatal asszony jó hírnevét elvesztette? Már mindenki rebesgette, hogy viszonya lehetett valakivel s nem-sokára tudni fogják, hogy ő a bűntárs.

Egyszer találkozott a gyermekekkel, Marie kíséretében, az egyetem közelében. Oda futottak hozzá. Mennyiért nem adta volna, ha Ragnit is a társaságukban látja!

Elvezette őket a pástétomsütőhöz s hallotta tőlük, hogy a »mama« elutazott egy nagy hajón; de karácsonykor visszatér s hoz nekik ruhákat meg új bábokat.

Az asztalon egy képes ujság hevert. Juanita hatalmába kerítette ezt s valamennyi női képet »mamá«-nak mondott; ha aztán az idősbik leányka kétségbe vonta az egyiket, akkor ujjacs-kájával másikra mutatott: »Akkor hát ez a mama!«

Aznap Kallem egy rosszul sikerült operációnál volt jelen; a beteg meghalt vérvesztés miatt. Kallem oly ideges volt, hogy nagyon hatott rá ez a körülmény. Azt gondolta magában, hogy ő is ügyetlen orvos volt. Meg akarta menteni Ragnit, de a műtét nem sikerült, mert a becsületét megölte.

A társadalmi életben is van izomszövet, véredény és ütőér.

Néhány nap múlva épen az egyetem könyvtárában olvasgatott, midőn Tuft Ole jelent meg előtte. Nem tudván, hol lakik Kallem, ide jött fölkeresni. Kallem fölkel s követte. Nem haragudott többé jövőbeli sógorára; nem gondolt többé arra, hogy megöli, sőt még szemrehányást sem tett neki, örülve, hogy Ole nem vet semmit a szemére. Ole kétségkívül tudta, a mit a világ nem sokára tudni fog, hogy Kallem Eduárd volt a bűnös. Megtudta ő ezt Josephine útján, ki arról atyjától értesült.

Csalódott-e Eduárd? Ugy tetszett neki, mintha Olének az őszinteségébe némi bizalmatlanság is vegyült volna, kétkedés az ő becsületessége fölött, jóslat, hogy hasonló kezdet nem vezethet sikerre.

Ole arról értesítette őt, hogy tanulmányait bevégezve, hazatér. A boldogság, melyet mutatott, nem volt színlelt. Kérdezte Eduárdot, átadhatja-e nővérenek az ő üdvözlését. Elmondta reményeit, hogy nem sokára állása lesz; az ut megnyilt előtte s céljához közelg.

Nemes arcvonásai mindazok figyelmét magokra vonták, a kik a könyvtárban jártak-keltek.

Eduárd kikísérte Olét a lépcsőig s ott állt födetlen fővel, míg Ole, kissé nehézkes lépteivel, le nem ment. Oh, ennek az embernek biztos állása lesz; a pálya megnyilt előtte s ő csakhamar célhoz ér!

HARMADIK RÉSZ.

Az élet.

I.

»Az igazolás isten kegyelméből nyeri forrását. Nem az embertől ered az; hiába ennek minden törekvése, mert vétkes. Mint ilyenek, nincs érdeme s nem is kérkedhetik azzal. Isten akarata az egyedül, mely igazolhatja az embert.«

Tuft Ole lelkész föl s alá járt dolgozószobájában, halkán olvasva a kezében tartott papirról. A nap besütött a délnyugatra néző két ablakon, melyek előtt fiatal rezgő-nyárfa állt, örökké mozgó lombjaival; a kerítés mentén hasonló fák levelei rezegtek, az utcára eső részen.

A kertből orgonavirág illata áradott. Ha kissé erősebb szellő keletkezett, a nyírfa friss bimbói s a fenyőfák tűlevelei erős illatot terjesztettek összevegyülve a mező fűszeres illatával.

De csitt!

»...Miért annyira irgalmas az isten a szegény vétkezők iránt, kik önmaguktól tehetetlenek? Megfoghatatlan az ő szeretete és végtelen kegyelme az ember iránt.«

A távolból hajó süvöltése hangzott, a kikötő felől.

A lelkész meg nem állhatta, hogy az ablakhoz ne siessen s szemét a gőzösre ne vesse, mely nagy kört rajzolva távozott a parttól, széles barázdát hasítva a vizen. A kikötő partján összegyültek az emberek, egy másik hajó kikötését várva.

Tuft Ole, jobbról léptek neszt hallotta a porondon, anyjának a kertje felől. Egy nő közeledett, ki az erő képviselője volt. Hatalmas nyaka, kifejtett melle, bámulatos termete, barna, telt arca, sasorra és fekete haja volt. Világossárga mousselin ruhát viselt, melyen élénk vörös bokré-tácskák pompáztak s melyet ugyanily színű selyem öv szorított át. Ez a toilette nagyon illett barna arcához, fekete hajához és sötét szeméhez. A meleg tavaszi napot ily élénk színnel akarta megünnepelni.

Josephine volt ez, Kalle Eduárdnak a huga, ki hat év óta volt már Tuft lelkésznek a felesége.

Kezénél fogva vezette kis fiát, a négyéves gyönyörű szőke gyermeket, Olenek tökéletes hasonmását.

A gyermek elbocsátotta anyjának a kezét, betaszította a két kert közt levő kisajtót és előre futott, hogy a külső ajtót is kinyissa.

Mikor Josephine közeledett, férje szeliden szólt:

- Üdvözöllek; oh mily bájos vagy!

Volt eme szavakban bizonyos keserűség, mintha ezt mondta volna:

- Ugyan hogy öltözködhetik így egy lelkész neje?

A fiatal asszony, a nélkül hogy napernyőjét lebocsátotta volna, egyenesen az ajtó felé ment, kinyitotta azt és a kikötő felé indult.

- Hová mentek? - kérdezte a lelkész.

- Amoda le, bámulni! - kiáltotta a kis fiú.

A lelkész egy ideig még ott állt az ablaknál, dobolva ujjaival az ablak üvegén. Kis ideig szemmel kísérte a fiatal asszonyt, aztán megfordulva, tovább olvasott:

»Isten nem büntet, hanem irgalmaz és oltalmaz. De nem mint kegyelmet osztogató király. Ez ellenkeznék istennek örök szentségével. A megbocsátás bizonynyal kegyelem, de egyszermind ítélet. Az igazságnak kell alapul szolgálni, vagyis isten törvényének érvényesülni kell.«

A lelkész újra a kezében tartott papirlapra pillantott.

Lent az induló hajó zakatolását lehetett hallani. A lelkész újra odament az ablakhoz s ott maradt, a nélkül hogy valamiről gondolkozott volna.

Szeme a város felé, majd a kikötő és a tó felé révedezett, aztán a hegyek felé, melyeknek csúcsait még hó borította.

A lelkészlak szabadon állt mindenfelől; a szem messze elláthatott s a zaj is távolról elhatott oda. De ha a szomszédos telepeken megkezdik az építkezéseket, ennek is vége lesz!

A lelkész elgondolkozott. Ne vásárolja-e meg ezeket a telkeket? Szerette volna ezt, de a ház, a telek és minden, a mivel birt, a feleségének a tulajdona volt. Neki nem volt egyebe, mint az a kis háza jobbra, melyben az anyja lakott.

Vagyonos nőnek a férje lenni, nagyon előnyös, még akkor is ha a szerződésben ki van kötve, hogy a feleség rendelkezik a birtoka fölött. Az ily házasságok kellemesebbé teszik az életet s türethetőbbé a munkálkodást. Aztán több tekintélyt ad ez, kivált egy lelkésznek. Sok oly jót lehet tenni, a mit mások a legjobb akarattal sem tehetnek. Aztán nagyobb befolyása is van a társadalom ügyeibe. Tuft Ole tudta ezt s érezte gyönyörét.

De minden attól függ, ki rendelkezik a vagyon fölött...

Tuft Ole, egyszerre, egy magas termetű, világos öltözetű férfit pillantott meg az uton, ki a kikötő felől jött s a lelkészlak felé nézett.

A lelkész csak bámult, de nem ismert rá. Az idegen egyenesen a tornác felé tartott: magas férfi, rövid, napbarnította arcu, pápaszemes, gyors járásu... Ki lehet ez?

A lelkész akkor hagyta oda az ablakot, mikor az idegen a tornácra lépett s a következő pillanatban már kopogtatott.

- Lehet!

Az ajtó megnyílt, de az érkezett a küszöbön maradt.

- Eduárd!

A másik nem válaszolt.

- Eduárd, te vagy? S nem is értesítettél engem előre!.. Valóban te vagy?

S közeledve az érkezett felé, mind a két kezét odanyujtva, bevonta magával a szobába.

- Isten hozott, édes barátom!

Arca kipirult az örömtől.

Eduárd megszorította barna kezeivel sógorának a kezeit; szeme ragyogott a szemüvegen át; de még mindig hallgatott.

- Hát egyetlenegy szavad sincs hozzám, öregem? - kiáltott föl a lelkész, kezével Eduárdnak a vállát veregetve. - Nem találkoztál a hugoddal?

- Dehogyan nem! Hiszen ő mondta meg nekem, hogy hol laktok.

- S te őt hátra hagyta, ugy-e, hogy hamarabb itt légy? Persze, ő nagyon lassan lépked a kis fiúval, - szól a lelkész, vidáman nézve sógora szemébe.

- Nem csak azért... De, neked itt jó lakásod van!

- Meglehető; de neked is jó lesz, noha én többre becsülöm a városnak ezt az északi részét, mint ama központot, a hol majd te lakol.

- De hiszen tudod, hogy én e tekintetben még nem határoztam.

- Jól tudom. Hogy kórházat rendezhess be, meg kell vásárolnod az orvos házát is. És ez nem rossz vásárlás lesz, - ez az általános vélemény. Jó nagy és alkalmas telek!.. De, mily sokáig maradtál távol... Ez kissé mégis sok!.. De miért nem irtál levelet és miért nem értesítettél minket előre?

Én istenem! Hogy is nem ismertem rögtön rád?.. Hiszen alig változtál valamit!

Szemügyre vette sógorának sovány arcát. Eközben föl s alá sétáltak a szobában, aztán az ablaknál álltak meg.

Eduárd is figyelmesen szemlélte a lelkész arcát.

- De te, Ole, megváltoztál!

- Valóban? Én is azt hiszem; az egész világ ezt állítja.

- Papi külsőt nyertél.

- Papit?.. Ej, ej, azt akarod talán mondani, hogy meghíztam. Légy meggyőződve, mindent elkövetek, hogy a hizást meggátoljam. Dolgozom a kertben, nagy sétákat teszek; nem használ ez semmit.

Lásd, a feleségem nagyon jól gondot visel rám s az emberek is nagyon jók itt irántam.

- Ugy kellene tenned, mint a hogy én szoktam.

- Hát mit teszel?

- Négykéz-láb futkosok.

- Ej, ej, ej!.. Négykéz-láb futkosni, az én helyzetemben!.. S te tudsz négykéz-láb futni?

- Tudok bizony!

S ugyanekkor Eduárd be is bizonyította ezt. Nyers-selyem rövid kabátja szárnya a közben a fejére esett. Ole Tuft csak bámult, de nem volt kedve sógorát utánozni.

Végre, Kallem fölkelt, lihegve, kipirulva, megtörülte arcát a veritéktől s a könyvtárat kezdte szemlélni.

A lelkész sejteni kezdte, hogy valami történhetett, a mi sógorát kihozta sodrából. Talán a huga bánthatta meg valamivel? De hát mi sértőt mondhatott volna ez neki?, ő, aki oly nagyon szereti!

Ole föltette magában, hogy kérdőre vonja. De hát mért nem magyarázza ki magát rögtön?

Kallem újra föltette a szemüvegét s szétnézett. A falon fából faragott Krisztus függött. Kis ideig szemlélte ezt, aztán egy a dolgozó-asztalon heverő nyitott könyvre pillantott. S mielőtt a lelkész valamit szólt volna hozzá, kérdezte:

- Ugy-e, ez a *Johnsen theologiája*? Megvettem én is, mikor Kristiansandon keresztülitattam.

- Ezt a könyvet? Te?

- Ugy van; eddig nem szerezhettem meg, mig végre ott lent egy kereskedésben megkaphattam. Kissé tájékozni óhajtottam magamat ezen a téren.

- Én azért vettem meg ezt a könyvet - szólt a lelkész, - mert holnap a szószékről az igazság különböző doktrínáit akarom fejtegetni.

- Oh, ez valóban jó tárgy!

Kallem kinézett az ablakon, már negyedszer vagy ötödször. Bizonyosan bosszantotta valami.

- Ime, ott jönnek! - kiáltott föl egyszerre.

Kallem a szélső ablaknál állt. A lelkész a másik ablakból megpillantotta feleségének a vörös napernyőjét s alatta a mousseline-ruhát. Lassan lépdelt, kézen vezetve kis fiát, ki kétségkívül folyvást beszélt, mert arcát szüntelen anyja felé fordította, miközben egyre botlott a göröngyös uton.

Az út másik felén egy uri asszonyság lépdelt. Épen fölemelte zöld napernyőjét. - Mily szép asszony!... Nem oly nagy ugyan, mint Josephine, de sokkal karcsubb.

Mindenfelé révedezett a szeme s kecsesen meg-megfordult; arany színbe játszó szőke haja volt s különös szabású, skót szövetű uti tolettet viselt. Ez okvetlen idegen nő. Mi csudálkozni való sincs azon, hogy Eduárd kisiet a szobából; egyedül akart lenni.

Ole visszatartotta.

- Kicsoda az az asszonyság Josephine-nel? Ugyanazon a hajón jött, a melyiken te?

- Azon.

- Ismered?

- Hogyne!... hiszen a feleségem.

- Feleséged!... Hát megnősültél?

Oly hangosan tette Ole ezt a kérdést, hogy a két nő fölvetette a szemét.

Az orvos, miközben kiütötte fejét az ajtón, így válaszolt:

- Már hat év óta nős vagyok.

- Hat év óta?...

S csudálkozó kifejezéssel nézett Kallemre.

- Hat év óta! - gondolta. - De mennyi ideje annak, hogy... Alig van hat éve, mikor...

A nők közeledtek. Az idegen nő ép akkor ért a kerítéshez, mikor Josephine meg a gyermek épen beléptek az ajtón.

- Mama, miért esnek a fiuk mindig fejre?

Semmi válasz.

- Mama, miért nem esnek ők talpra?

- Mert a felső test sulya nehezebb, fiacskám.

Ezt Kallem mondta. Mind a hárman fölvetették a szemüket.

Ekkor Kallem eléjük sietett; a lelkész követte őt, de az alsó lépcsőn megállt.

Ama pillanatban, mikor Kallem előttök megjelent, az idegen nőnek könyök szökelt a szemébe, melyeket hiába iparkodott palástolni, jobbra-balra nézegetve.

A kis Eduárd oda futott apjához s elbeszélte neki, hogy Andersen Miklós fölmászott oda (s egy új épületre mutatott,) aztán leesett és az »új asszonyosság« a zsebkendőjével borogatta a homlokát.

Mivel ez az ujság nem látszott a lelkészt annyira meghatni, mint a kis fiu gondolta, a nagymamához futott át, hogy elbeszélje neki az eseményt.

- Nem szükséges öt nektek bemutatnom, - szólt Kallem Eduárd, feleségét megölelve s a lelkészre tekintve.

Ez mondani akart valamit, de nem találva szavakat, lopva Josephinere pillantott, ki nem igen látszott hajlandónak segítségére sietni.

Azelőtt körülbelül egy héttel, a buzgó lelkipásztor egyik christianiai hirlapban cikket irt a számos elválás és újra egybekelés ellen, melynek ez volt a címe; »*Házasság vagy házasságtörés?*« S megcáfolhatatlan bizonyítékokkal igazolta, hogy a szentírás szerint nem egyéb a válásnak az oka, mint a hűtlenség. Két házastárs közül az, a melyik a másikat hűtlenségen kapta, szabad lett s újra köthetett házasságot, de ha az elvált házaspár más okokból újra egybekeltek, ez a második egybekelés csak házasságtörés volt.

Egy héttel ezelőtt a lelkész ezt a cikket felesége jóváhagyásával irta. S mivel épen a Kallem és Ragni esete merült föl emlékezetében, azt is hozzá tette, hogy egyszer egy asszony, megunva azt az állapotot, melyet isten neki rendelt, elhagyta beteg férjét, törvénytelen szövetséget kötött egy másik férfival; de mikor eme tényt fölfedezték, a nő megszökött és válópört indított. »Tegyük föl - mondja a cikk - hogy ez a nő ahhoz a férfihoz ment nőül, a ki segített neki a férjét megcsalni, ugyan ki adhat az ily házasságnak egyéb nevet, mint házasságtörés?«

Szóról szóra meg volt ez írva. Felesége minden pontra nézve egyetértett vele. Előre is gyűlölte azt a nőt, a ki az ő bátyját elcsábította.

S e pillanatban mind a ketten ott álltak Ragni előtt s Ragni most már a Kallem felesége volt.

Mi sem volt alkalmatlanabb, mint ez a visszatérés! Meg voltak győződve, hogy Kallem már nem a régi könnyelmű ember. Őt, a tudóst, a kinek tanári széket ajánltak föl, talán valamennyi fiatal orvosnövendék és kartársa egyaránt becsülte? Mily áltatás! Ők most kénytelenek jó viszonyban lenni velök s bemutatni őket a lelkészcsalád valamennyi jó barátjának, mint Kallem urat és feleségét, miután kinyilatkoztatták, megirták és megerősítették aláírással is, hogy az ő közös életük házasságtörés.

Természetesen, Kallem olvasta ezt, ő, a ki alkalmazkodni iparkodott Norvégia véleményéhez, a Johnsen »*Dogmatiká*«-ja szempontjából.

Mikor ő a hirlapokat átolvasgatta, ez a cikk sem kerülte ki figyelmét s ez mindent megmagyaráz.

Ragni nem tudta mitevő legyen s oda simult a férjéhez. Ez pedig átölelte jobb karjával, mintha igazolni akarta volna ezáltal, hogy ez a nő az ő felesége.

A lelkész gépiesen mondta:

- Hátha bemennék?

Ugy cselekedtek, mint a lelkész mondta, ki megmutatta a vendégeknek a házat, mialatt Josephine frissítőkről gondoskodott.

A kertre nyiló kabinetből a szalonba léptek, aztán az ebédlőbe s onnan az északi részben levő konyhába. A lelkész dolgozószobája mellett volt a vendégszoba.

A látogatás alig tartott néhány percig. A lelkész csak épen a szükséges szavakkal élt; Kallem pedig gunyos megjegyzést tett, mikor többféle körülményből észrevette, hogy míg a sógora a vendégszobában lakik, Josephine fönt a hálósobában lakik a kis fiával; egy másik tréfás megjegyzés híres papok arckép-gyűjteményét illette, kik Luthernek mellképét vették körül, a szalon falán.

Kallem nem fogadta el a Josephine által ajánlott frissítőket, bucsut vett és távozott.

Ragni mint az árnyék kísérte őt. A bucsuzáskor úgy siklott hosszú, finom keze a sógora és ángya kezébe, mint hölgymenyét a falhasadékba.

A lelkész kikísérte őket a tornácra, Josephine pedig hátramaradt az erkélyen.

*

Kallem olyan gyorsan lépkedett, hogy Ragni kénytelen volt minden harmadik lépésnél egyet szökkenni.

Ez a sietés növelte szomorúságát. Mikor a lelkészlak és a rakodópart közt a feleutat végezték, a fiatal asszony kérte férjét, álljanak meg. S elkezdett sirni.

Kallem meglepetve állt meg, mikor látta, mennyire különböző érzület szállta meg őket; mert ő egyszerűen csak dühös volt. De aztán csakhamar észrevette, hogy az ő modora volt az, a mi a feleségét megrikatta.

Oda fordult hozzá:

- Nem a legjobban viseltem magamat?

- Mily rossz voltál te! Nemcsak irántok, de irántam is; úgy van, és főleg irántam. Te nem is válaszoltál nekem s a legcsekélyebb figyelemben sem részesítettél.

- De édesem, ennek te voltál az oka!

- Oh, jobban is szeretnék én visszatérni Amerikába; én ezt el nem tűrhetem.

S közeledett férjéhez.

- De édesem, hát nem vetted-e észre Josephinenek a magaviseletét?

- Oh, bizonynyal, - válaszolta Ragni, ki fölvetette fejét, megigazitotta hátracsuszott kalapját és zilált hajfürtjeit. Aztán így szólt:

- Ez az asszony megöl engem egykor.

S férjének a karjai közé vetette magát.

- Ej, neki nem lesz alkalma legkevésbé is, neked ártalmadra lenni. Nem vagyok-e én itt, hogy megvédjelek?

- De nem ily modorral! Nem képzeltem, hogy te ilyen is lehetsz... Ez, ez oly illetlenség volt, Eduárd!

S a fiatal asszony még szorosabban simult a férjéhez.

- Tudod-e, - szólt ez nyugodtan - hogy az az ember ostobaságokat irt felőlünk. S mily hallgatag volt. Nekem úgy tetszett, hogy a szófukarság még rosszabb volt, mint az, amit irt.

A fiatal asszony mit sem válaszolt. Nehány pillanat múlva Kallem hallotta, mikor a felesége ezt mormogta:

- Ez nekem egyáltalán nincs inyemre.

A férj neje felé hajolt.

- Nem kell ennyire elcsüggedni, - szólt; - sem elutazásról vagy meghalásról nem kell beszélni! Bátor lélekkel szálljunk szembe minden körülménnyel. Értesz engem?

- Értelek, - szólt a fiatal asszony s fölvetette fejét. - De, most már, mikor veled vagyok, nem szabad magadat úgy viselned, mintha egyedül volnál.

Kallem is megértette nejét, s töprengő maradt.

*

Kallem és Ragni utközben megbékéltek s karöltve mentek tovább.

Az ut és a rakodópart kereszteződésénél Andersen kőműves, ez a hosszú, barna szakállu ember, mészfoltos öltönyében az állványon dolgozott. Megismerte a szőke asszonyságot, ki az ő kis fiát megsegítette s mikor visszatért a pápaszemes ur karján, akit látott a lelkészhez menni, mindjárt tudta, hogy ez az új orvos, a lelkész sógora, kitől most jöttek el.

Andersen félbehagyta munkáját és köszönt. Ragni megállította a férjét. Andersen látva, hogy a fiatal asszony szólni akar hozzá, csöndre intette a munkásokat s kérdezte, mi kívánsága van a fiatal asszonynak.

Andersen tudni akarta, hogy alszik-e a kis fiu.

- Oh, mindjárt elaludt - szólt a kőműves, ki óhaját fejezte ki, hogy az orvos ur a gyermeket fölébredése után megnézné.

Az emberek mind az ablakhoz siettek. Egy utcai járó-kelő értesülve az ujság felől, rövid idő alatt az egész utca tudomást nyert arról.

Andersen fölhasználta ezt az alkalmat arra, hogy fájós szeméről beszélhessen; az orvos megigérete, hogy majd később megvizsgálja.

A nyitott ablakokból kíváncsiak kandikáltak ki s az utcán járók-kelők, utjokat folytatva, megbámulták az érkezteteket. Némelyek még köszöntek is nekik.

Fiatalok voltak, a kik hamar elfelejtik a történeteket s úgy érezték, hogy itt jó dolguk fog lenni.

Azok közt, a kik őket üdvözölték, volt egy egészen fiatal, hosszukás arcú, sűrű haju, magas, karcsu fiatal ember, ki a mikor látta, hogy szemügre veszik, elpirult.

- Te, úgy látszik, - szólt Kallem, - már hódítottál.

Aztán különös egyénnel találkoztak; magas, görnyedt hátu, bőrmellényes és kötényes, fekete haju, beteges, fakó arcú ember volt ez, szerszámokat vive rendkívül hosszú kezeiben, karjait folyvást himbálva. Rövidre nyirt haja látni engedte koponyája formáját. Homloka sem magas, sem széles nem volt, de rendkívül jó alaku, arc-csontja kiálló. Apró, fagyos s pittyedt ajkában volt valami gunyos jelleg. Orra lapos és kicsiny, álla pedig hosszú volt.

- Ugyan, nézd csak azt az embert! - szólt Kallem.

Ez az ember mellettök haladt el, kémlő pillantást vetve feléjük.

Kallem még egyszer szemügre vette s a mint elhaladtak egymás mellett, mind a ketten hátra fordultak.

Egy öreg asszony bicegett feléjük.

- Ki ez az ember? - kérdezte tőle Kallem.

- Ez Larsen Kristen.

- Talán gépész?

- Gépész? Az is, de egyszersmind órás és puskaműves. Minden kitelik belőle.

A tengerpart nyílt volt, töltés nem gátolta a kilátást. A tárgyak ott heverték a vízben, rohadásnak indulva. Az egész városnak oly tökéletlen külseje volt: itt egy nagy ház, egy kicsiny faház mellett; úgy látszott, mintha mindent csak úgy hevenyében építettek volna olcsó anyagokból. Azok az emberek is, a kikkel találkozni lehetett, épen nem voltak városias külsejűek; de általában szerényeknek, szeretetreméltóknak látszottak.

Végre ama térre jutottak a fiatal házások, honnan az ut a templomhoz vezetett.

Szabad téren állt ez s egyszerű, magas épület volt. Itt találkoztak ők Josephine-nel ama pillanatban, midőn tovább akartak menni, mert ott fent, jobbra a templomtól, park közepén, elől kerttel, állt az ő házuk. Alulról nem lehetett azt látni.

Az utca a templom mellett vonult tova mind a két oldalon. Az ő házuk a jobb oldalon volt. Közeledve a templomhoz, megpillantották a parkot s láthatták a kórház tetejét is. Valahára!

Lassan ballagtak, elérékenyülve, egy szót sem szólva egymáshoz. Ott a nagy kert s közepén a ház! Nagy faépület volt ez, nagy ablakkal. Fővényes tér előtt veranda emelkedett, hová lépcsőkön lehetett följutni.

Közelben a virágos kert, távolabb a veteményes kert s kétoldalt, lent, a város irányában a gyümölcsös.

Egy szempillantás alatt áttekintették ezeket. Most tehát itthon vannak! Hat év óta mindenikök a saját ábrándja szerint építette ezt a házat, minden alakban, csak olyanban nem, a minő volt. Minden ábrándos képzelet eltűnt a való előtt.

Aztán felölelték szemökkel a vidéket, gyönyörködtek ennek szépségében s mosolyogva néztek egymásra. Különös, most néptelen volt az utca; sem közelben, sem távolban egyetlen egy hang és semmiféle zaj! A mit egyik tökéletesen látott, látta azt a másik is. Együtt figyeltek s együtt éreztek.

Ragni kivonta karját a Kalleméből, a kerítéshez ment s kihajolt a korláton, hogy szakitson néhány szál füvet és egy zöld levelet. Aztán visszatért Kallemhez s a gomblyukába tűzte. Ő pedig, ki kissé magasabb lévén, messzebb látott, egy csoport virágot pillantott meg és letépedeste. A fiatal asszony átvette a virágokat s más virágokat is szakítva még, csinos bokrétát kötött. A ház mellett s ennek háta mögött az udvaron voltak lerakva a ládák, s a szalmával és vászonnal beborított butorok. Ott volt Ragninak a zongorája is, beborítva s a lábai kicsavarva. De egyetlenegy lelket sem lehetett látni.

Egy nagy kalitka volt előttök.

- Képzeld csak, ha a galambok felénk röpnének ebben a pillanatban! Galambokat kell költetnünk... S ha egy kutya futna felénk!... Nekünk kutyára is lesz szükségünk!

Oldalt nem volt ajtó, csak az, mely a parkot a kerttől elválasztotta. Itt megálltak s még egyszer átfutották szemökkel a tájat.

A környéknek talán leggazdagabb és legverőfényesebb részében, mintha egy központban állt az ő házuk.

Ragni szétnézett, vajjon oda látszik-e a lelkészlak. De nem láthatta azt.

Kallem gyanította mit néz s mosolygott.

A nyitott ablakokon át a bent dolgozó munkások zakatolását lehetett hallani, majd azt is, mikor dolgaikat végezve nagy lármával és nevetéssel a veranda lépcsőin lefelé menve eltávoztak.

Kallem és Ragni, utoljára a park felé tekintettek el. Szép nagy fák képezték ezt, melyek közt emelkedett a kórház, hatalmas faépület kőalapon, apró üvegtáblás nagy ablakokkal.

Majd, átlépve az ajtón, lementek a kertbe, a konyha felé.

A gyümölcsfák virágzani kezdtek. Jó termést lehetett remélni. S a kert! Ragni legkevesebbé sem kételkedett abban, hogy a kertnek ily jó állapotban tartása Josephinenek a műve.

Ragni örült, hogy ez birtokukba került. A házat azonban újra kellett festetni, más színűre nem ily ocsmány sárgára.

Az ő házuk, az ő otthonuk! Kallem háromszor toppantott a talajon a lábával. Ez az övé! Be akart menni egyenesen abba; de a felesége elől, a veranda felől akart belépni. Így tehát a ládák és szalmába csomagolt butorok közt haladtak át.

Beléptek a szalonba. Az emberek, a kik a zongorát helyezték el, eléjük siettek, értesülve, hogy kik ők. Ragni reájuk nézett s egyikök megemeltette a kalapját. Mindnyájok követte a példáját.

Kallem üdvözölte őket. Ragni a zongorához ment, mely a szoba közepén volt elhelyezve; kivette zsebéből a kulcsot, megnyitotta hangszerét, megvizsgálva azt a legnagyobb részletességgel és meggyőződött, hogy semmi kár nem történt benne.

Ragni hátat fordított a munkásoknak s nem vett észre két személyt, kik jobb felől léptek be: egy kerek arcú, vidám tekintetű férfit s mögötte egy alacsony asszonykát, ki váltig nézni akart, de mit sem látott.

Ugyanekkor a szemközt levő ajtón fiatal paraszt leány lépett be, nyugodtan közeledve a zongora felé.

Ragni sejtette, hogy ez az ő cselédjük, ki a konyhából jött s kérdezte:

- Te vagy Sigrid?

- Én.

- Mi vagyunk, a doktor meg a felesége.

- Mindjárt gondoltam, - szólt a leány. S szerényen, tisztelettel közeledett.

- Első izben vagy most szolgálatban? - kérdé Kallem.

A leány azt felelte, hogy első izben.

- Mi meg most rendezzük be a háztartást; bezzeg lesz azzal elég dolgunk.

Ragni követte a leányt a konyhába. Ott látta már a kicsomagolt új edényeket. Azután kiment a folyosóra, onnan az emeletre, egyedül ohajtva lenni. Szemközt, a hálószoba ajtaja nyitva volt; bement oda s onnan ki, a veranda fölött levő erkélyre.

Honnan érdemelte ő meg ezt a nagy boldogságot! Mik voltak az ő ábrándjai a valósághoz képest, eme gazdag embernek a házában, ki őt oly nagyon szerette!

Azonban eme nem érdemelt boldogság közepett, némi aggodalma támadt.

A mint így az erkélyen állt, lopva észak felé pillantott, hogy vajjon látja-e innen a lelkészlakot?

Nem, innen sem látható az!

Josephine neheztelhetett rá. Ragni mindjárt érezte ezt s átlátta, hogy ez nagy baj, mert bátyja szerette Josephinet. Volt ebben az asszonyban valami, a mi rendkívül kedvessé tette. S Ragni nem csalódott sejtelmében.

Kallem megmutogatta nejének a földszinti helyiségeket.

A munkások folytatták a dolgukat.

A másik oldalon épen berendeztek egy szobát.

Miért nem készültek el ezzel elébb? S még a szomszéd szoba is rendezetlen állapotban van!

Kallem itt találkozott ama férfival és nővel, kik elébb a szalon ajtaján beléptek.

- Jó napot! - mondta.

- Jó napot! - viszonzá a kerek arcú férfi dán kiejtéssel.

S megállt; felesége eleinte mellette volt, de aztán a háta mögé vonult.

- Ez az ön felesége?

- Ugy van; ez az én feleségem és segítségem, - szólt a férfi, apró szemével mosolyogva.

- Én azt hittem, hogy már bevégezték a munkát.

- Szaporátlan munka ez, orvos ur.

Az asszony nevetett.

- A felesége is dán leány?

- Nem biz ő, hanem norvég. De azért nem kevésbé jó házasságban élünk.

Az asszony még hátrább huzódott, folyvást nevetve.

A szoba, melyben voltak, inkább hosszú volt, mint széles. Kallem mindjárt észre vette, hogy ez lesz az ebédlő, de alkalmasint a betegek várószobája is. A mellékszoba dolgozó szobául volt kiszemelve; ebben fogadja ő majd a betegeket, ha nem lesz a kórházban.

Nem lépett ebbe be, hanem az ebédlőből egyenesen a folyosóra ment.

A konyha ajtaja jobbra esett. Egy állványon sörös palackokat pillantott meg; némelyik üres némelyik tele volt.

Kallem legott sejtette, miért volt itt szaporátlan a munka; az ember meglehetősen részeg volt s az asszony nemkülönben. Ezért állították oly sokáig be a zongorát! Élvezték az árpa levét.

Kallem fölment a lépcsőkön. Ragni ott állt az erkélyen, a verőfényben s mikor férje kilépett, megfordult. Ez azt kérdezte tőle, elvégezte-e már az imádkozást?

Már elvégezte.

Kallem is ott maradt kissé az erkélyen, gyönyörködve a kis szigeten, a szél által hullámzó tavon s a távoli hegyeken. Majd jobbra tekintett, arra az oldalra, hol a lelkész lakott.

Ragni észre vette ezt.

- Teringettét, - dörmögött a férj, - csak nem tekintenek talán minket oly szemmel, mintha nem volnánk megesketve! Ez ugyan furcsa volna!

Ragni bevezette férjét s megmutatta neki szobáik falainak a színét, mely egyszerű fehér volt, mint a minőt ő óhajtott. Fönt, az emeleten mindennek fehérnek kellett lenni, kivéve a hosszú ablakfüggönyöket, ajtófüggönyöket s az ágy fölött a boltozatról alá csüngő kárpitokat. Ezeknek alapszíne s cifrázata kék volt, az ágyak és butorok diszitményeinek megfelelőleg.

Ragninak most kedve kerekedett a csevegésre; azonban Kallemnek a kórházat kellett meg-nézni. Ragni is el akarta kísélni.

A kórház felügyelőjének ablakában szent könyveket s vallásos röpiratokat vettek észre. Ez a felügyelő középkorú, komoly és kémlő szemű ember volt. Pápaszemet viselt, de a fölött nézett át s csak akkor tolta föl, ha látta, hogy jön valaki.

- Ön, az új orvos?

- Én vagyok.

Ekkor a felügyelő megemeltette lapos sapkáját.

- Hozta isten!

A beteg, ki némi távolságban állt s kihez az orvos épen szólni akart, nem köszönt. A felügyelő követte Eduárdot és Ragnit s minthogy ő volt itt a gazda s az alkalmazottakra ügyelő, ily minőségben bemutatta őket, a mint előkerültek.

Némely jelentéktelen hiányok kivételével, Kallem mindent jónak talált, úgy a magas boltozatokat, mint a széles folyosókat. Az általános benyomás kedvező volt; a látottakkal megelégedett.

A betegek, az évszakhoz képest, számosan voltak. Az a betegség, melylyel Kallem különösen foglalkozott, - a gümőkór - három egyén által volt képviselve, két fiatal fiú s egy tizenkét éves leányka által. Vézna, sápadt teremtések voltak ezek s az orvos örült, hogy nemsokára alkalmazni lehet Amerikában tett kísérleteit ezeknél érvényesíteni.

A ház egykori tulajdonosa, Kole orvos, Ragni első férjének a nagybátyja, meghalván, Kallem minden fekvőseget jutányosan vásárolt meg, mert más vevő nem jelentkezett.

Itt ő kénye-kedve szerint berendezhetett mindent s idejét is a legcélszerűbben oszthatta be. Nagy tervei voltak. A kerület szubvenciót adott neki; két orvosból álló bizottság teljesítette az ellenőrködést; voltaképen azonban ő volt a korlátlan ur.

Ez az első látogatás örömet okozott a fiatal párnak.

Teljes önbizalommal tértek vissza lakásukba, de megéhezve falatoztak valamit a konyhában s ittak egy-egy pohár bort, aztán még másikat, ama nagy esemény megünneplésére, hogy az első ebédjüket a saját házukban költötték el.

II.

Másnap reggel a templom harangjának folytonos kongására ébredtek föl. A harangok istentiszteletre szólították a hiveket. Késő volt már. De hát ők reggeli három óráig dolgoztak.

Kallem egy pillanat alatt kiugrott az ágyból s a szobájából nyíló fürdőszobába sietett, hol jól mezuhanoyozta magát.

Aztán, félig öltözködve, kilépett az erkélyre, élvezni a kilátást. Ragnit is biztatta, zuhanoyozza meg magát, öltözzék föl s jöjjen ki hozzá az erkélyre. Azonban az előző este hideg lévén a víz, a fölött töprengett egy ideig a fiatal asszony, mezuhanoyozza-e magát vagy nem? Végre is fölmentette magát a zuhanoyozással járó kellemetlenségtől; csakhamar diszes házi öltönyt vett magára s kiment Kallemhez.

De, bármily ártatlan arcot öltött is, nem fukarkodva a vidék dicsőítésében, férje nem feledte el a zuhanyt. Ragni ünnepiesen megígérte, hogy nem hanyagolja azt el a következő reggel, mert könnyen megkapván a náthát, átlátja, hogy a zuhanyt mindennap kell használnia, különösen itt, hol a hideg és meleg oly hirtelen váltakozik.

S olyan furcsa arcoskát öltött eközben a fiatal asszony, tréfára akarva a dolgot fordítani; de a férj az ujjával a fürdőszoba felé mutatott. Hiába! ha első nap elhanyagolja a fürdést, később gyakran megtörténhetik az.

Ragni megölelte férjét s azt mondta neki, hogy nagyon unalmas ember. Kallem is megölelte nejét s kinyilatkoztatta, hogy nagyon kedves teremtés; de hát a zuhany!...

Ekkor belépett Ragni, letette ruháját, mintha a zuhany alá akarna menni; de egy pillanat alatt az ágyban termett! Mikor férjét jönni látta, fejét a takaró alá rejtette.

Kallem átnyalábolta a takarót, tartalmával együtt s bevitte a fürdőszobába. Ekkor a fiatal asszony oly meghatóan esdekelt s oly félénk kifejezést öltött arca, hogy Kallem visszatért terhével.

A fiatal asszony átkarolta férjének a nyakát s magához szoritotta. Aztán susogva csevegett s egészen megingatta férjét elhatározásában.

A harangok folyvást zúgtak. A kocsik egyre jöttek-mentek a város felől. Alig tünt el egy, már jött a másik. Az ajtó nyitva volt. Valahányszor a harangzugás pillanatra szünetelt, hallották a legyek zugását a szobában, künn pedig a madarak dalát.

Hallották egy kis hajónak a zakatolását a tavon; látták azt közeledni a tulsó parttól. Kétség-kivül oly emberek lehetnek azon, a kik mulatságból hajókáznak!

Könnyü délnyugoti szellő lengedezett olykor s illattal árasztotta el a szobát. A gyümölcsfák és a mezők virágai a szó valódi értelmében megtöltötték a levegőt illattal. Csupa zaj, csupa élet volt mindenfelé.

A házaspár ismét kiment az erkélyre, a templomba igyekező hiveket szemlélve. A kocsik egymást érték. A hajó közeledett s a vasuti mozdony sivített.

Két fecske vont a magára a figyelmeket, melyek, nyilván a saját árnyékukkal játszottak a fővényben, a veranda alatt. Egymást üldözve röpkedtek, hol magasba szállva föl, hol ismét leereszkedve, eltűnt árnyaikat keresve...

Végre felöltözködtek a házastársak s reggeliztek. Pedersen Soeren már rég szorgalmasan dolgozott.

Megtudták aztán, hogy mindenki a szomszéd helységbe siet, hol az öreg Meek ötven éves jubileumát s bucsuszónoklatát tartja meg.

Az emberek minden reggel gyalogszerrel jártak el oda, most azonban kocsira ültek s hajó indult a tulsó partról.

Kallem és Ragni a nagy teremben étkeztek, midőn reggelizés közben valaki megzavarta őket.

Középkori férfi lépett be; hangja kellemes és nyugodt volt, s mikor beszélt, mosoly lebegett az ajkán.

Kent orvos volt ez, ki ideiglenesen igazgatta a kórházat. Épen onnan jött most.

Mind a ketten fölkeltek.

A vendég némi távolságban leült, míg a házastársak a reggelit elköltötték s fölvilágosítást adott a kórház betegeiről s a városnak és környékének egészségügyéről. Röviden válaszolt a kérdésekre s javasolta Kallemnek, hogy látogasson meg néhány állami hivatalnokot, beszélt a községtanács elnökéről s a kerületi tisztviselőkről, kikkel meg kell ismerkednie.

Mikor a kocsija az ajtó elé állt (a vidék betegei látogatására indulva), Kallem kérte, engedje meg, hogy ő is elkisérhesse, Ragnival együtt. Ekkor rögtön kocsit béreltek.

Mikor épen indulni akartak, Ragninak eszébe jutott, hogy a zongorát hangoltatni kellene s kérdezte Pedersen Soerent, nem ismer-e valakit, a ki ahhoz ért, ha nem épen a legjobban is.

- Dehogyan nem ismerem, - szólt a kérdező. - Larsen Kristen ért ahhoz a munkához.

Kent beszélte, hogy Larsen egyik távol eső kerületből származott s apróbb összeütközései voltak az igazságszolgáltatással némely csekély vétségek miatt. Kristen egyébiránt eszes ember volt; igen célszerű kötőgépet s más mindenféle gépet talált föl. Hideg, fagyos ember volt ez, akár a vas télen. Nem is látogatott mást meg, mint Pedersent meg ennek a feleségét.

- Hát ezek miféle emberek voltak?

Kent orvos nem ismerte a multjokat. Az asszony a vidékről való, a férj pedig Fionie szigetről. A dologban mind a ketten ügyesek. Azonban csakhamar hire szárnyalt, hogy iszákosak. Tuft Ole, a lelkész, megkísérelte, leszoktatni őket erről; érdeklődött irántok, mert korábban a házában is dolgoztak.

Sajátságos, de sikerült az neki; nemcsak hogy abbahagyták a részegeskedést, hanem Soeren még szenvedélyes vizivó és vallásos ember is lett; megtanulta a bibliát s a szó értelmében könyv nélkül el tudta mondani. Gyakran beszélte, hogy az neki legfőbb gyönyörösege, ha a felesége, Aase, hallgatja s gyakran, társaságban egész fejezeteket mondott el emlékezet után a bibliából. A lelkész beíratta őt egy *szentírás magyarázó iskolába* s ő el volt ragadtatva, de azt kívánta, hogy Aase is kövesse. Mivel azonban ezt nem engedték meg, odahagyta az iskolát s egy ideig feléje sem ment. Ekkor találkozott Larsen Kristennel, ki harminchatféle mesterséghez értő ember volt s ép akkor, telepedett le a városban.

Larsen Kristen hallotta beszélni, mily könnyen tanul meg Pedersen bármit is könyv nélkül. Megkísérelte ő is, emlékezetből állítani össze gépeit. De semmikép sem boldogult azzal. - Hiába, minden isten ajándéka. Csak isten az, a kinek semmi sem lehetetlen! - mondta Pedersen.

- Ezt szent Máté mondja, - válaszolta Larsen Kristen; - azonban a *Birák könyvében* az van, hogy az Ur Judával volt, de Juda nem tudta elűzni az ellenségeit, mert ezeknek vas-szekereik voltak.

A becsületes Pedersen Soeren elképpedt arra a gondolatra, hogy a zsidók istene nem tudott a vas-szekereken diadalmaskodni.

- Ugyancsak a Mózes könyvében - folytatta Larsen Kristen, - megvan írva: »Ne ölj«; de az is meg van írva, hogy az Ur kiadta parancsát az öldöklésre. Hiszen ez ellenmondás.

Ez egészen ujság volt Pedersen előtt, holott ő könyv nélkül tudta a bibliát. Tudni akarta, miképen lehetett azt összeegyeztetni s minden vallásos társulattól magyarázatot kért; de a százféle ellenmondásból nem tudott elokosodni. Nem volt többé nyugtok az embereknek. Némelyek megrendültek, mások haragra gerjedtek. Végre kizárták őt a társaságukból, feleségestől.

Eme beszélgetés közben a kocsi kirobogva a városból, egy réten haladtak át, melyet a mivelt földektől élő faszegélyzet választott el.

Az ezeken épült házak csinosak és szilárdak voltak, a mezők termékenyek. Az ut hol fáültvények közt, hol réteken, szántóföldeken s halmokon vonult át, majd pedig völgyeken és patakokon. Ép oly pompás nap volt, mint előtte való nap; ugyanaz az éltető levegő lengett a rétek és ligetek fölött s ezekhez járult a virágok szinpompája meg a madarak dala! A kakuk is hallatta szavát.

Kevéssel szent János-napja előtt volt ez. Ragni nem győzött eléggé bámulni a dús növényzet fölött; ő a növényzetben rendkívül gyönyörködött s a különbség, melyet Amerikának s eme vidéknek a flórája közt tapasztalt, élénken érdekelte. Kérdezősködött, van-e sok oly vidék Norvégiában, hol vadszöllő és ancolia terem?

Kent orvos úgy vélekedett, hogy több vetemény között ezeket is rég behozták honosítás végett, talán a hajdani kolostorok szerzetesei.

Mikor egy rétről egy kis erdőbe hatoltak, a mely többnyire fenyőfából állt, Ragni harmadszor pillantott meg linneákat; ekkor már nem tudott többé a kocsin maradni s mind a hárman leszálltak.

A linneák épen ekkor kezdték halvány rózsaszínü harang-kelyheiket megnyitni, illatjukkal elárasztva az erdőt.

Ragni rögtön elkezdett csevegni a virágokkal. Hej, ha őt most egyedül hagynák ezekkel! Már hat év óta nem látta ezeket a virágokat, sőt miután tavasz kezdetén hagyta el Norvégiát, már majdnem hét év óta!

Leszakított néhány szál virágot s eközben más növényeket is pillantott meg. Kallem is segített volna neki a virágszedésben; de Ragni egyre távolabb keresgélt s messze járt tőlök. A virágok illata, mikor ezeket leszakította, folyvást mélyebben csalogatta őt az erdőbe.

Ugy tetszett neki, mintha ily hangot hallott volna: »Odább, ott lent van a többi!« Hallotta a fölrezzent madárcák tovaröpülését is.

- Beljebb, beljebb! - kiáltozták a virágok.

S végre ott volt Ragni az erdő csillagai közt, melyek nagy családi összejövetelt látszottak tartani.

Ezek senkinek másnak nem mutatták magokat. Ember nem járt ott egész éven át.

Ragni letérdepelt közéjük s elbeszélte nekik, hogy nagyon messziről jött; beszélt nekik szavak nélkül; hiszen a virágoknak, egymás közt, nincs azokra szükségük.

Ragni tökéletesen otthon érezte magát közöttük.

- Mi is vártunk téged. Ime, itt van az élet legmélyebb titka.

- Oh, közölgétek azt velem!

- Légy jó.

- Helyesen. Azt hiszem, ez az egyedüli, a mit tehetek; de ha a többi nem jó!

- Hadd legyen a többi olyan, aminő akar; csak te légy jó!

Ragni megértette ezt, mert ő az erdő szívéig hatolt be.

- Ragni! - kiáltotta Kallem s az erdőben visszhangzott tiszta, csengő hangja.

- Hallom!

Néhány virág el akarta kísérni. Magával vitte ezeket.

Aztán sietett visszafelé.

Az erdőben volt egy *actea*, mely kalauzául akart szolgálni, ha eltévedne. Az *actea* is vele akart menni. S közel az uthoz egy szurdokban tartózkodtak a gyöngyvirágok, mindnyájan egy társaságban.

Mihelyt meglátták egymást, megértették egymásnak a nyelvét. Így van ez a hasonló fajtáknál. Nehány gyöngyvirág szintén követni akarta Ragnit.

- Ragni! - kiáltá Kallem.

- Hallom, hallom!

Kilépett az utra s csak ekkor vette észre, mily messze eltávozott.

A két férfi ott állt a kocsi mellett, beszélgetve. Ők a halom tetején voltak. A Kallem karcsu s a másik vézna természetének körvonalai tisztán látszottak. Mindenkinek tele volt virággal a marka.

Kent orvos nyájasan nyújtott át Ragninak egy *polygula amarát*; tudta, hogy ez a kék virág ujság rá nézve, ki Amerikából érkezett.

A fiatal asszony szépen megköszönte.

Ujra kocsira ültek, de csakhamar megint leszálltak.

Kallem és Kent egy parasztot látogattak meg, ki az uttól nem messze lakott.

A tornácon egy nagy kutya kelt föl fektéből, s meglátva a kocsit, ugatott, de csak kétszer vagy háromszor, aztán közeledett az érkezők felé s megcsóválva a farkát, ismét leheveredett. Senkit sem lehetett látni.

A kocsis megfordította a lovakat és félre állott.

A két orvos belépett a beteghez. Ragni járt-kelt az udvaron. Az ablakon át egy öreg embert látott fekvő s ágya mellett a felesége ült. Valamit énekelt remegő hangon, de elhallgatott, mikor az ajtó megnyílt.

Ragni, szemlét tartva az udvaron, leült az éléstár lépcsőjére.

Mi sem lehet csöndesebb, mint valamely majorság munkaszünetkor; sem az erdő, mert ebben örökös zugás, zsibongás hallható, sem a tenger még ha nyugodt is, mert sohasem csöndes tökéletesen, sem a síkság, mely élettől pezseg s melyen messze elláthatunk. De egy elzárt majorság udvarán a tyukok kapargatnak s bizalomgerjesztően csevegnek, az eb elnyújtózkodik a földön; a macska egyet-kettőt lép, megáll s aztán tovább szökken; az ekék a kerítéshez vannak támasztva; a szekerek saroglyái le vannak véve; a malmok üresek; az ebédre hívó csöngettyű is pihen. Minden nyugszik s fokozza a csöndet.

Eme csönd közepett Ragninak eszébe jutott az a félelem, melyet Josephine-nel való találkozásakor érzett.

Nyomta talán valami a lelkiösmeretét? Nem, ezerszer, nem! Még nővéreinek a gyermekei sem bántották öntudatát. Hiszen a jelen viszonyok közt úgy sem élhetne értök! Nos, hát mi lelte? Mily vétet követett el?

Szeretett! S miért ne lett volna ez neki megengedve?

A nyugalom kerülte. Távozott a házak közeléből.

Mikor visszatért oda, harmadik fajta ibolyát talált; kétfélével már kedveskedtek neki. Minő flora!.. Ime itt meg a legszebb *veronica*!

Ujra visszatérve az udvarba, látta Kallemet az ablakon át, a szobában, amint a fülét az öreg embernek a mellére hajtotta. Kent orvos csakhamar kiment az öreg asszonynyal. Nagyot kiáltott a fülébe, de ez alig hallott valamit. Kallem magas termete újra jelentkezett az ajtó küszöbén s egyenesen feleségéhez sietett. Oh, hogy szerette az ezt a férfit!

III.

Ragni néhány nappal megérkezése után, Kallem távollétében, ángyának, Tuftné asszonynak a látogatását fogadta. Tudatni akarta Josephine, hogy néhány hétre férjével együtt elutazik s midőn ezennel bucsuzik, egyszersmind kéri Ragnit, adja át üdvözetét a bátyjának.

Ragni mindjárt gyanította, hogy a lelkész és a neje ezt az utazást azért eszelték ki, hogy ne legyenek kénytelenek, őket barátaiknak bemutatni. Azonban Kallemnek mit sem szólt Ragni, attól tartva, hogy foglalkozásában megzavarja.

Kallemnek valóban sok dolga volt. Kórháza, városi és vidéki betegek egészen elfoglalták.

Látta Ragni, mint nyelte le hirtelen az ebédjét s aztán ismét távozva hazulról, csak este tért haza.

Néha leült pillanatra feleségével a verandán, de ez csak ritkán történt. Ideje nagy részét, ha otthon volt is, bezárkózva, dolgozószobájában töltötte.

Ragni olykor bement hozzá beszélgetni vagy olvasni; a dolgozószoba találkozási helyük lett.

Órákig olvastak együtt, kiki a saját könyvéből, alig váltva egymással néhány szót.

Kallem, mélyen elmerülve tanulmányaiba, nem is sejtette, mi történt feleségének a lelkében. Olvasgatás közben az orvos végig nyult a kereveten s úgy nézte Ragnit szótlantul; néha fölkel s az ablakon bámult ki. Azt állította, hogy így tud legjobban gondolkozni.

Szerette hajlékát; ritkán tért a nélkül haza hogy annak varázshatását ne emlegesse. Ebéd után szívesen hallgatta a zenét, de nem mindig tett megjegyzést a Ragni játékára.

A fiatal asszony egyre jobban ragaszkodott házához, az ott lakó lényekhez és a tárgyakhoz. Férjét ismét »fehér pasá«-jának hitta; zongoráját »kaland«-nak nevezte.

- Nos, *kalandozzunk*, - szólt, ha valamit játszani akart.

Mindennek szeretett melléknevet adni.

A hálószobát úgy nevezte el, hogy »a csillagok közt«; a házi galambokat »pünkösdi liliumok«-nak, Sigridet pedig »hétkaru leány«-nak.

Mikor Kallem és Ragni leültek olvasni a dolgozószobában, olyasmit érzett, mintha mindegyikük más-más hajón evezne el, különböző országokba. »Feszítsük ki vitorláinkat!« - szokta mondani Ragni.

*

Larsen Kristent magához hívatta az orvos, hogy rendezze be a laboratóriumát, a szellőztető készülékeket sat. - Soha sem lehetett hallgatagabb, gyanakvóbb és érzelmesebb embert látni.

Egy augusztusi vasárnap teljes díszben, hosszú, barna mellényben, kockás kabátban és szürke nadrágban jelent meg. Rendesen hajadonfővel szokott járni; de ma kalap is volt a kezében.

Ott állt a dolgozó szobában hosszú, sovány, borotvált arcával, nagy komolyan. Fehér ing, fehér gallér, vörös kockás nyakkendő egészítették ki öltözetét.

Az orvos megkinálta széssel s kérdezte, mit kíván.

Ekkor gyanakvó, komor pillantást vetett szerte Larsen s végre azt mondta: ő tudja, hogy az orvos neje öt-hat évet töltött Amerikában; talán lesz neki kikölcsönözni való angol könyve s talán tud is neki némi tanácsot adni. Eddig ő mindig magától tanult.

- Ki akarna talán utazni? - kérdezte az orvos.

- Ilyesmit gondoltam.

- Hány éves ön?

- Már tul vagyok a negyvenen.

Arca után itélve, ötvennél is többnek látszott.

- Meg vagyok győződve, hogy a feleségem szívesen megtanítja önt angolul, például az esti órákban.

Ezt Larsen semmiképen sem akarta; de Kallem megmagyarázta neki, hogy a kiejtést csak előszó után lehet megtanulni.

Abban a pillanatban lépett be Ragni s az orvos azt mondta neki, hogy Larsen rossz angol nyelvének szárnyakat adhatna.

A fiatal asszony először elpirult, mert nem a legkellemesebb föladatok közé tartozott, a mit neki férje ajánlt. Kallem foglalkozást akart neki adni; Ragni ellenben többre becsülte az ő szabadságát.

Azonban Larsen Kristenre nézve, visszaemlékezett Kallemnek amaz állítására, hogy soha még ennél értelmesebb embert nem ismert, és megszánta őt.

Larsen mindjárt elmélyedt egy angol könyvben, melyet meglehetősen megértett. Nemcsak megigérte a fiatal asszony, hogy segít neki a tanulásban, hanem kényszerítette, hogy fogadja el ajánlatát.

Délután öt óra tájban újra eljött Larsen s leültek egymás mellé, hogy egy könnyű leckét olvassanak föl.

Kallem belépett; látta a két fejet egymás mellett; az egyik hosszú, barna és szögletes, a másik kicsiny, finom alkotású és szőke; egyik oldalon hideg, mogorva, redős arc, a másik oldalon fehér, bársonyos, vidám külső.

Kallemet nagyon érdekelte ez az ember. Ki volt ő s hogy jutott idáig? Valamely ürügyet gondolt ki az orvos, hogy Larsent meglátogathassa.

Kicsiny, szikár, sovány asszonyt talált otthon, nagykendőbe burkolózva. Ha férje könnyen öltözködött, ő még könnyebben. Sem gyermekek, sem tűz a konyhában. A konyha, mondta, már néhány nap óta javítás alatt van.

Jött-ment, tartózkodóan viselve magát. Minden félelem nélkül vette át a forgópisztolyt, melyet Kallem kijavítás végett hozott.

- Kristennek sok dolga van kint a városban - szólt az asszony, - ez a kis izé későbbre marad.

Egyetlen szobájuk műtermül, konyhául és hálósobául szolgált. Fali óra, asztal, ágy, pad, három szék, ebből állt az egész butorzat.

Néhány nap mulva Kallem újabb robot-munkát gondolt ki Ragni számára.

Kent orvos meghívta őket egy kis mulatságra, melyet az öreg Meek lelkész bucsuünnepéül rendezett, ki e vidékről távozni készült.

Kallem és Ragni, noha általában nagyon tartózkodók és visszavonultak voltak s nem örömet mentek látogatóba, ezt a meghívást nem utasíthatták vissza.

Alig hogy beléptek, rendkívül elhizott, mintegy harminc éves, élénk, csinos, vidám fiatal asszony lépett elő, bemutatva magát Ragninak, kit a következő szavakkal rémitett el:

- Nem tudom, kellemes lesz-e önre nézve, ha arról értesül, hogy én Kole Soerennek a nővére vagyok.

Látva Ragninak nagy zavarát, sietett hozzá tenni:

- Ne képzelje ön, hogy én másképen választottam volna, mint ön - susogta. - Kivált ha ily derék vőlegénnyel találkozom, mint az ön férje, - tevé utána gyöngéden, megszorítva Ragninak a karját.

A kövér asszonyság nem is gondolta, mily gyötrelmet állt ki a finom természetű Ragni.

Szerencsére, Meek lelkész belépett egy oldalajtón, kis unokája Kraby Tilda kíséretében. Ragninak alkalma nyílt menekülni oly társalgás elől, mely neki nagyon kellemetlen volt.

Meek lelkész kissé felülemelkedett a középtermeten. Széles vállu volt s hatalmas fejét magasan hordta. Hosszu ősz haja dicsfényként koszoruzta fejét.

Ragni halkán így szólt Kallemehez:

- Azt a fiatal embert ott már láttuk megérkezésünk napján. Emlékszel-e arra, a ki oly szép volt?

- Valóban, ez ugyanaz az arc; azt lehetne mondani: Bourbon-arc.

Az »uj orvos«-t bemutatták s Bing Lidi asszony, Kole Soeren nővére, egyszerre így szólt Ragnihoz:

- Meg vagyok győződve, hogy ön szeretni fogja Kraby kisasszonyt.

S bemutatta őket egymásnak.

Ragni és Kraby kisasszony eleinte kissé bátortalanul néztek egymásra. Beszélgettek ama fiatal ember felől, a ki a leánykához hasonlított. Ez unokabátyja és zenész volt. Beszélgettek a zenészetről s egész este nem hagyták el egymást.

Ragni talán soha sem találkozott senkivel - Kalleme kívül, a ki iránt oly rokonszenvet érzett volna.

Ez az élénk, vidám, fiatal szőke leány oly kedves volt s bármit beszélt, érzéssel fejezte ki! S neki nemsokára el kellett hagyni a várost örökre! Ez mélabus jelleget kölcsönzött eme találkozásnak, ama gondolatra, hogy talán utólszor találkoznak. Ennek lehetett tulajdonítani, hogy Ragni hajlandó volt zongorázni, mikor erre a házi ur fölkérte. Uj barátnőjének annyival akart kedveskedni, a mennyivel csak tudott. Halkan így szólt hozzá:

- Kérem, édesem, maradjon mellettem, hogy rokonszenves arcot ölthessek a társaság előtt.

Eme nap nem félt Ragni.

A fiatal leány bátorságot öntött lelkébe. Mikor Ragni a játékot bevégezte, az öreg Meek oda ment hozzá s régi udvarias modorban köszönetet mondott neki. Tilda halkán így szólt:

- A nagypapa nagyon érti a zenét!

Körülbelől egy óra múlva az öreg Meek visszavonult; soha sem szokott tovább maradni estélyen. Unokája követte; Kalleme és Ragni csatlakoztak hozzájuk.

Az éj meleg volt, kivált a sétálóknak. Mikor a Kalleme házához érkeztek, Ragni, ki rendesen bátortalan volt, megkérdezte az öreget, nem volna-e kedve belépni s az öreg lelkész egész udvariassággal azt válaszolta, hogy ha szerencsés lesz újra hallani zenéjét, semmiféle meghívás nem lehetne rá nézve kellemesebb.

Meggyújtották a lámpákat, fölnyitották a zongorát s egy barcarelle hangzott ki a nyitott ablakokon.

Az öreg Meek arca sugárzott az örömtől s azt kérdezte, vajjon az ő kis unokája nem jöhetne-e el olykor, gyönyörködni a Kallemné asszonyság játékában, hogy szokják a füle a jó zenéhez.

Ragni azt felelte, hogy az neki nagy örömet szerez. Kallem azt kérdezte, hogy meglátogathatja-e a fiatal embert s tudathatja-e vele ezt az ujságot? Az öreg nagyon lekötelezettnek érezte magát s kérte az orvost, vizsgálná meg fiu-unokájának az egészségét, ki miatt oly sokat nyugtalankodott.

Másnap Kallem meglátogatta Meek Károlyt s harmadnap mulva az öreg visszaadta az orvosnak a látogatást, a háznak parkra nyíló emeletén.

Ugyanekkor asztaluknál egy hosszú haju, finom uju fiatal embert fogadtak, ki szelesen lépett be, felöltőjét az ajtókilincsre akasztotta. Az ajtót nem sikerült neki mindjárt becsukni, ellenben összeütközött a szobalánnyal, ki valamely tárgyat hozott be s helyezett az asztalra. Szép szeme álmatag révedezett szerte. A tálak vagy kosarak rajzait tanulmányozta.

A fiatal ember soha sem beszélt; ha valaki hozzá szólt, igennel vagy nemmel válaszolt, mintha szorított volna a fogai közé. De bezzeg, enni tudott, akár egy taligás-ló. Mikor sűrű haját kezével megsimogatta, sokkal műveletlenebbnek látszott, mint Larsen Kristen.

Ez a fiatal ember jóformán mindennapos vendég volt az asztalnál, Larsen pedig esti vendég. Ragninak pillanatra sem volt pihenése és menekülése. De emiatt nem panaszkodott Kallemre. Miért is?

Hiszen a mi egyrészt gyötörte, másrészt örömet okozott neki.

Tuft Ole már rég visszatért utazásából. Josephine egy reggel gyors látogatást tett, bokkrétát hozva boldogult atyjuk sírjára; a két sógor az utcán találkozott egymással. Kallem ugyanott Josephine-nél is, vagy valamelyik betege ágyánál, mert huga is foglalkozott a szenvedőkkel; de egyikük sem beszélt őszintén.

A lelkésznél nem volt esti multság Kallemnek tiszteletére, mint azt mindenki remélte.

Ragni nem kételkedett pillanatig sem, eme magaviselet okaira nézve. Kallem nem tudta, mennyire gyöttri feleségét nővérenek e különössége; nem vette észre, hogy ily módon a városnak minden háza be lesz előttük zárva.

Ragni nem akarta boszantani férjét efféle kicsinyességgel.

Kallem nagyon el volt foglalva a betegeivel, öreg asszonyokkal és gyermekekkel, akiket nagy buzgalommal ápolt. Jobban érdekelték őt ezek, mint minden vallási vita.

A kórház nagy udvara mögött volt egy hosszú épület, az éléstár, hombárokkaal sat. Kallem ebben az épületben tornatermet rendezett be s minden este hat órától fogva ott töltötte az időt, Károlynak a társaságában.

Ez a félnék és ügyetlen fiatal ember alig érintette zongoráját megérkezése óta. Nem mert játszani Kallemné asszony jelenlétében.

Ekkor Kallem fölment egy könyvvel a szobájába, minden este egy félórára s kérte Károlyt, hogy játszóék valamit.

Kallem, orvosi minőségében, örködő barátsággal volt a fiatal ember iránt, ki lassankint nagyobb otthonossággal viselte magát a szalonokban s nem szökött mindjárt meg. S végre Ragni is merészebb lett Kallem ösztönzésére.

Egy vasárnap reggel végre így szólt Károlyhoz:

- Ne, ne távozzék ön még. Jöjjön, játszunk el valamit négy kézre. Majd könnyü darabot választunk ki.

A fiatal ember kétségbeesett, de, szerencséjére feldöntötte tábori székét, ép abban a pillanatban, midőn le akart ülni. Ez a körülmény kacajt keltett mind a kettőjüknél, melylyel zavarukat palástolni igyekeztek.

Ott ült a fiatal nő, üdén, elegánsan, vörös selyem ruhában, csipkediszitással karjain és nyakán; hosszú, fehér ujjai elütöttek a fiatal ember piros ujjaitól; kifejezésteljes arcával gyakran fordult a fiatal ember felé. Rezedaillesat áradt a ruhájáról és hajáról... Károly remegett.

Mily rútnak tartotta ő magát! S Ragni hajának mily nagyszerű illata van!... Nagy küzdelmébe került, míg a darabot lejátszta. Csakhamar elfáradt s egyik hibát a másik után követte el.

- Valóban nincs ön most hangulatánál, - szólt a fiatal asszony s fölkelt.

A fiatal ember le akart menni a földszintre, hogy megszökjék. Az ebédre nem jelent meg; sehol sem találták a házban. Kallek ekkor kérdezősködött Ragnitól, s ez elmondta, hogy történt a dolog. Károlyban nincs kitartás és erély, - mondta, - kiállhatatlan ember ez.

Kallek a fiatal ember keresésére indult; fölálodozva az ő kedves vasárnap délutánját; este felé visszatért vele.

Este Larsen is megérkezett, leült, türelmesen gyakorolta magát az angol nyelvben a fiatal asszonynyal.

Eleinte szánalmat érzett Ragni emez idegen ember iránt, de társaságában fagyosnak érezte a légkört. Kristen mindig pontosan megjelent a rendes órában, hosszú, barna paletot-jában, mely kiállhatatlan avult, dohos szagot árasztott.

Egyik kezének hosszú ujjai közt tartotta a könyvet, míg a másik kezének ujjával a sorokat jelölte. Aztán torkát köszörülve, néhány kérdést intézett Ragnihoz, miközben oly gyanakvó kifejezést öltött az arcra, mintha kételkednék a fiatal asszony helyes magyarázata fölött, úgy hogy ez habozva válaszolt neki oly dolgokban is, melyeket bizonyosan tudott.

Midőn Larsen figyelmesen rakta egyik szót a másik után s Ragni félbeszakította, mikor hibát ejtett, akkor ő az ujját szilárdul az illető sorra nyomta, hogy jól megjegyyezze magának azt a helyet, aztán mereven, kételkedve bámult a fiatal asszonyra, a ki aztán kijavította a hibát, de soha sem sikerült ez tökéletesen, mert Larsen mindig szabatosabb magyarázatot kívánt; háromszor is ismételnie kellett azt Ragninak, míg végre megnyugodott Larsen, de csak a fiatal asszony iránt való gyöngédségből.

Elképzelte Ragni, mily küzdelmébe kerül ennek az embernek ez a lelkiismeretes tanulás, hogy soha a már kijavított hibát ne ismételve. Másfelől azonban szörnyü nevetségesnek találta azt. Ez az ember nagyon hasonlított egy vén majomhoz, melyet ő egykor látott, amint kedélyesen ezüst kanállal evett.

Ragninak egyedüli vigasza volt a mindennapi életben a közös munka, cselédjével, kivel csaknem őszinte barátságot kötött.

Két hét mulva, a négy kézre játszás szerencsétlen kísérlete után, Ragni így szólt Károlyhoz:

- Mit gondol ön? Ne tennék-e még egyszer kísérletet a zongorán?

- Nem, köszönöm; bizonyosan nem sikerülne az, - válaszolta az ifju meghökkenve.

- Dehogyan nem! Épen most kerestem elő egy négy kézre való darabot, melylyel ön könnyen elbánhatik.

Ragni elővette a darabot.

Károly két méternyire huzódott vissza, pirulva és tétovázva.

- Ismeri ön ezt?

A fiatal ember nem válaszolt, mert neki is megvolt ez a darab, melynek *Hegyi patak* volt a neve s melyet ő gyakran játszott Kallemnek.

Ragni ezt négy kézre írta át.

- Nos, jöjjön játszani, - szólt a fiatal emberhez.

Ugyanabban a vörös selyem ruhában volt Ragni, mint a multkor, midőn a zongora mellé ült. Szeme is oly ábrándosan révedezett, mi megremegtette a fiatal embert.

S a *Hegyi patak* sebesen folyt Ragni ügyes ujjai alatt. Mikor a fiatal ember nem érkezett vele, várt és újra kezdte a játékot. Végre is jól sikerült az, annyira, hogy Ragni dicsérettel halmozta el a fiatal embert.

Károly meghajtotta magát és távozni akart.

- Ma vasárnap van - szólt a fiatal asszony - s ilyenkor nincs talán dolga?

- Nincs.

- Akar-e velem kísétálni?

- Szivesen, asszonyom... Kétségkívül asszonyom...

S lefutott, gyorsan, mint a nyíl a földszintre s föltette prémes sapkáját. Ragni is visszatért csakhamar, diszes sétaöltözetben, amerikai tollakkal diszitett kalapban.

- Most, menjünk az orvos elé!

Megindultak. Ragni érezte, hogy a társalgást neki kell elevevényben tartani s leírta az amerikai prairiek hóviharait, melyek emberekre és állatokra egyaránt veszélyesek.

Borongó októberi nap volt, a mezőség komor, elszomorító; a falevelek folyvást hulltak; de Károly észre sem vette ezt; ama gondolat varázsa alatt állt, hogy ez az elegáns asszony és művész nő vele óhajtott kísétálni.

Szeretett volna örömeiben a porban hengergőzni, pisztolyt sütni el vagy tóba ugrani a fiatal nő iránt való tiszteletből; mert ez nem mindennapi nő volt, kinek csinos jelenségét asszonytársai méltán megirigyelhették.

Szép szemét a fiatal emberre szegezte, ki nem mert rápillantani.

Ragni élénk beszélgetést kezdett s a fiatal ember is ejtett néha egy-két szót.

Károlynak az atyja, Meek Ottó, Meek lelkésznek a fia, orvos volt, de egy nagy parasztgazdának a leányát vette nőül. Károly kísérte őt a jég hátán is, a rengeteg erdők magányába; jelen volt a fák döntésénél s a vadászatokon is.

Oly élénk színnel festette a tájéket, minőről Ragninak fogalma sem volt.

Beszélt a nyirfajdról, ennek szerelméről, játékaikról, szárnycsattogásairól és kiáltozásairól, oly hévvel, hogy Ragni attól a naptól Károlyt *nyirfajdnak* nevezte el.

Nem találkozva Kallemmel, ugyanazon az uton tértek vissza. Ismét zongoráztak négy kézre. Abban egyeztek meg, hogy gondosan betanulnak valamely darabot s eljátszák, ha Kallem a dolgozószobájában lesz. Kallem, - úgy nyilatkozott a fiatal ember - oly fenkölt lélek, a minőhöz hasonlót még nem ismert.

Ragni, lassankint tekintélyt vivott ki a nyirfajd fölött s megszokta ennek változékony kedélyhangulatát, hol derült, hol szomorú arcát.

Lassankint kezdte szépnek is tartani. Segített neki leckéiben, különösen az angol nyelvben. Károlynak nagyon felületes ismeretei voltak, úgy, hogy Kallem azt javasolta neki, hagyja el a főiskolát s vegyen magánórákat; e tekintetben rögtön irt is a Károly apjának.

Eme naptól fogva Károly gyakran foglalkozott a könyveivel és zeneszerzeményeivel, játszva vagy tanulva egyedül, vagy Ragnival.

Délutánonként hosszú sétára indultak. Mihelyt hó esett, november elején, eléje mentek Kallemnek s ennek a szánján tértek vele haza.

Mikor a fjord befagyott, fölkeresték a jeget s a legszenvedélyesebb korcsolyázók lettek.

Kallem oktatta Károlyt a korcsolyázásban, kézen vezetve őt, míg a kellő ügyességet megszerzte.

A legnagyobb komolysággal emelgette a hosszú lábait, egész a kimerülésig gyakorolva magát a korcsolyázásban.

A tornaterembe is eljártak testgyakorlatokra s később a szalonban, sőt a lépcsőkön is végezték azokat ebéd előtt.

- Emelje a légbe a lábát, barátom!

Ragni jóízűen nevetett, valahányszor a fiatal ember az erőlködésben elbukott! De végre is, addig gyakorolta magát, míg a kísérlet sikerült. Csakhogy nem mindig sikerült. Károly gyöngye izomzatu volt. Ragni is érdeklődött az iránt, hogy teremt belőle férje erős embert.

No, mert ő sem szerette az elpuhult embereket s ezt egyizben mondta is neki.

De Károly nem igen vette ezt figyelembe s csakhamar ismét kiállhatatlanul viselte magát.

Ragni ekkor hidegséggel büntette, hajthatatlannak látszott megbánása, mentsége, sőt könyei iránt is. Azzal fenyegette, hogy bevádolja Kallemnek, nem segített neki tanulmányában és sétálni sem akart vele kimenni. Kallem jelenlétében azonban ismét úgy beszélt vele, mintha mi sem történt volna.

A közélet mindemez árnyai felől Kallemnek legcsekélyebb sejtelme sem volt.

Ő maga nem igen barátkozott senkivel. Nem is ért rá. Még klienseinek a számát is összébb ohajtotta vonni; mindennap fogadta, hogy ezentul tudományos foglalkozásainak és kórházi teendőinek él.

Meek Károlynak az apja a városba jött, hogy megköszönje Kalleméknek a fia iránt tanusított szívességet s meghívta őket, látogassák meg, fiával együtt, a karácsonyi szünetidő alatt. Meek Ottó orvos még nagyobb s kövérebb volt, mint az öreg lelkész, arca még teltebb, bourboniasabb, de komorabb és szomorúbb.

Kallem elfogadta a meghívást s azonnal értekezett a kartársaival, hogy szabad időt nyerhessen. De mikor az elutazás ideje közeledett, Kent orvos beteg lett s Ragni, akarata ellenére, kénytelen volt Károlylyal egyedül utazni el.

Kallem megigérte, hogy néhány nap múlva majd utánok megy.

Uti köpenyt és prémes cipőket vett Ragninak s lábmelegítőt, míg Károly egy szép szőrmés kucsmával ajándékozta meg.

A fiatal asszony, amint így felöltözött, grönlandi nőhöz hasonlított.

Kallem elkísérte őket a vasúthoz; Ragni váltig sirt eme válás gondolatára, mi első ízben történt házasságuk óta.

Mikor Ragni a kocsiba lépett s Kallemet a Perronnon látta, le akart szállani; férjének föl kellett lépni a waggonba, hogy Ragnit megdorgálja. Mihelyt aztán megnyugtatta, leszállott, Károlyra pillantva, ki jó hangulatban volt:

- Hallod-e, kedves *nyirfajdom*, jövőre tegezni foglak, mert te derék fiu vagy.

Károly ekkor leszállt s megölelte az orvost.

Elutaztak. Kallem tanulmányaiba merült, nem nagyon kellemesnek találva azt a néhány napi csöndes nyugalmat. Harmadnap mulva azonban, karácsony este, nagyon is érezte az egyedül-létet s miután Kent már jobban volt, elhatározta, hogy meglepi a feleségét.

Meglátogatta Kentet s elment a kórházba, utolsó látogatást tenni, midőn távolból csödülést vett észre az ajtó előtt. Egy hosszú szán elé fogott ló ügetett tova; a szán szalmával és takarókkal volt megrakva. Beteget szállítottak oda. Az ajtó előtt siró gyermekek álltak.

Kivel történt szerencsétlenség? Andersen kőmivessel, ki a háztetőről üdvözölte Kallemet és nejét, megérkezésük napján.

Andersen, télen át, mikor az építkezés szünetelt, mindenféle apró munkát vállalt s ez este, midőn hazafelé tért, megcsuszott, elbukott és sérülten maradt a földön.

Véletlenségnek tulajdonítható, hogy rá találtak.

Kallem, bent az ápolónők társaságában találkozott Andersennek a feleségével; vigasztalhatatlan volt s beszélte, hogy mikor munkából hazafelé sietett férje, egy oldalra tért le, hogy hamarabb haza érkezzék karácsony estére. Hiszen oly nagyon szerette a tüzhelyét!... De elesett és eltört a lába. S ott feküdt, elnyulva, mozdulatlanul. Így kell neki most a karácsonyt megünnepelni.

- Mi csak vártuk, vártuk őt, - szólt az asszony. - Különösen a gyermekek!

Kallem közeledett a beteghez, ki meleg szobában feküdt.

Az erős, izmos munkásra alig lehetett ráismerni. Szemét lehunyta, mert a legkisebb világosság bántotta azt. Jobb lába, belső részében tört el. A sérülés helye tallérnyi nagyságu volt.

Andersen nem igen tudott beszélni, csak mormogott koronkint, hogy vágják le a lábát.

- Azt majd csak holnap tudjuk meg, hogy szükséges-e, - válaszolta Kallem, szájalommal tekintve a szerencsétlen emberre.

Ha fölébred és gyöngének érzi magát, naftaolajat kell alkalmazni s a nagy fájdalmak ellen morfium-befecskendezést.

A beteg elaludt, de valahányszor fölébredt, jajgatott, kimondhatatlan fájdalmában.

Másnap reggel kilenc órakor Kallem minden tekintetben javulást érzelt a betegen. Gondolatai is tisztábbak voltak, de mindig a lábáról beszélt. Látni akarta jó barátját a lelkészt; a felesége ott volt s rögtön fölkereste a lelkészt, kérve, látogassa meg a férjét.

Kallem leste az Andersen feleségének a lelkészszel visszatérését, s eléjük ment. Ugy tetszett neki, hogy Andersennek a jobb lábát operálni kell, de erről a betegnek egyelőre mit sem volt szabad tudni.

Az asszony, ki eddig bátran viselte a sors csapását, most már kezdett kétségbeesni s Kallem nem engedte belépni; csak a lelkészszel ment be a beteghez.

Tuft Olét mélyen meghatotta beteg barátjának a látása, ki arcából egészen kivetkőzött arccal feküdt a nagy szobában, nyögve, panaszkodva. De csakhamar bámulnia kellett nagy erélyét.

Andersen arra kérte a lelkészt, imádkozzék érte aznap a templomban.

A lelkész megigérette ezt neki, sőt ott rögtön mondott egy imát érte s családjáért.

Az ima erőt öntött a beteg lelkébe. Halkan így szólt;

- Szerződést kötöttem istennel a lábam végett.

S nyugodt maradt, míg a lelkész az áldást el nem mondta.

Egy óra múlva Kent orvos visszatért s Andersent átvitték az operáló terembe.

Azt mondták neki, hogy, chloroformmal el kell őt altatni, hogy alaposan megvizsgálhassák sérüléseit. A beteg, mivel fájdalma egyre fokozódott, beléegyezett, de »ne foszszak meg a lábától«.

A részletes vizsgálat azt igazolta, hogy a lábszárat operálni kell. Ez negyed óra alatt megtörtént.

Mindazok, a kik a beteg ápolásával foglalkoztak, szigorú parancsot kaptak, hogy őt ama hitében hagyják, mikép még nem hiányzik a lába. Minden felindulástól óvni kellett, nehogy fölkelésre gondoljon, vagy fekvését változtassa, mert tartani lehetett attól, hogy megindul a vére, mi könnyen halálát vonhatná maga után.

Mikor fölébredt, lelkére kötötték, hogy nyugodtan viselje magát ágyában. Adtak neki bort kanalankint, nehogy megártson, aztán levest, tojás sárgáját, mire csakhamar ismét elaludt.

Mihelyt Kallem felöltözött, lement az ápolónőkhöz, hol Andersennek a felesége várakozott rá. Az orvos közölte vele mi történt, s egyszersmind a veszélyt is, mely Andersent érheti, ha nyugtalanul viseli magát.

Kallemet meglepte ennek a sasorru nőnek értelmes arca; ritkán látott asszonynál nagyobb lelki erőt.

- Ha rosszul folynak dolgaik, - szólt az orvos, - a jó barátok nem fognak hiányzani.

- Itt van az isten, - válaszolta az asszony.

Három-négy óra közt Andersen fölébredt. Ujra bort adtak be neki kanalankint, aztán levest tojás sárgáját és tejet; azt mondta, jól érzi magát, csak a lábában érez fájdalmat, meg néha a sarkában.

A délelőtti órákban lelki erejét visszanyerte s újra látni akarta a lelkészt. Ez rögtön megjelent, mihelyt hívták. Kallem azt tanácsolta neki, szinlelje, mintha Andersennek nem vágták volna le a lábát.

Csakhamar azt vették észre, hogy a betegnek folyvást ezen jár az esze.

- Most azt hiszem, - mondta, - elmondhatom, hogy isten meghallgatott; ezért ünnepiesen hálát kell neki adnom.

A lelkészt meghatotta a beszéd. Meleg imát mondott, hogy isten Andersent életben megtartotta.

A beteg gondolkozni látszott s végre így szólt:

- Imádkozzék most azért, hogy ne vágják le a lábamat.

- Miért gondol örökké erre?

- Mert nagyon fáj a lábam.

- De hiszen ép az imént mondta ön, hogy isten meghallgatta kérését.

- Igaz; de isten oly jó, hogy szüntelen könyöröghetünk hozzá.

A lelkész habozott a beteg óhaját teljesíteni. Andersen nyugtalankodott s a beteg felesége is kérte a lelkészt, ne tagadja meg férjének a kívánságát.

A lelkész teljesítette a kérést, de inkább csak az asszony felelősségére, sem mint a magáéra; aztán eltávozott.

Kallem ugyanekkor érkezett hazulról, mikor a lelkész megjött. Nagyon sápadt volt s közölte vele mi történt.

- Soha sem teszem ezt többé! - szólt.

- Biztosíthatlak, hogy jó tettet végeztél.

A lelkész, ki felöltőjét magára véve s kalapját kezében tartva, épen a kilincsre tette kezét, így szólt:

- Az bizonyos, hogy istenhez mindenkor folyamodhatunk, mert meghallgatja kérésünket. A viszontlátásig.

Az orvos folytatta:

- Az isten tudja, ha én most Andersennel tudatnám, hogy a lábát elvesztette, megmentené-e őt az isten?

- Meg, - válaszolta a lelkész ingerülten, a nélkül hogy visszafordult volna.

Kallem nem mert elutazni. Irt Ragninak, kérve őt, térjen vissza mihelyt lehet.

Másnap reggel a beteg állapota kielégítő volt; de mozdulatlanságra és csöndességre volt szüksége.

Délután Andersen az urvacsorával akart élni; az ápolónő azonban azt felelte neki, hogy az azzal járó felindulást nem bírná el.

- Meg akarom ujitani istennel kötött szerződésemet! - szólt Andersen.

Nem mertek vele ellenkezni, de elébb az orvostól akartak tanácsot kérni, kit épen egy beteg asszony ágyához hívtak. Így tehát a felügyelőhöz fordult az ápolónő, ki régóta mindenható volt a házban.

Ez előtt ismét kifejezte óhaját Andersen s a felügyelő azt hitte, nem szabad azt megtagadni s magára vállalta a felelősséget.

Néhány perccel később a lelkész és ő már a bormelegítéssel foglalkoztak; az idő megváltozott s nagyon hideg estére lehetett számítani. Mind a ketten fölmentek a beteg szobájába.

Andersen nagyon boldog volt, mikor a lelkészt megpillantotta:

- Jól tudtam én, - mondta.

A lelkész kérdezte tőle, van-e valami különös mondanivalója?

- Van, valóban van.

A bentlevők eltávoztak.

Ekkor Andersen megvallotta, hogy fiatalságában ezzel a beteg lábával egy fiát érzékenyen megrugta. Vajjon nem a miatt kell-e neki most bűnhődnie?

- Nem, nem!

- De ez, eszembe jutva, szükségesnek gondoltam az urvacsora fölvetelét.

- Nincs-e egyéb mondani valója?

- Nincs.

A lelkész kérte a beteget, hogy erősítse meg a lelkét. S most együtt kezdtek imádkozni.

Ima után a lelkész azt mondta Andersennek, hogy isten megbocsátotta a bűnét s most már nyugodtan fölveheti az urvacsorát.

- Oh, várjon ön kissé. Én bocsánatot nyertem büneimért. Most még a lábamat is írjuk be a szerződésbe, hogy azt is megolvashassák az égben. Oh, mily boldog, mily nagyon boldog vagyok én!

- Önnek gondját viseli isten, édes Andersen, - szólt a lelkész.

- Igaz; de ezuttal az uristen megígérte a feleségemnek meg a gyermekeimnek, hogy a lábamat meggyógyítja. Kezdjünk hozzá.

A lelkésznek veriték gyöngyözött a homlokán.

- Nem tehetem, - mormogta gépiesen, azt sem tudva, mit beszél.

Andersennek remegett az ajka.

- Mi nem hathatunk be isten titkaiba, - szólt a lelkész. - Hátha az, a mit mi óhajtunk, lehetlenség volna?

Vajjon a lelkész hangjában volt-e valami különös, vagy csupán vonogatózása ébresztette-e föl Andersennek a gyanuját?

A nélkül hogy valamit válaszolt volna, lerántotta szeméről a kötelékét, hirtelen felkapaszkodott, félre dobta magáról a takarót, de visszahanyatlott a vánkosára. Fuldokolva kiáltott föl.

Borzasztó nyomást érzett a mellében. A tüdőből vér áramlott ki.

A lelkész az ajtó felé rohant, hol a felügyelő meg az ápolónők tartózkodtak. Rögtön futottak Kent orvosért, de mielőtt megérkezett, Andersen már meghalt.

*

A kórház felügyelőjét még aznap elküldték s helyét Andersen özvegyének adták át.

Kallem és Tuft Ole kerültek egymást.

Kallem arról értesült, hogy a lelkész beteg lett, de ez nem látszott előtte valószínűnek. Josephinet néhány nap múlva látta az utcán s ez úgy színlelte, mintha nem vette volna őt észre.

Andersennek a halála nagy zajt okozott. Az egész város izgatottságba jött. Nincs-e valami különös a hitben, még akkor is, midőn az csak áltatás, ha egyszer egy embert ment meg a bizonyos haláltól?

Nemsokára aztán Kallem az erdőségi kerületbe utazott. A nélkül, hogy előre jelentette volna, kocsin érkezett az állomásról a házhoz, egy este, mikor az utca és az udvar tele volt szánokkal. Örege, ifja szánkázni indult, hogy aztán visszatérjenek a házba táncolni.

Ragni épen prémes felöltőjét vette föl, midőn érezte, hogy hátulról megöleli valaki.

Felsikoltott s fölemelte a fejét: milyen boldogság!

Károly, a ki egy zugba helyezte el nagy csizmáit, szó nélkül emelte föl s a légbé dobálva, közeledett Kallem üdvözlésére.

Az apja is ott volt bozontos hajával s komor arcával. Bemutatta Kallemet Meekné asszonynak, eme kicsiny, halvány, csöndes nőnek, ki a vidék tájnyelvén beszélt. Ez volt mindaz, a mit Kallem észrevehetett, mert sietni kellett, hogy a kiránduló társaságot utolérhessék.

Ő egy nagy szánt foglalt el Ragnival. A fiatal asszony oly szép volt prémes bekecsében, hogy férje nem győzött minduntalan oda hajolni hozzá, hogy gyöngéden megölelje.

Mennyi minden történt azóta! Mig a fiatal asszony beszélt, Kallem először vette észre, hogy Ragni olyan életet élt itt, minő a fiatalsághoz illik.

Kallem soha sem gondolt arra, hogy feleségének szüksége lenne mindeme szórakozásokra s ez most nehányszor eszébe jutott este, mig a vendégek táncoltak, játszottak, zenéltek, étkeztek és csevegtek. Ragni iparkodott több évre kimulatni magát.

Akár egy potrohos erdőbirtokos ölelte át derekát táncközben, ugy hogy alig érte lába a talajt, akár valamelyik gyermek járta vele a keringőt akár Károly avagy valamely más diák forgatta meg, Ragninak mindig vidám arca volt s ugyanattól az ártatlan hévtől sugárzott.

Másnap délelőtt tizenegy órakor Ragni még aludt; ugy déltájban ment le szobájából kissé fáradtan, kissé kábultan, nagyon csudálkozva a fölött, hogy nem halotta, mikor Kallem föl-kelt; arról is értesült aztán, hogy Kallem már visszautazott, mert táviratot kapott Kent orvostól, ki ismét beteg lett. Az a nehány sor, melyet Kallem reggelizés közben Ragninak irt, kissé megvigasztalta ezt. Mentegette magát, hogy nem akarta kis feleségének az álmát meg-zavarni, még kevésbbé magával vinni, mert nagyon kifáradt a mult éjjel; de soha sem érzett oly örömet, mint akkor, mikor őt oly vidámnak látta.

MÁSODIK KÖTET

Másnap Kallem, ki egyedül ebédelt, szokása szerint, étkezés után belépett a szalonba, mert ilyenkor szokott Ragni az ő mulattatására zongorázni. Ekkor hirtelen megnyílik az ajtó s Ragni - alig akart a szemének hinni, - Ragni szőrmés bekecsében toppan be.

Nevetve, üdén, fehéren, mint a tej, futott a férjéhez, ki hévvel zárta karjai közé.

- Oh, - szólt Ragni, - mióta te eltávoztál, csak a régi szórakozás ismétlődött s én untam magamat. Lásd, vissza akartam jönni, hogy egyedül legyünk; az a Károly örökké a mi nyakunkon van.

- De, istenem, hát már őt is meguntad volna?

- Azt nem mondtam; de ha mindig körülünkben volna...

- Unalmas lenne?

- Nos, hát... unalmas!... Ugy van! Mily rossz vagyok én!... De, engedd, hogy kérjek tőled valamit.

- Hadd halljam, mi lesz az?

- Ne tudasd Larsen Kristennel, hogy már visszatértem. Kérlek, maradjunk mi kissé kettes-kén.

- De hát néhány gyermek van itt, akik...

- Nem, nem! Maradhatnak a gyermekek is.. Nem kellenek!...

S elkezdett sirni.

- Édes Ragnim!

- Igaz, hogy ez önzés tőlem; de nem tehetek róla! Hiába, én már ilyen vagyok!

Pillanat mulva a zongora fölhangzott legpompásabb akkordjaival, zengve a háztűzhelyhez visszatérés örömeit. A zene szelleme áthatotta az az egész házat.

Szökdécselt az a boltozat felé, átszállt az ajtókon, elhatolt a hálósobába, el az orvos dolgozó-szobájába; dalolt, dalolt az, s a gümőkór bacillusai, melyeket az orvos vizsgálgatott, szintén táncra kerekedtek ettől a daltól, melynek meg kellett volna ezeket ölni.

A zene szelleme áthatott a konyhaajtón is; valamennyi edény táncra perdült; a kávéfőzőgép kicsapott s Sigridnek uj ruhája is, melyet karácsonyi ajándéku kapott asszonyától, azzal a bársony csokor-diszitással, szinte lekiváncozott a fogasról.

Másnap Kallem Aune Sissel mosónőhöz pillantott be; utjában találkozott Pedersen Soerennel, kitől arról értesült, hogy Larsen Kristen beteg.

- Kicsoda?... Larsen Kristen?

- Ugy van; erős vérhányása volt.

Kallem azonnal hozzá sietett. Az ágyban találta Larsen Kristent, ki most is egy órát tartott az ujjai közt, melynek kerékművei oly finomak, oly ügyes szerkezetűek voltak, hogy látni lehetett, mennyire szerelmes művébe s mennyire rajta csügg minden gondolata.

Kallem nagyon megdöbbsent, mikor meglátta; kérdezősködött tőle, megvizsgálta s szemrehányást tett magának, hogy ez elébb nem jutott eszébe.

Mikor távozott, kérte Pedersen Soerent, hogy kövesse őt s mikor az utcára értek, Kallem azt mondta neki, hogy nagyon aggódik a beteg állapota miatt, mert idült gyomorrákban szenved.

- Egyébiránt, - folytatta - még bizonyosabban megmondhatom én ezt önnek legközelebb s ön, a ki őt jobban ismeri mint én, értesítheti erről.

Néhány nap múlva az egész város tudta, hogy Larsen Kristen, az ezermester, gyomorrákban fog meghalni. Sőt még a hirlapban is megjelent az a hír. Ugy volt megemlítve, hogy: »városunk egyik jól ismert gépésze s gépművek föltalálója« sat.

Kallem nem találkozott utközben senkivel, sem senkihez be nem ment s így nem kérdezősködhettek tőle Larsen Kristen felől.

Midőn visszatért a beteghez, a kit Pedersen értesített, Larsen ágyban feküdt, találmányával kezében, kimerülve az irtózatos láztól. Szakála egészen megnőtt, nagyon rut volt.

Kallem onnan Pedersen Soerenhez ment, ki neki azt beszélte, hogy a kórház régi felügyelője meglátogatta Larsent, térítési szándékból. Larsen pedig egyszerűen azt válaszolta, hogy ne alkalmatlankodjanak neki, mert ő oly valamivel foglalkozik, melynek meghatározott időre el kell készülnie.

A lelkész is meglátogatta, ki ügyesebben és nyájasabban bánt a beteggel; de talán ép ezért vesztette türelmét Larsen. Keserőségének csípős szavakban adott kifejezést.

A lelkész megértette őt s óvatos volt. Az Andersen kőműves esete óta nagyon megváltozott.

Az az eset hiveinél sok keserőséget okozott.

Az *Ifjuság szövetkezeté*-nek kara megjelent Larsen Kristennek az ajtaja előtt s szép lágyan egy zsolttárt énekelt el. A járók-kelők megálltak, de csendesen maradtak. Azonban ép ekkor szerrőlött kinezta Larsent betegsége; úgy érezte, mintha ezernyi tú szurkálta volna a gyomrát s az ének csak fokozta szenvedését.

Kallem kénytelen volt tehát közbevetni magát és megtiltani hasonló jeleneteknek ismételését.

Mikor Larsen Kristenhez a rendes időben ellátogatott, az ablakon bebámuló embereket pillantott meg.

A beteg épen akkor kérdezte az orvostól, vajjon soká kinezszák-e még egyre növekedő fájdalmái?

Kallem nem ügyelt a künn történetekre s csak azt kérte, hogy ereszszerék le a függönyt.

Gondolkozott, vajjon megmondja-e Larsennek az igazat s ezt helyesnek tartva, azt válaszolta, hogy eltarthat a betegsége két-három hónapig s hogy a fájdalmak gyakran visszatérnek, ha nem mindennap is és nagy fájdalmat okoznak. Felesége figyelemmel hallgatta.

Mikor Kallem eltávozott, senki sem állt az ablaknál; azonban, kissé távolabb, az utcán egy nő járt-kelt lassu léptekben, mintha várt volna valakit. Mihelyt ez az orvost megpillantotta, közeledett hozzá. Huga, Josephine volt.

- Te voltál az, a ki a Larsen Kristen ablakán benézegettél? - kérdezte az orvos.

- Én? - kérdezte a fiatal asszony neheztelve.

S az orvos hugát, a capuchon-ja alatt, elpirulni látta.

- Nem szoktam más emberek ablakánál leskelődni.

- Bocsáss meg, de én valóban láttam ott valakit.

- Én is.

- Rá ismertél?

- Bizonynyal, de én veled akartam beszélni, Eduárd. Tudom, melyik órában szoktál ide jönni.

- Mit kívánsz tőlem?

Csak ekkor vette észre az orvos, hogy a fiatal asszony nagyon izgatott.

- Valóban mondtad-e te azt, hogy lelkedre veszed a dolgot, ha Larsen a pokolba jut?

- Én nem hiszek a pokolban.

- Nem; de ugy-e mondtad azt?

- Nem emlékszem rá; de nem hiszem, hogy mondtam volna.

- Jól van; mert vannak emberek, kik más véleményben vannak mint te, s efféle beszéd ingerli őket. Ezzel csak a hiteledet veszted el az emberek előtt; ezt mondom én neked.

- Balgaság affélét beszélni, az igaz, - válaszolta Eduárd; - de még nagyobb balgaság oly emberrel törődni, mint Larsen Kristen, kinek van annyi esze, hogy nem hiteti el vele senki a poklot. Okosabban tennék, ha neki békét hagynának.

- Jól tudod, Eduárd, hogy én a te érdekedben beszélek, mikor arra kérlek, ne boszantsd a tisztességes és becsületes embereket.

- Én senkit sem boszantok, csupán annyit mondok, hogy azok az emberek megkimélhetnék magukat is, másokat is a kellemetlenségtől.

- De Larsen nagyon közömbös.

- Attól függ, miképp fogjuk föl ennek a szónak az értelmét.

- De hát hideg, fagyos a lelke!

- Lehet, - viszonzá Kallelem; - egyébiránt ismerek én egy asszonyt, kinek szive bizonynyal meleg s mégis épen úgy gondolkodik, mint Larsen Kristen.

- Ejh! - kiáltott föl hevesen Josephine; - lehet meleg szive, de bizonynyal hitetlen, hitvány nő!

Kallelem mintha dőfést kapott volna az oldalába. Ragniról volt szó. Huga ép oly gyűlöletesnek és gonosznak tűnt most előtte föl mint gyermekkorukban s ő benne is föltámadt az egykori otromba suhanc.

- Nesze!

S arcul legyintette hugát.

A fiatal asszony szikrázó szemmel rohant bátyjára, ép úgy mint gyermekkorukban, midőn egymással verekedtek. Gyűlölséget s haragot fejezett ki arca. Aztán hátat fordítva, eltávozott.

Vajjon látta-e őket valaki? Egyedül voltak az utcán. Véghetetlen ijedtség szállta meg Kallemet. Attól félt, hogy minden kellemetlenség, mely ebből az esetből származhatik, Ragnira háramlik.

*

Kallelem azt hitte, hogy a Josephine által kiejtett szó a multra vonatkozik; azért gerjedt oly nagy haragra. De mennyivel ingerültebb lett volna, ha tudja, hogy huga főleg a jelenre célzott.

Ha a lelkész és a neje, visszatérésök után, tartózkodók voltak velök szemben, ennek is az volt az oka, hogy az istentagadó Larsen Kristent szivesen látták Kallelemnél, sőt Ragni angolul tanította, Kallelem pedig sokat társalgott vele.

Larsen Kristen a község legnagyobb része előtt ördögös emberként tűnt föl s ha ujabban a városba települt férfiak vagy asszonyok vele társalogtak, úgy tekintették ezeket, mint a társadalom számüzöttjeit. Így történt ez Pedersen Soerennel is. Nemsokára aztán Meek Károly jött

a házhoz s attólfogva gyakran látták őt Ragnival. Végre együtt utaztak el az erdőségi kerületbe; nem kellett ennél több, egy első férjétől elvált asszony becsületének a gyanúsítására, ki különben is szabadon gondolkozott s e körülménnyel nem igen látszott törődni.

Josephine amaz őszinte szándékkal kereste föl bátyját, hogy ezt óva inti. Ha ezt nyugodtan teheti, mindent elmondhat Kallemnek; ő különben is bátor nyelvű volt, a mellett szerette is a bátyját. Most a gyűlölség és bosszu gondolatával tért haza.

*

Mikor Larsen Kristen Kallemtól határozott választ nyert a betegségére nézve, másnap megölte magát. Halála nagy nyugtalanságot okozott a városban. Még a lakása előtt sem igen mertek az emberek elmenni. Azt a hirt terjesztették, hogy Kallem kölcsönözte oda forgópisztolyát Larsennek; de ezt a hirt özvegye megcáfolta, ép úgy Pedersen Soeren s maga Kallem is tiltakozott az ellen.

Larsen Kristen megvált az élettől, a nélkül hogy valakit értesített vagy valakitől bucsut vett volna. Feleségének csak annyit mondott, hogy a gyorsan jelentkező halál a legjobb. De erről sem beszéltek többet s még csak nem is üdvözölték egymást. Arra kérte feleségét, keresse fel Pedersen Soerent s hívja el; eközben fölkelt s a legnagyobb pontossággal megölte magát. A rendes temetést megtagadták tőle. A temető északi végén, a kerítés mellett jelöltek ki helyet a számára s kiküldtek három kapást, hogy takarítsák el.

A temetés napján rendkívül hideg idő volt. Sokan isten intő ujját látták ebben.

Délután, szokatlan órában, temették el Larsen Kristent, harangozás, pap és halotti ének nélkül. Csak Pedersen, Aase és Aune voltak jelen a végtisztességtételnél, meg két sirásó, midőn egyszerre Meek Károly és Ragni is megérkezett s a sir közelében álltak meg. Csak Kallemet várták még, ki dolgai miatt kissé késett, de csakhamar megjött. Megemelte kalapját az özvegy előtt, üdvözölte a többit s egyenesen a sirhoz ment.

- Barátaim, - szólt, - én nem ismerem ennek az embernek a multját, a kit most temetünk; őt magát sem ismertem. Hallottam emlegetni, hogy ő, vallás dolgában, más véleményen volt, mint azok, a kik közt élt és sokat kellett e miatt szenvednie. Ki akart bujdosni Amerikába, feleségével együtt. Igyekezett megtanulni angolul, hogy ott könnyebben boldogulhasson.

»Ha még megemlítem, hogy ő bizonynyal a legtehetségesebb emberek egyike volt azok közül, a kikkel itt találkoztam, körülbelől elmondtam mindazt, a mit felőle tudok.

»Azért nem engedhetem meg magamnak, hogy fölötte itéletet mondjak. Mikor együtt voltunk, gyakran úgy tetszett nekem, hogy egész lényében hideg, fagyos. Az a fagyosság, mely őt környezte, behatott az ő lelkébe is.

»Mi itt négyen vagy öten vagyunk, kik bucsut veszünk a boldogulttól. De mind azok, a kik az ő szívós, kitartással folytatott munkái által nyertek és főleg az az ezer meg ezer ember, a kiknek az ő fölfedezései az életet megkönnyebbitették, következésképen több örömben részesültek, mindazok hálával tartoznak neki s ezt a hálát fejezem én ki az ő nevükben!«

Csönd következett.

A fagyos hó ropogott a legcsekélyebb mozdulatra; de senki sem gondolt a távozásra.

Pedersen Soeren ekkor, felesége felé fordulva, így szólt:

- Hallod-e, Aase, te oly jól el tudod mondani a »*Mi atyánk*«-ot, nem imádkoznád-e el?

Az asszony egy lépést tett előre, lehuzta nagy keztyűjét s összekulcsolta kezeit.

Mindenki levette a kalapját, mindenki meghajtotta fejét s Aase elmondta a »*Miatyánk*«-ot.

Ekkor hullottak alá az első göröngyök a koporsóra; úgy dübörögtek, mintha össze akarták volna azt zuzni.

Az özvegy oda ment Kallemhez. Csak most vehette közlőrl szemügre a szegény asszonyt, kinek arcát könyek és álmatlan éjek dulták föl s az utolsó reményben való csalatkozás.

Megfogta az orvos kezét, mélyen a szemébe nézett s végtelen fájdalommal és a legnagyobb felindulással, némán fejezte ki háláját, nem tudva szólni. Soha senki még több melegséggel nem jelezte köszönetét. Aztán megfogta a Ragni kezét is, ki egészen elfogult, mert érezte, hogy ezt a köszönetet nem érdemli meg.

Az özvegy, keresztül suhanva a jelenvoltak közt, a város felé irányozta lépteit. Pedersen Soeren és Aase alig tudták utólélni.

Ragni megragadta Kallemnek a karját. A nyakába akarta magát vetni és sirással könnyíteni lelkén.

*

Larsen Kristennek a háza üresen maradt; nem akadt sem lakója, sem vevője; borzasztó vétke azokra háramlott, a kik barátai voltak.

Már magában az a tény, hogy a lelkész nincs jó viszonyban Kallemékkal, feltűnt az embe-reknél.

Attól az időtől fogva Ragnit jobban megfigyelték, jobban megítélték mint azelőtt. A fiatal asszony egyébiránt nagyon esztelenül viselte magát.

Ha ő és Károly egymásnak a kezét megfogva korcsolyáztak; ha nevetett, mikor a fiatal ember a korcsolyáját fölcsatolni buzgólkodott, ha együtt ültek az orvos szánjában, vagy együtt játsztak a zongorán vendégek előtt, mindig észre lehetett venni bizonyos félremagyarázhatatlan pillantást vagy hallani lehetett oly szavakat, melyeknek rejtett értelme volt.

A Kole Soeren családja ezen a vidéken nagyon kiterjedt s botránycsinálás tekintetében gazdag képzelőtehetséggel birt.

Csak Bing Lillit, Kolenak a nővérét, kellett hallani, a mint beszélte, hogy hajdan Ragni miképen látogatta a szobájában meg minden este Kallem Eduárd diákot, kinek ugyanabból az előcsarnokból nyílt az ajtaja.

»Én istenem, - tevé utána, - vajjon mi rossz van ebben?.. Ha egyszer szerették egymást!.. Ugyan ki is élhetett volna vidáman annak az unalmas Soerennek az oldala mellett?

Bing Lilli egyszer még ezt is mondta:

- Miután nincsenek gyermekei, lehet-e csudálkozni a fölött, ha szórakozni akar?

Honnan van az, hogy az érdekeltek mit sem tudnak meg? Miért van az, hogy az anonim levelek rendesen semmi hatást nem csinálnak köztök.

Tavaszszaal látták Kallemet, felesége és Meek Károly kíséretében, a gőzhajó-állomásnál s látták, hogy csak hétfőn reggel érkezett vissza; tudták tehát, hogy egész nap távol volt s amazok egyedül maradtak a kertben vagy a házban.

Károlynak az iskolai vizsgálatai meglehetősen sikerültek. Közeledett az idő, melyben gazdáit el kellett hagynia.

Ragni, általában véve, gyönyörét találta emez együttlakásban, noha természetük sokban különbözött egymástól. A mély hódolat és alázatosság mindent kiegyenlített ugyan, de az a szeles modor, melyet a fiatal ember használt, sokszor boszantotta Ragnit.

Ragni megjósolta, hogy egyszer még szerencsétlenség éri, mert nagyon szétterjeszti a szárnyait.

A mi Ragnit illeti, ő boldognak érezte magát szabadságában s ezt mondta is Kallemnek, ki tréfálva jegyezte meg, hogy két-három hét múlva Károlynak érezni fogja a hiányát.

Ez először is szüleit tartozott meglátogatni, a nyári iskolai szünet alatt; aztán Németországba kellett utaznia, zenetanulmányozás végett.

Károly megszokta a Ragni szeme előtt élni és gondolkozni, dacolva vele vagy engedelmességedve neki. Noha imádta a fiatal asszonyt, szeretett a saját szárnyain röpködni. Így előreláthatólag semmi nehézséggel nem járt a megválás.

Történt azonban, hogy az utolsó napok egyikén, egy szerdai nap, Károly egyik pajtását látogatta meg, az egyetlen, a kivel időnkint találkozott, mióta Kalleméknél lakott. Elutazása alkalmából ez a pajtása így szólt hozzá:

- Minő viszonyban állsz te voltakép Kallemné asszonnyal?

Károly nem értette s a csudálat kifejezésével válaszolt. A másik közbevágott:

- Hisz azt tudom; de, őszintén szólva, udvarlója vagy-e? Azt beszélük.

Károly kérdőre vonta, mit ért az alatt s felelőssé tette szavaiért; de pajtásának nem volt egyéb szándéka, mint Károlyt komolyan értesíteni, hallva a terjengő hirt, mely még nem volt általános.

S a fiatal diák, kitevé magát annak, hogy Károlyt még inkább fölingerli maga ellen, azt is megjegyezte, hogy nem csuda, ha így beszélnek az emberek róluk, mivel gyakran esztelenül viselték magokat.

Kalleméknél aznap a fölött töprengtek, vajjon mi lelta Károlyt? Egyszerre hallgatag, komor, kedvetlen lett, mint egykor, érkezése napján; leginkább valószínűnek látszott, hogy vigasztalhatatlan, mikor őket el kell hagynia, különösen Ragnit.

De nem látszott-e az különösnek, hogy ez a bánat éppen szerdai nap keletkezett s éppen három és négy óra közt?

Három órakor még vidáman zongorázott a fiatal asszonnyal s öt órakor már elborult a kedélye.

Igy állván a dolgok, Kallem tréfálkozott Ragnival; azt mondta neki, hogy a fiatal ember szerelmes lett belé s most éppen eszébe jutott »a válás keserű órája«.

Kallem dalolni kezdett.

Két rigó ül bikkfaágon.

Aztán megjósolta, hogy Ragni még nyilatkozatot is kap, valószínűleg versben, - ő is több ilyen irt annak idején.

Még az is lehet, - folytatta - hogy ez a fiatal szerelmes szeretné az életét kioltani; azt ne képzelje Ragni, hogy egy a Károly korában levő fiú megszökjék a nélkül, hogy szivét kissé meg ne ostromolja.

Mikor a fiatal ember köztük volt, bánatos arccal nézve rájuk, szótlantul, mit sem ebédelve s szomorú darabokat zongorázva, Kallem így szólott:

- Hajh, sötét az élet!

Utánozta Károlyt, epedő pillantásokat vetett Ragnira, nagyokat sóhajtott, nyögött és tépte a haját.

De Károlylyal szemben maga a megtestesült jóság volt.

Az elutazás pillanatában minden tréfa megszűnt, mert Károlyon annyira erőt vett a bánat, hogy beszélni sem lehetett vele; csak arra kellett ügyelni, hogy elutazhassék.

Ragni nem akart kimenni a vasúthoz; félt a fiatal ember pásztori lelkesedésétől. De mikor Károly látta, hogy a fiatal asszony a tornácon marad, leszállott a kocsiról és közeledett hozzá.

Ragni visszahúzódott, de a fiatal ember követte s könnyes szemmel nézett rá, úgy hogy a szobaleány, a ki a háttérben állt, szánalmat érezve iránta, szintén sirni kezdett.

Ragni hideg és néma volt s nem kísérte ki a fiatal embert.

A pályaháznál voltak néhányan, a kik észrevették Károly kétségbeesett s Kallem komoly arcát, de különösen Ragni távollétét.

Vajjon megtudta volna-e Kallem az igazságot?

*

Kalleméknél a Meek Károlylyal való közös lakás kellemetlen utóíz hagyott hátra. Nem is örömet beszéltek róla s mind a ketten azt kérdezték önmaguktól, vajjon volt-e nekik erre szükségök; hiszen előre láthatták, hogy így végződik ez! Különben mind a ketten hallgattak egymás előtt. Életök bensőbbé kezdett válni. Soha Kallem még nem tartózkodott oly soká otthon. Soha annyi érdeklődést nem mutatott ama dolgok iránt, melyek Ragnit érdekelték.

Nyáron a lázas betegek pavillonjának s a kórház sátrinak berendezésével voltak elfoglalva. Idejük a betegek közt, a tanulmányok, kert és zene közt telt el.

Augusztus vége felé Ragni terjedelmes levelet kapott berlini postabélyeggel Meek Károlytól. Mind a ketten több örömet találtak ebben a levélben, semmint azt elárulni akarták egymásnak.

Károly jelen volt a bayreuthi ünnepségen; élénk színekkel rajzolta benyomásait, a legnagyobb lelkesedéssel. Ezzel telt meg az egész levél; csak a vége felé volt négy-öt sor a hálálkodásnak és üdvözléseknek szánva, míg legvégül ez a kérdés állt: »Szabad-e gyakrabban írnom?«

Abban mind a ketten egyetértettek, hogy az egész levél csak az utóbbi néhány sorból állt; a többi része boritékul szolgált. Ez tetszett Kallemnek; óhajtotta, hogy Ragni levelezzen Károlylyal; ez rá nézve sok tekintetben hasznos lehet, külföldön tartózkodása alatt.

Ragni minden nagyobb buzditás nélkül, - inkább engedelmességből, jóságból, - megkezdte a levelezést tréfás hangon, mert ez neki könnyebb volt s csakhamar megérkezett a válasz; először egy levél, aztán a másik, mely nagyon hosszú volt, egész napló.

*

Október hó első napjainak egyikén Ragni a kertben volt, gyümölcs- és zöldségszedéssel lévén elfoglalva, midőn egy kocsit látott az uton lassan közeledni. A kocsi mélyében kövér ember ült, kit a hepe-hupás ut úgy megzötyögtetett, akár a tejet a sajtárban.

A Ragni galambjai elröpülve a templom tetejéről, a kocsi fölött suhantak el. Szárnycsatogásaik magukra vonták a kocsiban ülő figyelmét.

- Galambok azok? - kérdezte a kocsistól.

Ragni, ki épen egy székre állt föl, hogy almát szedjen a fáról, kénytelen volt egy ágba megkapaszkodni.

Ez a nordlandi kiejtésű, vontatott, egyhangú beszéd Kole Soerentől eredt. Vak szemével félig a galambok felé fordult, miközben a kocsi tovább döcögött.

Kole Soeren itt!

Vak ember, kit félig megütött a szél, nem szokott utazni. Ott fentebb egy ház, új örökség, csalta őt ide.

Nemsokára aztán Kallem haza tért. Ő is látta Kolet, mindjárt észrevette ezt Ragni s férje legott sejtette, miért rejtőzött ő el a szalonban? Ott találta nejét, fejét tenyerébe hajtva, töprengő arccal.

Kallem ezt gondolta magában:

- Ha Kole ide jön lakni, Ragninak sok boszuságot okoz ezzel.

Azután azt gondolta el, hogy a világon senkinek nem vétett ő annyit, mint ennek a vak embernek, a nélkül hogy a hibáját helyre hozta volna.

- Fölkeresem őt, - gondolta magában - s oda törekszem, hogy megértsük egymást; megmagyarázom neki, hogy Ragni végett nem szabad itt laknia.

Csakhamar értesült arról, hogy Kole valóban itt, az ő lakásuk mögött, szándékozik lakni a parkban, a kórház közelében. Eme birtokhoz örökség útján jutott s most majd minden nap alkalmuk lesz őt látni!

Sokáig sétálgatott föl s alá, hogy szokott hidegvérét visszanyerhesse; de izgatott volt még akkor is, mikor a házhoz ért. Kétemeletes téglaeépület volt ez, előtte kerttel; az előszobában már tálak csörömpölését hallotta a konyha felől s az ajtón át a nordlandi nőcselédet pillantotta meg föltűnt ingujjal, ki mit sem változott, mintha csak tegnap látta volna utoljára.

Mikor az ajtó megnyílt, úgy sebtében vetve egy pillantást a vállán át, rögtön rá ismert Kallemre, oda fordult s mosolyogva mondta neki a cseléd.

- Tegnap értesültem arról, hogy önök ide jöttek lakni.

- Oh, vén róka! - gondolta magában Kallem, - hisz rég tudod te azt.

- Mikor érkeztek? - kérdezte az orvos.

- Tegnap jöttünk.

- Kristianiából?

- Onnan. Kole ezt a házat örökölte s itt nem oly drága az élet.

Egy ajtó nyílt meg Kallem mögött; zömök, apró szemű, alattomos kifejezésű ember dugta be rajta a fejét; a cseléd mosolygott felé.

- Ez talán férje?

- Az, a nyár óta.

A férfi tengerész külsejű volt.

- Lehet-e Koleval beszélni?

A férfi ünnepies arcot öltött. Majd mindjárt megkérdezi.

Sokáig bent maradt.

Kallem hallotta, amint érkeeztek; majd a Kole tompa, majd a másik éles hangja hallatszott ki, noha halkán iparkodtak beszélni.

Eközben a nőcseléd a férje felől beszélt, mondván, hogy ez Kolenél mint titkár és felügyelő szolgál. Aztán beszélt a gyermekekről, mondván, hogy ezek a Rendalenné asszony nevelő-intézetében vannak.

- Az intézet egyébiránt nem a Rendalenné asszonyé többé - tevé utána - hanem a fiáé, azé, a ki nálunk lakott.

Majd elkezdett kérdezősködni:

- Hát az asszonyság?... Hogy van az asszonyság? Tehát mégis csak az ön kis felesége lett! Oh, milyen derék!

Az ajtó megnyilt.

Kallem beléphetett Kolehez. Most is abban a nagy kerek-székben ült, ugyanaz az asztalka volt előtte s ugyanazok a butorok körülte, mint egykor, csupán más szöveggel bevonva; de sem zongora, sem gyermekjátékszerek nem voltak ott.

Kole megszükkült s még kövérebb lett. Két kezét szokás szerint most is a szék karjain pihentette s mellette a székhez támasztva nagy, kiszítt pipa hevert.

Kallem megnevezte magát.

Kole mit sem válaszolt, de kezének mozdulatából s néhány elmormogott, érthetetlen szóból gyanítani lehetett, hogy valami háborog benne.

Kallem, kinek szintén kényelmetlen volt ez a helyzet, hogy a gyötrelmet megröviditse, legott azon kezdte, hogy Kole nem is tudja talán, hogy ők szomszédok.

Dehogyan nem! Tudta.

- Pedig nem hittem ezt, - szólt Kallem s hangjából tisztán ki lehetett venni, mit értett ez alatt.

Kole hallgatott.

- S ön itt szándékozik maradni? - kérdezte Kallem.

- Itt.

Kallem ránézett a vak arcára; hideg és áthatolhatatlan volt ez. Érezte, hogy ettől az embertől ugyan a legcsekélyebb figyelmet sem remélheti Ragnival szemben.

Mély utálat keletkezett iránta szívében.

- Akkor hát, - mondta - nincs több mondanivalóm.

S fölkelt.

A konyhaajtó még félig nyitva volt.

- Legyen szives az asszonyságnak átadni üdvözlőmetem.

Csak künt jutott eszébe Kallemnek látogatása célja; de semmi kedve sem volt visszatérni Kolenek emez újabb otrombasága után.

E szerint türniök kellett ezt a szomszédságot! Meg kellett kísérelniök, elviselni multjok terhét, épúgy mint másoknak!

Kallem látogatást tett még a városban, nem akarva egyenesen haza térni. Előbb a fölött akart gondolkozni, mikép adja elő a dolgot a feleségének.

Ragni épen a kabinetben volt s lámpát gyújtott, mikor a férje belépett.

Rögtön kiolvasta a fiatal asszony Kallemnek a kedvetlenségét a szeméből, sőt már a lépteiből is sejtette azt.

Leült egy székre, érezve, hogy semmi fölvidító hirt nem hozott Kallem a számára.

A férj igyekezett azt bizonyítani, hogy Ragninak, ki semmiben sem hibás, semmitől sem kell félnie.

A fiatal asszony lecsüggesztette a fejét. Ő csak az emberek gonoszságától félt. Emlékeztette a Larsen Kristen sirjánál mondott szavakra.

No de hiszen ők nem hasonlíthatják magokat Larsen Kristenhez. Nekik több módjuk volt az embereket megszéledíteni...

Pillanatnyi gondolkozás után a fiatal asszony így szólt:

- Ugy érzem itt magamat, mintha jégveremben volnánk.

- Akkor hát elutazunk innen! - kiáltott föl Kallem.

A fiatal asszony, mintha rég nyomta volna már a lelkét a dolog, így szólt:

- Melyik orvos lenne oly gazdag, hogy megtérítse neked mindazt, a mit a kórházadra kiadtál? S a munka, melynek élsz s mely téged oly boldoggá tesz? Nem, Eduárd!

- De én mit sem tudok tenni, ha te boldogtalan vagy!

Ragni mit sem válaszolt.

- Mire gondolsz?

- Én azt hiszem, te mindent tehetnél!

- Mindent tehetnék?

- Tudnál dolgozni és boldog is lenni nálam nélkül, - válaszolt a fiatal asszony, zokogásba törve ki.

A férj kebléhez szorította nejét s várt; meg kellett vele éreztetnie, hogy neki eme beszédével fájdalmat okozott.

- Alapjában véve a dolgot, én nem is hozzád illő feleség vagyok.

- De, Ragni!

- Inkább mint jó barátnőd, mint legjobb barátnőd a világon. Adja isten, hogy sokáig lehessen ez!

S hozzá simult férjéhez, mintha hallgatásra akarta volna erőltetni.

Másnap ködös idő volt; noha Ragni jól és nyugodtan aludt, fejét kábultnak érezte s mindent szomorú, komor világításban látott.

Pillanatra félt a konyhába belépni, azt képzelve, hogy onnan látni lehet a Kole konyháját; végre azonban mégis csak rászánta magát. De a reggeli sétára a kertben nem vállalkozott, attól tartva, hogy Kole arra talál kocsizni!

Leült a zongora mellé, de csakhamar fölkelte, a nélkül hogy játszott volna.

Ekkor levelet kezdett írni Károlynak; két válaszszal is tartozott neki s valamit csak kellett tennie.

Irt lelki hangulata szerint, mondván, hogy az embereknek minden alakban jelentkező gonoszsága, árulás, ravaszság, csalás, uralomvágy stb., halálos fagygyal vonják be a szívet. Mi küzdünk ez ellen: az élet, a melegség. Némely ember érzékenyebb a meghidegülésre, mint ahogy némelyek inkább ki vannak téve a sorvadásnak.

Órá hideget leheltek gyermekkor óta s eme fagyos áramlat végre sokkal erősebb volt mint mindaz a melegség, melylyel ő ellentállhatott.

Ezt a levelet gyorsan befejezte Ragni; gyermekkorára gondolva s arra, mennyit kellett neki később szenvedni, Koléval való házassága alatt, és aztán Kallem iránt való gyöngéd vonzalma miatt. Ezt élő szavakba önteni lehetetlenség volt, de leírni? Leírni képesnek érezte magát. Bizonyos aggály is ösztönözte erre s habozás nélkül azonnal hozzá kezdett.

Ragninak teljes erélyére volt szüksége, hogy nyugodt maradjon s kedélyhangulatát Kallemmel szemben megőrizhesse. Figyelmesen szemlélte nejét Kallem most is, azonban sokkal inkább elfoglalta őt egy általa véghez viendő operáció, melyet kartársai lehetetlenségnek tartottak.

A vidéknek egyik legtiszteltebb embere: Bajer ezredes, egy hónap óta gyomorlobban szenvedett, a septicemia jeleivel. Arentz doktor, házi orvosa, azt kívánta, hogy hívják el Kallemet.

Az ezredes felesége ellenkezett, nemcsak azért, mert buzgó vallásos asszony volt, hanem mert Kallemmel egyáltalán nem rokonszenvezett. Különben derék, jó lélek, csupa szív lévén, minden szeszélyessége mellett is könnyen lehetett egy vagy más részre téríteni. Tuft lelkész iparkodott őt eme gyöngeségéből kigyógyítani, a mennyiben akaraterejét a hit által fejlesztette - tény, hogy azóta lelkesült hive volt a papnak.

Rendes házi orvosa azonban azt mondván, hogy a műtét lehetetlenség s az ezredes nagy veszélyben forog, a férje iránt való szeretet sokkal erősebb volt mint minden ellenszenvé. Befogatott s meglátogatta Kallemet, ki, a kartársak ellenvetéseivel nem törődve, elhatározta magát a műtét megkísérlésére.

Az egész felelősség súlya rá nehezült; még Ragni is kizökönt a rendes kerékvágásból, mikor látta, mennyi előkészületet tett Kallem az operáció előtt, kivált az utolsó napokban.

Hasonló esetekben ritka gyöngédséggel kerülni igyekezett Ragni mindazt, a mivel férjét megzavarhatta, ellenben dédelgette s kizárólag érte élt. Az a tudat, hogy ő ily férfira nézve jelentőséggel bír, eléggé lelkesítette.

Az idő hidegre fordult.

A fák hervadt leveleit észak szele röpitgette tova s a talaj fagyos volt: minden nap fehérlett a dér. A kemencék tüze pattogva, mormogva égett, versenyezve a behangzó kocsizörgéssel. A kettős ablakok alkalmazása már az égető napi kérdést képezte.

Egy reggel Ragni levelet kapott Amerikából, Nordlandból és Berlinből, az utóbbit Károlytól. Mindegyiket fölbontotta, a nélkül hogy bármelyiket is elolvasta volna, mert nagyon el volt foglalva a háznak téli berendezésével.

Délután azonban a hugától kapott levelet mégis csak elolvasta s elszomorodott. Nővére nem volt boldog s Ragni arról gondolkozott, hogy meghívja őt magához. Károlynak utóbbi időben küldött két-három levele rossz kedélyhangulatot árult el; Ragni tehát nem épen sietett a berlini levél elolvasásával s csak este vette a kezébe.

A levél, mint rendesen, nagyon érdekes volt, de beteges hangulatú. Mikor Ragni az utolsó oldalra jutott, eme szavakat olvasta, melyek vörös tintával voltak írva.

»Ezt, a mi most következik, teljesen egyedül olvassa el.«

Ragni az alábbi sorokat olvasta:

»Mióta levelét megkaptam a »fagyos szivek gonoszságai«-ról, a fölött gondolkoztam, vajjon tudassam-e önnel, hogy levelét rögtön megértettem. Rég tudtam én azt, hogy mit beszélnek felőlünk. Mily otromba rágalom! Ez az, a mi engem a nyáron csaknem megtévelyített, mikor arról, megválásunk előtt, értesültem. Nem borzasztó-e ez? Mi sem zúzhatta össze borzasztóbban a lelkemet.

»Nos, ön is megértett engem, mert vajjon nem nyiltan kifejezi-e ezt a levele?

»Én azonban hetekig haboztam, míg elhatároztam magamat, hogy önnel beszéljek erről. De úgy rám, mint önre nézve jobb, ha tökéletesen megértjük egymást. Ne közölje ezt Kallemmel. Ugy szégyenlem én ezt s oly boldogtalan vagyok! Oh, ha tudná, mily szerencsétlennek érzem magamat! De hagyjuk ezt.

»Ezért irtam ezt külön lapra.

»Mindjárt az első nap, melyen irántam annyi jó indulatot mutatott, nagyon kedves lett ön nekem. Nem hittem, hogy több jó indulatot lehessen kifejezni. De most, midőn eme szégyenben és fájdalomban elmerültünk, úgy érzem, mintha nem is élnek többé. Szenvedek és dolgozom, örökké önre gondolva. Önt álmaimba szövöm éjjel-nappal. Szeretem, szeretem, szeretem önt!

»Talán megdöbbeneti önt ez a szó, annyival inkább, mert én ejtettem ki! De ha tudná, mily örömet okoz nekem ennek a leírása, kivált mikor elgondolom, hogy ezt elolvassa! Ön oly jó s tudja, mily tiszteletet érzek iránta!«

*

Midőn Kallem nyolc órákor haza tért, a vacsorát föltálalták az ebédlőben. Tüzet raktak kabinetjében s meggyújtották a lámpát; de a két helyiség üres volt s a szalon sötét.

Sigríd belépett a teával s jelentette, hogy asszonya már lefeküdt.

- Már lefeküdt?... Beteg talán?

- Inkább ellankadt, azt hiszem.

Kallem rögtön felment. A szobában sötét volt, de a holdvilágnál látta, amint felesége feléje tárja fehér karját.

- Bocsáss meg nekem, - szólt a fiatal asszony, - de nagyon elfáradtam; aztán nővéremtől is levelet kaptam, mely engem nagyon megszorított... Ne... ne gyujts lámpát, oly jó így lenni!

- Mily üdén, erősen cseng a hangja. Beteg így nem beszél! - gondolta a férj s így szólt:

- Nos, a nővéred?

- Hát, nem tetszik neki Nordlandban.

- Hivjuk el hozzánk!

- Épen most akartalak erre kérni. Mily jó vagy te!..

S a fiatal asszony könnyekre fakadt.

- De édesem, mért sírsz? Biztosítalak, csak azért nem indítványoztam ezt már előbb, mert magad óhajtottad, hogy egyedül legyünk.

- Igaz!... De hátha egyikünk beteg lenne?

- Minő gondolat! senki sem lesz nálunk beteg! Te is egészen megerősödtél... De kissé meleg a homlokod... Hadd látom az lüktetőeredet!... Semmi baj! Csak némi nyugalomra van szükség. Igen helyesen tetted, hogy lefeküdtél. Én még lemegyek vacsorálni, mert megéheztem, téged pedig hagylak nyugodni... Kaptál-e Károlytól levelet?

- Kaptam; ott van az asztalkán.

- Jól van: majd elolvasom étkezés közben, mert aztán még sok dolgom lesz. Most, jó éjt!

Megölelte nejét, ki mind a két karjával átkulcsolta Kallem nyakát s magához vonva, kebléhez szoritotta.

- Oh, mily kedves ember vagy te! - susogta.

Kallem távozott.

Ragni hallotta gyors lépteit a lépcsőkön, midőn lefelé haladt. A szalonba érve, becsukta az ajtót maga után.

A fiatal asszonynak újra hőség szállta meg az agyát, mihelyt Kallem távozott. Valami szörnyű, ismeretlen nyomást érzett keblében; ő már nem is tud többé ettől megszabadulni soha!

Majd borzadály lepte meg. Most már értette, miért költözött az a *bálna* a szomszéd házba s miért nem akar abból távozni? Most már megértette, miért engedte ezt meg a *többi!*..

- De lehetséges-e ez? Mit vétettem én? - töprengett a fiatal asszony remegve s elbujva a takarója alá. Károly szerelmi nyilatkozata folyton a fülében csengett.

Szegény fiu!

Ragni ott feküdt a homályban, hogy ne láthassa arcát senki, és hogy jobban tudjon gondolkozni.

Mitevő legyen? A levél utolsó lapját elrejtette. Megmutassa-e ezt Kallelnak?

Mikor Kallem feküdni ment, kevéssel éjfél után, az álom már erőt vett a fiatal asszonyon, szomoru gondolatai közben.

Kallem lámpát gyújtott, megszemlélte feleségének az arcát s hallgatta léleketvételét. Nyitott ajkkal aludt, mint egy ártatlan gyermek.

*

Másnap Ragni, házuk déli oldalán, a kerítés mentén sétált, töprengve s ép oly határozatlanul mint előtte való nap. Hó esett, először ez évben, de félig elolvadt. A hegyek gerincén nagy köd emelkedett.

Hideg volt s Ragni tipegett-topogott lábacskaival. Hátha így fölmelegszik! Sem tovább haladni, sem bemenni nem akart, mielőtt valamire el nem határozza magát. Hátha Kallem is tudná ezt? Nos, miért ne? De nem jobb volna-e, ha nem tudná?

Juanita? Hogy jöhet ő emez őszi tájra, ő a kikelet üde, kedves képe? Oh, itt fölbred a gyermekek viszontlátásának a vágya?... Most Ragni meg volt győződve, hogy apjok nincs ott, a hol a gyermekek vannak. Végre is, Ragni meglátogathatja őket!

Emez ut közben időt nyerhet s elhatározhatja magát, mitevő legyen. Oly nagy szüksége volt haladékra! Csupán egy szót Meek Károlynak, egy táviratot, melyben tudatja, hogy később majd válaszol, de most, egyelőre, ne irjon neki.

Most azonban Ragni rögtön el akart utazni; annyira érezte ennek a szükségét. Minden áron látni akarta még egyszer a gyermekeket.

Mikor Kallem kevéssel Ragni után belépett s feleségét föl s alá sétálni látta, a mint lábait fölmelegíteni igyekezett, ez tudatta vele, hogy a kis leányokat meg akarja látogatni.

Kallem ezt nagyon természetesnek találta.

- Utazzál most rögtön, mert később nagyon hideg lesz, - szólt a férj.

Kallem nem tudta ugyan magának megmagyarázni, miért kell még ma a fiatal asszonynak elutaznia; de hát Ragni így akarta s Kallem délután kikísérte a vasúthoz.

Mihelyt Ragni megérkezett Rendalenékhez, ahol a Kole gyermekei voltak, azonnal egy vigasztalan levelet irt.

A kis leányokkal való találkozás fájdalmas volt; ezek nem ismerték meg s ő sem igen ismert a gyermekekre. Mindenesetre jól nevelt gyermekek voltak, de nem az ő nővéreinek a gyermekei, nem az ő családjabeliek; ellenkezőleg a Kole családjából valók, s ez tulnyomó jellegű volt a leánykáknál.

A nagy, kövér leánykák nem értették meg, hogy Ragni voltaképen mit akar velök. Mindjárt is visszautazott volna, ha oly nagy náthát nem kap.

Második levele már vidámabb volt, nem mintha jobban meg lett volna elégedve a gyermekekkel, kik azontul is közönyösek és idegenek maradtak, hanem örömet okozott neki ama derék emberekkel való érintkezés, a kik a nevelő intézet vezetői voltak.

- Ha mi ilyen emberek közt élnénk! - sohajtott föl.

Rendalen is irt Kallemnek levelet, kifejezve benne örömeiket a fölött, hogy Ragni köztük van s még egy ideig náluk időzik; őt az ut kissé megviselte s úgy látszik, szüksége van a nyugalomra.

Ragni először egy hétig, majd egy másik hétig maradt ott s egy hideg délután, teljes tél idején, érkezett meg, halványan, átfázva, a nélkül hogy ereje lett volna kifejezni, mily szörnyűség visszatérni oly emberek közé, kik őt becstelen asszonynak tartják.

Kallem megrémült a fiatal asszony aggasztóan beteges külsejétől s náthás állapotától. A megérkezés nem volt ünnep, hanem a Ragni egészségi állapotának gondos megvizsgálása.

A fiatal asszony nagyon kifáradt s le akart feküdni.

Kallem kérdezősködött, tud-e valami hirt Károly felől, mert ide semmi levél nem érkezett.

Nem, Ragni mit sem tud felőle. Károly, egyébiránt, annyira családi viszonyba jött velök a mit ő, Ragni, nem szeret.

Kallem átlátta, hogy erről a tárgyról tovább nem folytathatják a beszédet.

A fiatal asszony több napon át maradt ágyban; száraz, fárasztó köhögésétől nem tudott szabadulni; különben veszélyes betegségnek semmi nyoma nem mutatkozott.

Ama nap, melyen Ragni fölkel, úgy rémlett Kallemnek, mintha felesége nagyon megsoványodott volna. Vonásai megélesedtek, arca törődött, beteges színű volt s szeme körül sötét kör képződött. Levegőre lett volna szüksége, de vonakodott a kertbe sétálni menni.

Először azt a kifogást tette, hogy ott unalmas s midőn ezt férje nem találta elég oknak, erősebb fegyverhez folyamodott, a könyvekhez.

Kallem szokatlan körülménynek nézte ezt. Vajjon nem az anyasági állapot előjele-e ez? Ebben a reményben a férj hallgatott és várt.

Akkor Ragni lement sétálni a kertbe s ezt büszkén beszélte el Kallemnek, mikor haza érkezett; de azt elhallgatta, hogy sétáját szürkületkor végezte.

Kallem úgy vette észre, hogy most már örömeiből sétál ki s magának Ragninek is úgy tetszett ez.

Néhány hét mult. Kallem várta, a mit óhajtott volna hallani s minek több jelét vélte észrevenni; de ugyanakkor megijedt, mert satnyulni látta nejét.

Sehogy sem tudta rá venni, hogy többet egyék.

Egy este, mikor, mint rendesen, alkonyat után kiment, remegés és fuladás lepte meg. Mikor Kallem lefeküdt, ő már aludt, de köhögés háborgatta és fölébredt.

- Rosszul érzed magadat?

- Rosszul.

- Hol?

Ragni a jobb vállperecére mutatott.

- Érzesz-e szurást, mikor köhögsz?

- Érzek.

S ugyanakkor erős köhögési inger lepte meg.

Kallem fölkel, begyújtott a kemencébe, csöngetett a cselédnek, hozzon orvosságot, míg ő feleségének az állapotát megfigyelte és kérdezősködött. Így tudta meg, hogy Ragni alkonyat után szokott kisétálni.

- Alkonyatkor! - kiáltott föl.

A férj határozottan eltiltotta az esti sétákat.

Ragni lesütötte a szemét. Különben is több napon át kellett az ágyat őriznie.

Kallem tréfa és enyelgés által palástolgatta nyugtalanságát s néhány nap múlva Ragni annyira jobban lett, hogy férje remélhetett. A köhögés ritkábban jelentkezett s az ifju nő határozottan könnyebben érezte magát, habár még mindig nagyon kimerült és bágyadt volt; de zongorához ülni nem sok kedve mutatkozott.

A kertben a havon át utat törtek a Ragni számára, hogy tudjon hol sétálni. Első izben Kallem társaságában sétált a verőfényen; de rögtön ismét vissza akart térni a lakba. Kallem eleinte nagyon megijedt, de aztán az egésznek csak szeszélynek hitte.

Ragni azonban sokkal kimerültebbnek érezte magát, semmint azt megvallani merte volna.

Másnap ismét megkísérelte a sétát Sigrid társaságában; de mindjárt elfuladt s néhány lépést téve, pihennie kellett. Azonban az idő megenyhült s ő naponkint tehetett egy-egy kis sétát.

Kallem örült, mikor egyszer azt vette észre, hogy Ragni fölnyitja a zongorát.

*

Egy este Pedersen Soeren sápadtan s a felesége nélkül jelent meg s ezt rendkívüli körülménynek lehetett tartani. Larsen Kristen *haza jár!*

Kallem nagyot kacagott, de a Soeren arca nem változott. Larsen Kristen csakugyan haza jár; hegedül a házában!

- Lakik-e ott valaki?

- Senki. A ház be volt zárva s mégis játszottak abban; többen hallották azt s így semmi kétség sem lehet ez iránt.

- Akkor valamely bohókás ember lopózkodott be oda. Kinél van a kulcs?

- Aune-nál.

- Nos?

- Aune átkutatta az egész házat s ő legjobban elszörnyedt valamennyi közt. Egy leány (kit Kallem is ösmert, mert orvosa volt) látta Larsen Kristent egy éjjel a kerítés mellett végig menni; mások is látták; semmi kétség többé.

Kallem nem tudta Soerent észre téríteni. A babona a levegőben uralkodott. Csakhamar az egész városban hire terjedt a kísértetnek, főképen, mikor Tuft Ole lelkész is érdeklődni kezdett ez iránt.

Ez, tavasz óta egyedül maradva anyjával, - mert felesége és fia távol voltak - egyre szenvedélyesebben beszélt a szószékről s azt kezdte hiveivel elhitetni, hogy a lelkek köztünk élnek, járnak-kelnek s hogy igen sok ember, a halál után, szünet nélkül bujdosni kénytelen; több példát is idézgetett állításainak bizonyításául.

Mikor Kallem erről értesült, elhatározta, hogy Aunét meghódítja magának. Egy vasárnap reggel, feleségének, Sisselnek a jelenlétében, hipnotizálta, hogy megvallassa vele kísérteteinek titokzatos szavait, melyet az a bohókás ember terjeszt világgá. Valóban ugy is volt. Azonban Kallem, Aune iránt való tekintetből, titokban tartotta a dolgot. Csak Kent orvossal beszélt erről, ki nem hitt a kísértetekben s a nélkül hogy a tréfaüzőnek a nevét említette volna, elmondta neki, hogy most már tudja, ki terjesztette a Larsen Kristen-féle kísértet-históriát.

Kent orvos, találkozáván Tuft Josephine-nel egyik betegénél s tudva, hogy mi sem érdekli őt jobban, mintha bátyja felől beszélni hall, ismételte előtte Kallemnek a szavait. Ugyanaz nap, az ebédnél, a kis Tuft Eduárd, ki minden nap kísérteties történetekről beszélt, el kezdte beszélni, hogy Larsen Kristen újra megjelent két gyermek előtt; anyja legott kijelentette, hogy az egész csupán misztifikáció, hogy a város egyik orvosa tudja, kitől ered ez. Szóval, Larsen Kristen nem jár föl kísértetni.

Mikor a fiu oda hagyta az asztalt, a lelkész azt mondta feleségének, hogy ő kevés figyelemmel van a férje iránt.

- Kevés figyelemmel?..

- Bizonyynyal!.. Ilyesmit mondani egy gyermek előtt. Vetted-e észre, hogy rögtön az volt a válasza, hogy én is hittem a kísértetekben.

A lelkész hangjában sem megvető, sem neheztelő kifejezés nem volt s Josephine érezte, hogy a férjének igaza volt. Nem is válaszolt semmit; de pillanat mulva bement a férje szobájába.

- Gondolkoztam a fölött, a mit nekem az imént mondtál.

A férj a kereveten végig nyulva pipázott s most fölkel, hogy helyet engedjen nejének; nagyon szerette, mikor hozzá Josephine bepillantott.

De a fiatal asszony állva maradt.

- Tehát azt, amit te beszélsz, igaznak tartsa a gyermek, ha nem az is?

- Nem; de a helyreigazítás gondját nekem kellett volna átengedned.

- Valóban, megtetted volna azt?

- Mit akarsz ezzel mondani?

- Azt akarom mondani, hogy te folyvást oly dolgokról akarod őt meggyőzni, amelyeket nem lehet elhinni.

- Micsoda?

A lelkész elpirult, mert érezte, hogy kezdődik a magyarázat.

- Az utóbbi időkben gyakran gondolkoztam a te szavaid felett s most is így vagyok ezzel. Te nem hiszed, hogy isten a világot hat nap alatt teremtette ezelőtt hatezer évvel, sem azt, hogy az első emberek és a patriarkák legendái legendáknál egyebek, éppen úgy, mint mindaz, amit a földi paradicsomról beszélnek. Sem a föld, sem az emberek nem voltak kezdetben tökéletesek, te azt jól tudod és mégis erre oktatom a gyermekeket.

A férj járt-kelt a szobában. A feleség pedig ott állt a folyosóra és a szalonba vezető ajtók közt. Valahányszor Tuft közeledett, erősen, tekintély egy nemével, pillantott a nejeire. Rossz lelki-ösmeret nem szokott így nézni. A fiatal asszony érezte ezt.

- Azok, a miket te legendának nevezel, - szólt a férj, - magokban foglalják az örök igazságot, mely istentől jó s a vétek eltávolítására szolgál.

- Hát miért nem így magyarázzák azokat, hamis képek helyett?

- A gyermekek jobban megértik a képeket, Josephine.

- Akkor azt is mondd meg nekik, hogy ezek csak képek.

- Akkor nem volna azoknak annyi sulyuk.

- Nekem úgy tetszik, baj az, hogy a gyermekek az örök igazságot hamis képekben is tanulják.

Tuft látta, mily szenvedélyessé kezd válni a vita s másfelé akarta terelni a beszédet.

- Nem! - kiáltott föl Josephine, - én ettől a tárgytól nem térhetek el, mert tudd meg, hogy a gyermek jövőjéről van szó, a tiedről, meg az enyimről.

Aztán közeledett az asztalkához, vagy azért, hogy közelebb legyen a férjéhez, vagy azért, mert meg akart támaszkodni.

A férj folytatta:

- Ha te eléggé behatoltál volna az örök igazságokba, melyekről beszélsz, Josephine, eme kérdések csak másodrendűek lennének rád nézve. Azt tudjuk, hogy a dolgok magoktól nem állhattak elő, mint azt a szent könyvek nekünk mondják; de azt nem tudjuk, hogy tulajdonképpen hogy álltak elő. Mindaz, amit tudunk, csak annyi, hogy életünket istentől nyerjük s istentől függ, hogy az boldog legyen. Engedjük, hogy apraja-nagyja emez igazságokat a régi följegyzés szerint tanulja, éppen mint apáink, legalább újabb rendeletig.

A férj szavaiban a meggyőződés ereje volt. Ez az oka, hogy Josephine sokáig hallgatott. De egyszerre megszólalt:

- Tudod-e, hogy ha gyermekkoromban értelmemnek és akaratomnak ferde irányt nem adnak, én is más lettem volna, mint a mi most vagyok?

- Tudom, - szólt a férj fagyosan, - tudom, hogy az utóbbi időben te úgy tekinted a vallást mint életed szerencsétlenségét.

- Azt soha sem mondtam, - kiáltott föl Josephine elsápadva, - sőt erről még soha nem is gondolkoztam. Az istenben s az üdvözítőben való hit soha sem ellenkezett az én fölfogásommal, soha!

- Hála istennek! - szólt a férj mély sohajjal.

- Ha nem akarsz hosszabb beszédet hallani tőlem, pár szóval kifejezem előtted, amit mondanunk akarok: vagy megszűnöl oly legendákat beszélni el a gyermeknek, melyek veszélyesek, mert elhomályosítják ítélő tehetségét, vagy én nem hiszek többé, Ole, a te becsületességben.

Nem először történt, hogy a fiatal asszony ily kemény kifejezést használt férjével szemben. Voltak hosszú, heves harcaik. De soha sem beszélt ily keményen, sem vallását nem támadta meg, sem föltételeket nem szabott a férje elé.

Ole rég vette már észre, hogy valami forrong a felesége lelkében, de hogy ily hevesen törjön ki, azt nem képzelte!

Ott álltak a házas felek egymással szemben, mindegyik a másiknak akaraterejét iparkodva legyőzni.

Tuft is heves haragra gerjedt s hogy röviden véget vessen a vitának, így szólt:

- A gyermek velem marad.

- Veled?

A fiatal asszony halottsápadt lett.

- Van-e neked hozzá több jogod mint nekem, az anyának?

- Én apja vagyok; a szentírás meg a törvény biztosítja az apának a gyermeket.

Josephine járt-kelt föl s alá, az ajtótól az ablakig, mint a ketrecbe zárt vad; keble hevesen zihált s hallani lehetett a lélekzetvételét is. Kigyult arca, hangja, mozdulatai elárulták roppant izgatottságát.

Josephine nem hitte volna, hogy férje annyira vetemedhetik.

- Nem szégyenled magadat? Te akarod a gyermeket megtartani?

- Én, mert isten azt parancsolja nekem; te nem fogod gyermekünket elrontani!

- Elrontani?.. Én?.. No, jól van, tudj meg mindent! Gyermekkorom óta befolyással voltál rám. Uralkodtál fölöttem rendületlen hiteddel, anélkül, hogy én azt megértettem volna, mert te jó voltál s mert minden erődet egy törekvésnek szentelted. Így vetköztettél ki a természetemből - mert ezt tetted - holott annak más rendeltetése lett volna. Te oly életet, oly célt tüztél elém, melyről mit sem tudtam. Minden szemrehányás nélkül mondom ezt neked. De hatalmad nem lesz gyermekünk fölött; míg bennem az életnek egy szikrája lesz, addig a gyermek fölött nem rendelkezel. Nem törődöm én sem a törvényvel, sem a bibliával. Jegyezd meg ezt jól, mert tapasztalni fogod.

Ha a fiatal asszony tudta volna, hogy Ole már rég, nagyon rég várta azt a napot, melyen felesége így beszél vele, akkor mérsékelte volna heveségét. A mi a lelkéért illeti, ő tökéletesen uralkodott benyomásain.

- Ugy van! A te fenkölt természetedet eltérítettem a jó utról! Oh, ezt én rég tudtam! Ezt én a saját hitemmel tettem, mely nem lett a tiéd is! Oh, édesem, tudtam én ezt!

- No, az igaz! - kiáltott föl szenvedélyesen az asszony. - A te hited soha sem volt az enyim; de más hitem sem volt. Sokszor gondoltam, hogy mily rossz az, ha nem tudok hinni úgy, mint te; oly nyomasztóan hatott ez rám, hogy törekvéseimben nem tudtam annyi erőt, mint kellett volna, kifejteni. Ép ezért különböztem én a többitől... És semmi sem sikerült...

- S mi lehetél volna te?

- Tudom is én? Tegyük föl a legrosszabbat: tehenésznő, például.

Ole bámulva nézett a feleségére.

- Tehenésznő!

Aztán gunyosan kacagott föl.

- Oh, mennyit vesztett benned a világ, Josephine, hogy az nem lettél!

- Tudtam, hogy így gondolkazol. De ha például cirkuszigazgató lettem volna, százaknak adtam volna kenyeret s ezreknek szereztem volna szórakozást. Nem csekélység ez; több, mint a mennyit legtöbben tesznek. S a helyett mit tettem? Mik ezek az aprólékosságok, melyekkel foglalkozom? Hová jutottam én? Azon a ponton állunk, hogy megvessük egymást! Mi a mi életünk s a mi házasságunk? Mondhatod-e még, hogy te szeretsz engem? Mondhatom-e én, hogy szeretlek?

- Nem, Josephine, mi mind a ketten tudjuk, kit szeretsz te.

Egy arculegyintés, melyben bátyjától részesült, nem tette volna dühösebbé a fiatal asszonyt mint ezek a szavak. Először a szavak értelmezése miatt (nem hitte, hogy a férje ennyire a szíve mélyébe hatott), másodsor, mert ép az az ember ejtette ki eme szavakat, a ki oka volt a közte és bátyja közt való meghasonlásnak.

- Nos, *ő benne* megvan az, a mi benned nincs, - válaszolta a feleség, hogy még inkább fölingerelje férjét. - Egyébiránt, gonoszság tőled ilyesmit mondani.

- Igazán? Nem hiszed-e, hogy ép ő, az a Kallem az oka, hogy tüzhelyem békéje oda lett s ama veszélynek lettem kitéve, hogy gyermekemet is elveszítem?

A férj hangja remegett; haragja mély fájdalommá változott, mi átragadt a fiatal asszonyra is, ki zokogásra fakadt. De egyikök sem akart gyöngének, engedékenynek látszani. Az asszony az ablaknál maradt s merően nézett ki; a férj föl s alá sétált a szobában.

Sokáig hallgattak, miközben az asszonyban ismét a harag kerekedett felül.

- Nos, - szolt, a nélkül hogy férjére nézett volna - most már ismered a föltételeimet, Az efféle történetekről, minők a Larsen Kristen kisértései, széltére beszélsz, a nélkül hogy a dolgot megvizsgálád. Ép így áll a dolog a földi paradicsomra vonatkozó legendával; te nem hiszed azt s mégis tanítod!.. Ha te ismételve ily legendákra oktatom a fiamat, a nélkül hogy tudatnád vele, hogy ezek legendák, akkor - s itt megfordult Josephine, - akkor vége a mi közös életünknek, Ole. Isten tudja, hogy igazat mondok!..

Aztán közelebb menve férjéhez, folytatta:

- Ole, én soha sem adom meg magamat!

Ezt mondva, távozott.

*

Ugyane vasárnap s ugyanebben az órában tért haza Kallem ebédre, ki kissé később szokott étkezni mint a sógora.

Már a konyhaajtón át megpillantotta Ragnit nyakig érő kötényében, a mint zöldségtisztítással foglalkozott.

Oda sietett hozzá. Egy idő óta mindig aggódott a fiatal asszony miatt. Vajjon a fehér kötény halványította-e el ennyire? Nagyon levertnek látszott, bizonyosan sirt.

A fiatal nő nem vetette föl a szemét, mikor így szolt:

- Valaki nálunk lesz ebéden.

- Kicsoda?

- Meek Ottó, Károlynak az apja; ma reggel érkezett meg s ebédre eljő.

- Hogy van Károly?

- Nem nagyon jól; de ime, itt jön Meek!

Kallem sietett vendégének fogadására. Abban az időben, mikor Meek még gyakorló orvos volt, a mellbetegség gyógyítása, - mely e vidéken nagyon uralkodik - az ő különlegességei közé tartozott s érdeklődéssel hallgatta Kallemnek a műveleteit. Miközben felöltőjét Kallem levetni segítette, mondta, hogy éppen most értesült Ragnitól Károly gyöngéledése felől.

- Valóban úgy van s ép ezért jöttem, - viszonzá Meek.

- Beszélte ön a feleségemmel?

Beléptek a szalonba; a zongora nyitva volt.

Vajjon zongorázott-e Ragni, mikor Meek benyitott hozzá? Mert ekkor nem oly beteg, mint a minőnek látszik.

Aznap Meek sokkal hallgatagabb és komorabb volt mint rendesen.

- Nos, - szólt Kallem - megegyeztek-e önök, ön és a feleségem, Károlyra nézve?

Meek meglepetve nézett az orvosra.

- Arra nézve, hogy írjunk neki?

- No, arra nézve is. Néha egy-egy kis viszály támad köztük.

Meek, helybenhagyólag bólintva fejével, hallgatott.

- Azt hiszi ön talán, hogy én tudom az indító okot? Koránt sem, édesem.

Meeknek az arca egyre töprengőbbnek látszott.

- Azt mondtam az ön nejének, hogy beszéljen önnel. Szép az ő részéről, hogy önnek mit sem szólt; de a dolog már kezd rosszabb fordulatot venni.

S mélabus szemével Kallemre pillantott.

- Mit mond ön?

- Vissza kell őt hoznom; ha ő ottlenn marad, az határozottan vesztére lesz.

- De, nagy isten, mi történt? Azt akarja ön talán, hogy újra tegyünk vele valamely kísérletet?

Meek kérdő, csaknem elrémült pillantást vetett az orvosra.

- Hogy érzi magát önnek a neje, általában?- kérdezte aztán a vendég.

Kallem elpirult; villámként hatott ez rá, titkos aggályai közben.

- Kissé meghült... Pillanatra azt hittem... hiszen tudja ön, mit... Nem vizsgálhatná-e ön meg?

Kallemnek a nyugtalansága fokozódott. Szive oly hevesen dobogott, hogy nem tudta volna Ragni állapotát megvizsgálni.

Meek folyvást Kallemre nézett, kinek aggodalma egyre fokozódott.

- Nos, akarja-e megvizsgálni?

- Szívesen. Megvizsgálta-e ön legközelebb?

- Legközelebb? - Nem; nem akartam őt elrémíteni. Ő mindjárt gyanakodnék s ez neki árthatna. De egyéb is hátrált eme szándékban... Ám most, úgy hiszem...

- Ismerte ön feleségének az atyját? - kérdezte Meek.

Kallem megborzadt.

- Hát ön ismerte-e? - kérdezte.

- Ismertem; orvosa voltam.

- És ő? - kérdezte Kallem aggálylallyal torkán akadva a szó.

Meek bólintott a fejével.

Kallem tenyerébe hajtotta a fejét, majd fölkel, az ajtóhoz sietett s aztán ismét visszatért.

- Ugy-e rögtön megvizsgálja őt?

- Ha kívánja ön.

Kallem kiment a nejéhez, s a nélkül hogy időt engedett volna neki köténye levetésére, gyöngéden az ablakhoz vont.

Valóban sirt. S ez a sötét gyűrűbe foglalt szem, ez a megfogyott arc, ez a sápadtság!

Ragni észrevette férjének aggodalmát s a fölött tünődött, mi lehet annak az oka? A konyhában így gondolkozott: »Alkalmast Károly felől beszéltek; Kallem most már tudja, mi történt s hogy miért nem fogadok el többé tőle leveleket.«

Mikor pedig Kallem felindulását látta, ezt gondolta: »Talán haragszik, hogy mit sem mondtam el neki?« Nem bírván eme gondolatot elviselni, remegett s aztán égett az arca.

- Édes Ragni, engedd, hogy doktor Meek megvizsgálja egészségi állapotodat.

No csak ez kellett még! Ragni megijedt s úgy nézett a férjére, mint valamely beteg állat, mely tekintetével könyörögni látszik, hogy ne bántsák.

De Kallem ismét kérte őt s kezdte a nagy kötenyt legombolni.

Ragni, mint mindig, úgy most is engedett.

Ama modorból, melylyel Meek a megfigyeléseit tette, Kallem kitalálta, hogy valami borzasztó történt.

Ragni aggódó szemével a férjeét kereste s ennek a tekintete csak fokozta fájdalmát.

Ugy tetszett Kallemnek, mintha nejének a pillantása szemrehányást fejezne ki a miatt, hogy másra bizta megvizsgálását.

- Köhögött kegyed máskor is az utóbbi időkben?

Ugy látszott, a fiatal asszony nem tudta határozottan, mit válaszoljon és esengőleg pillantott Kallemre. Kezei remegtek, el akarta azokat rejteni, de Meek észrevette.

- Nagyon fáradtnak érzi magát egy-egy séta után?

Ismét kétségbeesve nézett Ragni Kallemre, kegyelemért könyörögve.

- Érez-e utána nehéz lélekzetet? - folytatta Meek.

- Érzek.

- Nincs-e kegyed olykor annyira ellankadva, hogy majdnem elájul?

Ragni rémülve nézett Kallemre.

- Talán rosszul is érezte már magát?

- Valóban.

- Igaz ez? - kiáltott föl Kallem.

- Oh, csak ma, - sietett Ragni hozzá tenni dadogva s könyek gyültek szemébe.

Meek várakozott egy pillanatig.

- Mikor köhög kegyed, nem érez-e itt szurást? - s a jobb vállperecre mutatott az orvos.

Ragni a fejével bólintott.

- Megnézte-e olykor a nyáladékat?

A fiatal asszony nem válaszolt.

- Soha sem tette ezt?

- Tegnap este megnéztem.

- S akkor?

Ragni hallgatott, a padolatra sütve a szemét.

- Volt-e abban vér?

Ragni újra bólintott; könnyei megeredtek s nem mert többé fölpillantani.

Kallem szótlánul állt ott.

Meek mit sem kérdezett többet.

Ragni ismét rendbe hozta toilettejét. Meek átnyujtotta neki azt a háromszögű nyakkendőt, melyet a vizsgálódás alkalmával levett.

Eközben Kallemnek eszébe jutott, hogy a kabinetjében felejtett valamit. Nem is tért vissza többé. Ragni megértette miért s pillanatra utána akart menni; de legyőzte eme gyöngeségét. Kérte Meeket, bocsásson meg neki s fölkelve, kiment.

Ő sem tért vissza.

Meek várakozott néhány percig. Aztán kiment az előszobába, fölvette felső ruháját s jelentette a konyhában, hogy neki távoznia kell s kérte a cselédet, adja át tiszteletét Kallemnek és feleségének.

Sigrid bement megnézni, a szalonban vannak-e? Kopogtatott a kabinet ajtaján, de nem kapva feleletet, benyitott.

Kallem a kereveten feküdt, Ragni előtte térdelt.

Sigrid halkán jelentette, hogy az ebédet föltálalta, s hogy Meek orvos épen most távozott el.

Senki sem válaszolt, senki sem emelte föl a szemét.

Kallem és Ragni eddig azt képzelték, hogy Ragninak Amerikába utazása napja volt életüknek legszomorubb időszaka. Kifejezték ők azt úgy élőszóval, mint leveleikben s azt hitték, meg kell halniok. Pedig a halál egészen más, melyet semmihez sem lehet hasonlítani s ezt most értették meg.

Eme nap után a reménytelen küzdelem, a vigasztalanság s az örömtelen szerelem napjai következtek.

Ragninak különféle rendezni való dolgai akadtak; leveleket irt, széttépte azokat, meg újra kezdte s a sok munka után nagyon rövidek voltak azok. De bármivel foglalkozott is, be akarta azt végezni. Kallem bámulta őt, - ő, ki minden bátorságát elvesztette.

Előre látta, minő vége lesz a Ragni betegségének, mert tudta, hogy a tüdőkor bacillusai rombolják életgyökerét. De hát meg kellett a sors előtt hajolnia. Nem futkosott eszeveszetten föl s alá kabinetjében, nem sirt és nem tördelte a kezeit. Megkísérelte, tudna-e Ragni nélkül gondolkozni; de ez lehetetlenség volt; Ragni képe mindig lelke előtt lebegett. Találkozásuk

első órája óta a legcsekélyebb vonás, bájai ép úgy, mint gyöngeségei költői és néma szerelme újra meg újra fölmerültek előtte, ugyanazzal a fájdalomérzettel; minden egyaránt becses volt előtte s egyaránt lehetetlenség volt mindent elveszteni.

Ragni lelkesítője volt munkái közben. Arcképe, mely Amerikában lakásának harmadik évében készült, ott függött a kandalló fölött. Az arckép szeme az övét kereste; mosolya a várakozás napjaiban oly bámulatosan sokat ígért neki! Fölmerült az emlékek özöne, midőn ők először látták újra egymást, midőn az első szavakat váltották, midőn először ölelték meg egymást s egybekelésük végkép, örökre...

S most mindennek vége! Vége mindannak, a mit együtt gondoltak és terveztek, a közös élet örömeinek, a hitnek és reménynek! De hát mi történt? Egyszer majd beszélnie kell neki erről Ragnival. Van valami, a mit Ragni titkol, valami bohóság, mit nem mer megvallani. Vajjon mi lehet ez? De erőltetni őt erre nem szabad!

Egy nap, mikor Kallem haza tért, nem találta Ragnit a földszinten s mikor fölment az emeletbe, az ágyban találta.

Ragni kezét nyujtotta férjének - oh, mennyire megfogyott ez a kéz! - s nagy szemével bágyadtan s némi zavar kifejezésével nézett rá.

- Lefeküdtem kissé, csupán egy pillanatra.

A férj leült az ágy mellé s kezébe vette Ragninak hosszú, sovány kezét.

- Az egész dologban van valami, - szolt, a mit én nem értek. Egy izben rossz nyomon jártam s a dolgok annál gyorsabban fejlődtek, mennél kevésbé voltam elővigyázó. Valami nagy oktalanságnak kell a dologban rejleni... kérlek, mondd meg ezt nekem, mert addig nincs nyugtom.

- Megtudod ezt, - szolt Ragni, - most épen e fölött gondolkoztam. Lent az írószekrényemben, balról a felső fiókban papírok vannak; ezek mind téged illetnek. Te ezeket majd elolvasod, ha...

Itt pillanatra elhallgatott s aztán utána tevő:

- Később, - s gyöngén megszorította férjének a kezét.

- Hát most mindjárt nem tudhatom meg?

- Ha tudni óhajtod, most is megtudhatod. Azért titkoltam azt, mert nem akartam neked bűt okozni, - szolt Ragni könybe lábadt szemmel, - neked, ki az enyim vagy - s ismét megszorította férje kezét, miközben gyöngéden mosolygott.

Kallem letörülte feleségének a könyeit zsebkendőjével.

- Azt, a mit felül találsz, Károlynak a kéziratát, mindjárt átolvashatod; a többit azonban hagyd későbbre.

Aztán lehunyta szemét.

- S a kulcs? - kérdezte Kallem.

- Itt van, - válaszolta Ragni, a nélkül hogy a szemét felnyitotta volna s átnyujtotta a kulcsot.

A férj lement, kinyitotta a fiókot s kivéve a levelet, melyet mi már ismerünk, leült, hogy figyelemmel átolvassa.

Megdöbbsent, haragra gerjedt a saját oktalansága fölött. Hogy nem tudta ő ezt annak idejében!

Fölkelt, fel s alá sétált, mint a tébolyult, aztán ismét leült. Terveket szőtt és vetett el; össze akarta gyűjteni az embereket, hogy a fülökbe kiáltssa, mily hazugok, képmutatók; be akart

rohanni egy nap a templomba, mikor az tele lesz néppel, hogy nyomorultaknak, a leghitványabb gyilkosoknak nevezze őket... Majd azt gondolta, hogy ha Ragni tökéletes egészségben volna, még akkor is elég volna ez, hogy megölje.

Ő azért élt, hogy másokkal, tehetsége szerint, jót tegyen. És senki sem volt eléggé becsületes, eléggé hálás vagy eléggé nemes érzésű, hogy figyelmeztesse: oltalmazza a sajátját, felesége jó hírét-nevét, házasságának a tisztességét! Mennyi közöny és fásultság! Mennyi gonoszság s mennyi orvoslásra váró kór, ebben a keresztyén társadalomban!

Most már értette nővérét. Ő hitt eme rágalmaknak. Ezekről akart vele beszélni, midőn amaz este rá várakozott... S Josephine, ki a botrányt hitte, dühös volt s oda helyezte Kolét, az első férjet, közelükbe. Mindenki hitte a botrány valóságát, mindenki kárhozzátólag szólt és senki sem emelkedett föl, hogy azt megcáfolja!

Ez volt tehát Ragninak a jutalma, azért hogy jóindulattal volt Károly iránt! Mind az, a mit tett, áldozatkészség volt, természete megtagadásával! Kallelem nem ismert még jobb lényt a világon, sem hasonló szívjóságot! És ők képesek voltak... a nyomorultak, az üdv balga örei, az önző zsoltáréneklők, rágalmazni!

Ujra elolvasta Károlynak a levelét s nagy szájalom lepte meg. Szegény fiu! Az ő szerelme nagyon természetes volt. Ugyan melyik férfiszív ne imádott volna oly nőt, a kinek oly sokat ártottak, miatta? A fiatal ember hálája és csudálata, lehetetlen volt, hogy végre szerelemmé ne változzék!

Mihelyt Károly visszatér, meghívja őt magához! S ő itt fog maradni Ragni utolsó leheletéig. S Kallelem karon fogva megy vele a borzasztó nap, a koporsó mögött.

Levágta magát Kallelem a kerevetre és sirt.

Talán nagyon is elfoglalta hivatása; neki többet kellett volna társaságba járni a feleségével s akkor mindez nem történt volna. A Ragni lelki jóságának a hatása alatt senki sem merészelt volna... Egyébiránt ki tudja? A dogma által megvakult esztelenek mit sem láthatnak.

S nem volt egy ember, a ki torkon ragadta volna a rágalmazókat, számadásra vonva őket!

Pedig valaki megtehetette volna ezt: Josephine.

Nem ő találta ki a rágalmat; ő csak elhitte. Fagyos hallgatással engedte működni a gonosz nyelveket. Kallelemnek a lelke haraggal telt el ellene, mert habár a huga nem volt is a rossznak szerzője, nem kevésbé terheli a felelősség ezért a gyilkosságért.

Kallelem felindulása csöndesült, mikor ismét Ragninak a közelében volt. Gyöngéden megszorította a kezét, megsimogatta homlokát s gondozta, míg csak hivatali kötelessége hazulról távozni nem kényszerítette.

Ama nap óta Ragni nem hagyta többé el a szobáját.

A jó Aune Sisselt alkalmazták mellé ápolóul. Szelid szeme értelmes nyugodtsággal örködött a beteg fölött s olykor az őszinte szájalom kifejezésével pihent rajta. Benne mind az a jó tulajdonság pontosult, a mit Kallelem betegápolónál megkivánt. Aase és Pedersen Soeren minden reggel megjelentek, tudakozódni a beteg hogylétéről, mihelyt baja súlyosabb lett. Az igazi részvét vonzotta őket.

Sigrid nem igen mehetett föl a szobába, mert rögtön elkezdett olyankor sirni. Mind a mellett is néha föl kellett neki mennie, mint például mikor Bojer ezredesnek a neje, a köpenye alatt, Ragninak egy cserép virágot vitt, melyet egész télen át nagy gonddal ápolt. Föl kellett ezt vinnie Sigridnek s úgy helyeznie el, hogy Ragni jól láthassa.

Egy asszonynak is, kinek leánykáját egyizben Kallem súlyos betegségből gyógyította ki, szintén volt egy cserép virága s hallván az ezredesné ajándéka felől, ő is kedveskedett a virágával. Eme figyelem és részvét tanúsításai nélkül szinte elviselhetetlen lett volna Kallemnek a szenvedése.

*

Egy nap, Kallem sürgős esetben a kórházban volt s mikor elgondolkozva haza tért, idegen öltözeteket pillantott meg az előszobában s benyitott a szalonba. Meek Károly meg az apja a verandára nyíló ablaknál álltak.

Károly visszatérve, eljött Kallemhez s keblére vetette magát. Rossz színben volt s arca bizonyos nyugtalanságot árult el. Hosszu haja rendetlenségben volt, arca még inkább megsoványodott; bánatos szeme sajátos tűzben égett, mit addig Kallem nem tapasztalt nála. S szeme folyvást Kallemnek az arcán csüggött. Nagy és vigasztalhatatlan fájdalmat tükrözött az vissza.

Károly sem fölindulásán nem tudott uralkodni, sem nyugodtan maradni, s míg Kallem az apjával beszélt, mindenfelé járt-kelt az ifju; kiment a szalonból a kabinetbe, végre a konyhába Sigridhez s ott maradt.

Negyed óra mulva ismét visszatért. Nagyon sokat sirt. Minden áron látni akarta Ragnit. Esküdözött, hogy ott a betegnél nyugalma rögtön visszatér; de hasztalan könyörgött. Lehetetlenség volt őt a fiatal asszonyhoz bebocsátani, kivált ez este, midőn Ragni sokkal rosszabbul volt s a fiatal ember megérkezése felől sem értesítették előre.

Másnap reggel Ragni jobban volt. Kallem tudatta vele, hogy Meek orvos előttevaló nap megérkezett, kérdezősködve utána.

- Hát Károly? - kérdezte a beteg.

- Károly is eljött.

Pillanatig hallgatott Ragni, aztán ezt kérdezte:

- Vajjon, ha zongoráznának ottlent, meghallhatnám-e azt?

- Meg; de azt hiszed, túrnéd te a zenét?

- Szomjazom a zenére, - válaszolta.

- Nem engednéd-e meg, hogy Károly meglátogasson?

Ragni egyik kezével a takarója szélét morzsolta, a másik kezében zsebkendőjét tartotta. Nem, ő azt nem engedheti meg.

- De Meek orvos feljöhet, ugy-e?

- Lehetetlen őt ebben gátolnom.

Károly esengett, engedje meg neki Kallem, hogy az ajtónál maradjon. Ő egy szót sem szól, meg sem mozdul s mindjárt eltávozik. Kallem megszánta s nem ellenkezett.

Kallem lépett be először, jelentve Meek orvost ki őt követte. Széles háta elfödte Károlyt, ki az ajtónál megállt.

Ragni feküdt, fejével az ellenkező oldalra fordulva. Nem láthatta a fiatal embert, de ez látta Ragni megfogyott arcát a láz rózsáival s megvékonyult kezeit. Emésztő szomj gyötörte a fiatal asszonyt éjjel-nappal s Sissel oda lépett ágyához, hogy inni adjon neki.

Meek orvos különböző kérdéseket tett, melyekre a beteg szórakozottan felelt, lopva széttekintve.

Vajjon sejtette-e, hogy Károly a közelében van?

Később, mikor Sissel az ágytól eltávozott, láthatta volna; de akkor már nem volt ott a fiatal ember.

Lent a szalonban újra együtt voltak a férfiak, leverten, vigasztalanul.

Károly esengett, engedjék meg neki, hogy a házban maradjon s régi szobáját elfoglalhassa, még ha nem szabad is Ragnit látnia; ő nem tud onnan eltávozni.

Kallem ezt sem merte tőle megtagadni; az apa pedig szinte óhajtani látszott. Volt valami a fiatal ember állapotában, a mi mind a kettőjüket aggasztotta.

Másnap reggel Károly zongorázott; lent az ajtó nyitva volt. Ragni hallotta a zenét s kedvesnek, dallamosnak találta. Károly nagy haladást tett a zenében. Nem ismerte a játszott darabot, de elbájolta az s ezt, köszönete mellett, megüzente neki.

Később is játszott még s másnap reggel ismét. Végre engedelmet nyert a beteg meglátogatására, megígérve, hogy nyugodtan viseli magát és nem marad soká ott. Már a folyosón elkezdett lábujjhegyen menni s oly nesztelenül járni mint az árnyék. Mind a mellett nagy erőfeszítésbe került, uralkodni magán, mert mihelyt a beteg rá nézett, érezte, hogy jobb lenne tova futni. Minden bátorsága eltűnt; ott állt, megsemmisülten.

Ragni észrevette ezt a változást s mennél tovább állt ott Károly, annál nagyobb szánalmat érzett iránta. A szegény fiu szenvedett, s Ragni gyöngén mosolyogva, oda nyujtotta sovány kezét.

Károly Kallemre nézett s nem fogadta el a fiatal asszony kezét; nem is közeledett feléje s csaknem zokogásba tört ki.

A beteg, hogy megnyugtassa, susogva mondta:

- Édes, jó Károlyom!

A fiatal ember távozott.

Eme látogatás után nyugodtabb lett s elmélyedt, mint a ki valamely terven gondolkozik. Mindinkább ritkábban beszélgetett Kallemmel; mással senkivel.

Károly engedélyt nyert, hogy pillanatra Kallem nélkül is meglátogathassa a beteget s játszassék neki a zongorán, a szalonban. A nap többi részét egyedül töltötte a szobájában.

Egy reggel, midőn zongorázott, Ragni mindjárt az első accordokból ráismert egy darabra melyet Károly szerzett. Máskor meg apró darabokat játszott, melyekről azonnal gyanította, hogy ezek is a fiatal ember szerzeményei. Egyike ezeknek az induló jellegével birt s viharos szenvedélyt árult el.

- Istenem... Hiszen ez ő maga! - gondolta a fiatal asszony.

Majd elenyészett a zúgás; lágy dallam szállt föl, szelid, kedélyes dallam.

- Hát ez, nem én vagyok-e? - tünődött Ragni magában.

Majd jajongás, hörgés követte a kedves dallamot. Oly természetes és komikus volt ez, hogy Ragni alig tudta nevetését visszatartani.

Ragni, egykori vidámságának rejtett maradványát lehelte most ki; aztán jött a köhögés. Egyik a másikat követte, egyre erősebben. Soha még ilyen erősen nem köhögött mint e pillanatban.

Károly hallotta ezt zongorázás közben; sietett Kallemet fölkeresni, ki épen a kórházból jött haza felé; de mikor megérkezett, a köhögési roham már elmúlt; semmi egyéb mint szokott vérhányás.

Kallemet levette a bánat. Károly látta, hogy nemcsak ő szenved. Ekkor ő kizárólag Kallemnek élt. Különös vigaszokra szolgált, ha Ragniról beszélhettek... S Kallemnek nagy szüksége volt erre a megosztott részvételre, mert lesujtá őt kedves Ragnijának fokonzint való gyöngülése.

A beteg már a fejét sem tudta vánkosáról a maga erejéből fölemelni; szemében volt valami szokatlan.

Vékony ajka nyitva állt, a nehéz lélekezés miatt; fehér szobájában, fehér öltönyében, fehér ágyneműi közt oly madárhoz hasonlított, mely egy elhagyott helyfészekben liheg.

Gyakran, midőn Kallem kiment a szobából; mert nem tudta bánatát legyőzni, Károly volt az, a ki őt megnyugtanni törekedett.

Ragni beszélni is alig tudott már s nem is volt kedve beszélni, de szavaiból kiviláglott, hogy pillanatig sem volt illuzióban állapotba felől, mint általában a mellbeteg.

Egyszer intett Kallemnek, hogy hajoljon le hozzá.

- Larsen Kristen, - susogta - ott van a szögletben.

Aztán mosolyogva tette utána:

- Most már nem félek tőle.

Máskor hívatta Kallemet csak azért, hogy ezt mondhasa neki:

- Neked senkire sem szabad miattam neheztelni.

Ragni nem említett nevet.

Kallem megszorította vékony kezét. A fiatal asszony szeliden nézett rá.

Olykor a beteg megkísérelt egy-egy mosolyt, mely azonban nem sikerült neki többé.

Mikor látta férjét sirni, intett, hogy hajoljon le hozzá s ekkor megsimogatta a haját. Egyszer, mikor Kallem ily helyzetben volt, hálálkodni akart nevének ama sok gyöngédségeért, melyet iránta kezdettől fogva mindenkor tanusított.

Ragni megkísérelte gyöngén meghuzni férjének a haját s így szólt:

- Oh, te hamis, miért emlegeted mindezeket?

Aztán nem igen beszéltek többé. Csak kézzel és szemmel pótolták a beszédet. Hiszen nem is mondhattak volna semmit, a mit már el nem mondtak volna. S a megválás borzalmára nem találtak volna szavakat.

*

Az óra elérkezett.

Egy délután erősen csöngetett Sissel. Sigrid fölrohant, utána Kallem és Károly, ki künn maradt. Iszonyu köhögést hallott; nem képzelte, hogy a betegnek még annyi ereje legyen, s minden köhögés fájdalmasan hatott Károlynak lelkére. Ragni kinos nyögései veritéket csaltak ki a homlokára; sem hallgatni nem tudta, sem távozni nem volt képes.

Ez kétségkívül az utolsó óra. Hallotta sirni Sigridet s fölajdulni:

- Oh asszonyom, asszonyom!

S aztán rögtön:

- Már haldoklik!

Ekkor Károly megnyitotta az ajtót.

Az első, a mit megpillantott - vér volt. Elájult.

Midőn eszmélete visszatért, már ágyban volt; Sigrid állt előtte sirva.

Károly halkán kérdezte:

- Meghalt?

- Az orvos azt hiszi, csakhamar bekövetkezik a halál.

Nemsokára mind a ketten beléphettek a Ragni szobájába, ki ki volt terítve. Oly fehér volt, mint a vászon.

Kallem kezében tartotta a kezét. Arcát nem láthatták, de időnkint remegni látták a vállát és sohajtani hallották.

A másik oldalon Sissel állt.

Mily különös fokozatai vannak a fájdalomnak! Noha Sissel erélyes, nyílt arca mély szánalmat fejezett ki, ez az idegen ember fájdalmának látszott, a mely nagyon különbözött a Kallem kétségbeesésétől.

- Meghalt? - kérdezte susogva Sigrid.

S Ragni hallotta a kérdést s fölvetette a szemét. Összeszedte utolsó erejét s megkísérlé, - ha nem is egy mosolyt, legalább egy gondolatot küldeni feléjük. Sigrid és Károly fölfogták azt utközben, de az a gondolat mégis egyenesen Kallemhez szállt. Csakhamar aztán Ragni meghalt.

Ekkor mindenki visszavonult s csak Kallem maradt a szobában.

Záradék.

Egy vasárnap a kis Tuft Eduárd, ki egy idő óta köhögött, annyira beteg volt, hogy otthon kellett maradnia.

Két-három nap mulva azonban odahagyta a házat s úgy látszott, tökéletesen visszanyerte egészségét, midőn egy este ismét láza volt, köhögött s nagyon kedvetlennek látszott. Lefek-tették s aközben panaszkodott, hogy ha köhög, fájdalmat érez a jobb oldalában. Éjjel lázmámor lepte meg.

Kent, a ki a ház orvosa volt, este felé meglátogatta a beteget s kijelentette, hogy mellhártya-lobja van.

A következő napokban a kis Eduárd jobban lett s evett is keveset; de bármily csekély volt is a veszély, a lelkész és neje úgy tekintették ezt, mintha valamely láthatatlan kéz vállon sujtotta volna őket.

Néma szemrehányással néztek egymásra. Nem igen beszéltek gyermekök egészségi állapotáról, de volt hangjukban és modorukban valami, mintha kölcsönösen bocsánatot kértek volna egymástól.

Amaz időtájban volt az, mikor Kent orvos értesítette őket, hogy Kallemné nagyon beteg s nem hagyhatja többé el az ágyat. Mind a ketten kérdezősködtek tőle s az orvos azt mondta nekik, hogy sorvasztó lázban hal meg a szegény fiatal asszony.

A lelkész nem beszélt erről Josephinenek, de az orvos előtt megjegyezte, hogy ez nagy szerencse lesz a sógorára nézve, mert szabad lesz és még talán sokra viheti. De Josephine másképp fogta föl a dolgot; újra magába zárkózott s férjének csak elvétve dobott oda egy-két szót.

Néhány nap múlva, egy délután, midőn lefeküdt déli álmot aludni, - a fölött gondolkozva, mit csinál majd Kallem, ha Ragni meg talál halni, - Kallem megjelent álmában, s eme látomány lassankint határozott alakot öltött. Egy kereveten nyujtózkodott végig a kabinetjében. Josephine látta a szobát, a függönyöket, könyveket, íróasztalt, két nagy asztalt, a ringaszéket, összekötözött s egymás fölé halmazott iratokat. Josephine minden egyes lapot, minden egyes tárgyat tisztán meg tudott különböztetni; ő maga oly barna öltözetet viselt, mely eddig ismeretlen volt előtte. Pedig ő soha sem járt bátyjának a kabinetjében, mióta azt bebutorozták. Eme butorokat, eme függönyöket, szőnyegeket ő soha sem látta, de pillanatig sem kételkedett, hogy nem olyanok azok, mint a minőket álmában látott.

Más körülmények közt csodálkozott volna eme látomány fölött, de most minden más benyomás eltűnt ama bánat láttára, mely bátyját leverte. Mennél inkább szemügyre vette őt, annál inkább megváltozottnak találta. Annyira kétségbeesettnek látta, minőnek még soha az életben, még atyjuk halálakor sem. Látta, a mint zokogva ide-oda vetette magát, kezeit tördelve; utoljára nem vett észre egyebet, mint sűrű szemöldöke és pápaszeme alatt a kisirt szemet s a nagy ürességet maga körül.

Mikor Josephine fölébredt, hideg veriték borította s oly lankadság vett rajta erőt, hogy a kezét is alig tudta fölemelni. Eme pillanattól fogva oly remegés fogta el, mely elűzte tőle az álmot. Vajjon a bátyja vagy a fia miatt remegett-e?

A kis Eduárd, ki újra nagyon beteg volt, mellette feküdt, hörgőhurutban, kinzó köhögésben. Nagy homloka üresnek látszott, ragyogó szeme senkit sem nézett s halvány kezéből mintha kivesszett volna az élet. Párszor aggódva pillantott gyermekére. Oh, isten, ha őt elveszitené!

Eme szenvedése közepett látta bátyjának a szenvedését is, ki egykor mindig a legjobb egyetértésben élt vele. A gyermek sorsa, úgy tetszett neki, mintha összeköttetésben állna a Ragniéval. Álmatlan éjszakáin át, aggodalmas napjaiban annyira elválaszthatatlanul egyesítette a kettőt, mintha mindenik fölött ugyanaz a végzet döntene. Vallásos érzülete, melyet eddig az igazság rendíthetetlen szeretete alkotott, az aggodalmak napjaiban sötét és misztikus fatalizmussá vált. Minden elrémitette őt; mindenütt jeleket és jóslatokat látott. Így volt az egy ideig.

Egy este férje leverten lépett be hozzá Kent orvos kíséretében. Josephine ruhástul dőlt le az ágyra s föl akart kelni; de úgy az orvos mint a lelkész kérték, hogy maradjon fekvé. Az orvos tudatta akkor velök, hogy Kallemné a múlt este meghalt.

Mindketten Josephinére tekintettek, ki lehunyta a szemét. Egy ideig hallgattak. De Tuft, látva feleségének az arcán a komorságot, így szólt:

- A jelen körülmények közt jobb így a bátyádra nézve, Josephine. Természetesen egy ideig szenvedni fog, de később minden megváltozik, s ő is kibékül sorsával.

Josephine elfordította a fejét. Szeme be volt hunyva, de csakhamar megnyitották azt a könyvek.

Tuft kötelességének tartotta még tudatni vele, hogy Ragnit nem a város, hanem a szomszéd helység temetőjében temetik el. Ez eléggé bizonyította azt a gyűlölséget, melyet Kallem irántok táplált.

A lelkész anyja a kórházban lévén, látta Kallemet és Meek Károlyt onnan a Ragni koporsójával távozni. Egészen fehér volt ez, gyászposztóval borított szánon. A kocsis mellett Sigríd ült s egy másik szánon, hátul Kallem és Meek Károly foglaltak helyet. Ez volt a kíséret.

Ragni emez utolsó elutazásának a története élénken meghatotta őket. Tehát Meek Károly is jelen volt s csakis ő egyedül. Ez azt jelentette, hogy Kallem nem gyanakodott, vagy a mi még valószínű volt, megbocsátott neki. Lehet, hogy a botrányt akarta elnyomni s azért tette meg Károlynak ezt a szívességet.

Ez éjjel Josephine lement férjéhez, aki aludt. Szétbomlott hajával, merő tekintetével, a mint a lámpát kezében tartotta, alvajáráshoz hasonlított.

A férj föl akart kelni, de Josephine visszatartva kezével, tompa hangon mondta:

- Beszélni akarok veled, Ole; nem tudok elaludni; bátyámnak a felesége magával akarja vinni gyermekünket.

Tuft érezte azt, hogy a vér a szívéhez tolult.

- Mit beszélsz?

- Mi mind a ketten nagyon szigorúak voltunk; most bünhödnünk kell... s ő nem fog könnyen kiengesztelődni.

- Kedves Josephine!... Te az eszedet vesztetted!

- Nem, jól tudom, mit beszélek. Mindazok a kik imádkozni tudnak, hadd imádkozzanak velünk. Érted, Ole?

S Josephine sóhajtott és sirni kezdett.

- Hiszen keresztyéni kötelesség, segítségünkre lenni abban, hogy azt az asszonyt megakadályozzuk, nehogy magával vigye gyermekünket!

Andersen haldoklásának fájdalmas emléke ismét fölmerült a Tuft lelkében.

- Különös kívánságod van.

- Nos, mi nem kérünk egyebet!... Kallem mindent megtehetne...

A férj szomorúan nézett a nejeire.

- Én ezt a csodát nem merem remélni, Josephine; nem vagyok rá méltó.

Pillanatig mintegy megkövülten állt ott a nő; azt lehetett hinni, hogy mindjárt összeroskad. A férj tartotta fenn. Aztán egyszerre mintha álmából ébredt volna föl Josephine, így szólt:

- Kerestessük föl a bátyámat, mert egyedül ő bírhatja rá elhalt feleségét, hogy ne vigye el a gyermekünket.

Eme szavak felbátorították Olet. Ezerszer is gondolt már arra, hogy el kellene hivatni Kallemet; de nem merte.

Néhány perc múlva már utban volt Kent orvos felé, kitől először tanácsot akart kérni.

Tiszta, hideg éj volt. A fagyos talajon óvatosan haladt előre Ole, ki folyvást egy gondolattal foglalkozott. Hová lettek most a biblia dogmái a teremtésről, az özönvizről, sat.? Mit használtak most ezek, mikor a halál kopogtatott az ajtón?

Kallem, Kent orvos kíséretében, tizenegy órakor megérkezett. A lelkész nem volt otthon. Hivatalos ügyben kellett hazulról távoznia s így senki sem fogadta őket az ajtónál. Kallem soha sem lépte át eme ház küszöbét, mióta a városba megérkezett.

Josephine a gyermek fölé hajolt, kinek italt adott. Mikor kopogtattak, összerezsent, fölegyenesedett, de nem tudott szólni.

Kent megnyitotta az ajtót s Kallemet bocsátotta elől.

Egy sikoltás fogadta őket. Csaknem elejtette Josephine a kezében tartott edényt, annyira megváltozottak találta a bátyját.

Maga a halál lépett be, dult arccal, kegyetlen kifejezéssel, mintha nem is segélyt nyújtani, hanem kárhozatni, elítélni jött volna.

Hirtelen, a szájalom kifejezése nélkül, pillantott Kallem a hugára. S a mint a gyermekhez érkezett, nem is figyelt többé Josephinere, ki félre húzódott előle.

Kallem és Kent megvizsgálták a gyermeket s utóbbi sugva mondta kartársának:

- Roncsoló toroklob!

A két orvos röviden tanácskozott akkor. Josephine hallotta minden szavukat, de nem tudta azoknak az értelmét magának megmagyarázni. Azt érezte, hogy súlyos betegségről van szó. Kezeit kebléhez szoritotta s hol az egyik, hol a másik férfi arcát nézte. Közeledni akart az ágyhoz, gyermeke nyöszörgő hívására, de nem lehetett, mert bátyja visszatartóztatta, a nélkül hogy rá nézett volna.

Végre az ajtó bezárult; Kallem távozott. Josephine könnyebben lélezett. Kent nyájas részvétellel közeledett hozzá:

- Itt műtetre van szükség, asszonyom, - mondta.

- Miért?

Josephine tudta, hogy minden kísérlet hiábavaló. Kiolvasta ezt bátyja szeméből.

- Mindent meg kell kísérelnünk - válaszolta Kent.

A gyermek keserves hangon esengett, hogy menjen hozzá az anyja.

- Megyek.

Térdre ereszkedett s könyeivel áztatta a gyermeket.

- Fájdalmat okoztak nekem, - nyögte a gyermek.

Oh, ha ezt mondhatta volna az anya:

- Az azért történt, mert meg akarnak gyógyítani.

De maga Kent sem akarta ezt mondani.

Josephine tiltakozni akart a műtét ellen, de nem mert a bátyjának ellenszegülni.

Kallem délután ápolónőt küldött, hogy az vegye át a gyermek gondozását s kórházi szolgálkról is gondoskodott, a kik a fertőtlenítést intézzék. Aune Sissel lett alkalmazva betegápolóul. Az egész ház általános takarításon ment át.

Másnap tíz órakor az orvosok visszatértek, Josephine ott pihent a kabinet kerevetén. Bedugta a fülét, mihelyt megérkezésüket hallotta. A szőnyeget fölszedték, úgy hogy minden lépést hallani lehetett. Nem engedte magát vigasztalni Josephine; mit sem akart hallani.

A lelkész beszélni akart az orvosokkal; de felesége a karjába kapaszkodott, s szintén be akart menni; így aztán kénytelen volt maradni. Ha valaki ottfent megmozdította a lábát, Josephine tudta, ki volt az s ha mind a két orvos egyszerre járt-kelt, azt hitte, valami fontos dolog történt. Ekkor az anya egy szögletbe ült s bedugta a fülét. Nem akarta, hogy más szobába vezessék: inkább maradt ott, bármely gyötrelmet kellett is kiállania s Tufthoz ment, mint természetes menedékéhez.

- Támogass engem! - mondta, - mert elvesztem az eszemet.

Tuft kényszerítette nejét, hogy feküdjék le s hideg borogatást alkalmazott a homlokára, miközben fenhangon imádkozott, mi Josephinet megnyugtatta.

- Köszönöm, Ole, köszönöm, - szólt s pillanatra csöndesen viselte magát.

- Ő sikoltott! - szólalt meg egyszerre; fölkel s föl akart menni. A lelkész igyekezett nejét megnyugtanni, hogy ő mit sem hallott; de aztán mind a ketten csakugyan kiáltásokat hallottak.

- Ugy van, ugy! - szólt az asszony s föl akart rohanni.

Tuft megfogta a karját s maradásra kérte. Sikerült őt ismét megnyugtanni. Fönt ismét minden csöndes lett.

A nagymama, a szegény asszony, fölment hogy hallgatózzék az ajtón.

Az ajtó hirtelen megnyílt; Aune Sissel távozott, valamit vive a kötényében. Azt mondta, hogy mindent elintéztek. Kallem orvos is oda hagyta a házat, még mielőtt valaki megtudta volna, hogy munkájukat bevégezték.

Ekkor a nagymama belépett, de látva, hogy mily halvány a gyermek, elrémült s imbolyogva ment ki.

Kissé később visszatért. Sissel ott volt.

- Él-e? - kérdezte az öreg asszony.

- Él, - viszonzá Sissel. De reménye nem igen nagy volt. Az öreg asszony újra távozott.

Két óra múlva megint visszassompolygott, ezuttal pápaszemével meg a bibliával. Azt mondta, majd virraszt addig, míg Sissel alszik.

Csak hat órákor este jelent meg a lelkész a beteg szobájában. Addig nem merte Josephinet egyedül hagyni. Látta ott anyját pápaszemével s az ócska bibliával. Közeledett hozzá s megsemmelélte az arcát. De ez oly sápadt volt, hogy a lelkész elérzékenyült s visszavonult.

Az egész ház csöndes volt. A konyhában halkán beszélgettek. Az ajtósarkakat mind megolajozták s a szőnyeget ismét szétterítették. Valahányszor a lelkész bement a beteg szobájába, lábujjhegyen járt. Anyja mindig ugyanegy választ adott kérdésére: eddig még él a gyermek.

Az éj még csöndesebb volt. A lelkész jött-ment. Reggel azt vélték észrevenni, hogy a gyermek könnyebben lélekzik.

Hét óra tájban az ajtó megnyílt; Josephine lépett be merev szemmel, zilált hajjal. Ott maradt az ajtónál. Nem mert beljebb menni. A nagymama biztatólag intett neki. Engedelmeskedett.

A függönyök még le voltak bocsátva s nem lehetett jól látni; de Josephinenek úgy tetszett, hogy a gyermek lélekzik. Letérdelt mellé. Igen, lélekzik, még pedig könnyebben!

Josephine hallgatózott, a lélekzetét is visszatartva. A kis fiu fölnyitotta a szemét, látta anyját s úgy tetszett, mintha emlékező tehetségét igyekeznék összeszedni. Aztán tisztább, fényesebb lett a szeme mint a minő hetekkel ezelőtt volt s addig nézte az édes anyját, a míg ennek könybe lábadt a szeme.

A fiucska egy szót sem szólt, meg sem mozdult, attól félve, hogy visszatér a fájdalom; az anyának pedig úgy rémlett, mintha az élet elszállna a gyermekből, ha érintené vagy szólna hozzá.

Egy perc múlva ismét a szobájában volt az anya. Kint teljes világosság volt. Fölhuzta a függönyöket s világosság áradt be a tágas szobába, mely az ő lelkébe is behatolt. Ekkor fölnyitotta a mellékszoba ajtaját.

Tuft ott feküdt szétterjesztett karokkal; sűrű üstöke alatt veríték gyöngyözött a homlokán s mosoly lebbent el ajkán. A világosság behatolt hozzá s félig fölébresztette.

- Ole! - szólt az asszony.

A férj felnyitotta a szemét.

Felesége lelkesülten mondta:

- Ő él!

*

Következő vasárnap Tuft így beszélt az egyház szószékéről a felől, hogy mindenkire nézve mi a leglényegesebb dolog:

»Egyik elfelejti azt gyötrelmei közben, a másik a küzdelem hevében, a harmadik bölcsességében, a negyedik balgaságában, az ötödik nyegleségében s mi mindnyájan többé-kevésbé megfélemezünk arról. S ha kérdem azokat, a kik engem meghallgatnak, mi az a lényeges dolog, mindnyájan habozás nélkül válaszolják nekem: »Az, a hit!«

»Oh, nem, valóban nem! Hajolj halállal küzdő gyermeked fölé, nézd küzdelemtől és virrasztástól kimerült feleségedet s a szeretet arra tanít téged, hogy az élet a lényeges dolog.

»Soha ez időtől fogva nem keresem én istent vagy istennek akaratát valamely formában, sem valamely könyvben, de mindenelőtt az életben: az oly életben, melyben megtanuljuk a halál aggodalmának nagyságát. A legnagyobb tanulság, melyet nekünk isten adott, az élet; a legmélyebb hódolatunk iránta az élők iránt való szeretet.

»Eme tanulságra, bármily természetes legyen is, több szükségem volt mint bárkinek. Különböző körülmények és okok miatt, elodáztam azt magamtól, főleg az utóbbi időkben. De soha többé sem a szavak, sem a jelek nem lesznek előttem lényegesek, hanem csupán az élet örök nyilatkozásai. Soha nem engedem magamat valamely okoskodás által befolyásolni. Soha sem ítélem meg az embereket oly dogmák után, melyek az őskor igazságszolgáltatásának adnak kifejezést, soha többé isten előtt. Nem pedig azért, mert hiszek benne, az élet istenében s az élet közvetlen nyilatkozataiban.«

*

Délután, Tuft váratlan látogatásban részesült. Bátoratlanul kopogtattak ajtaján s az első »lehet!« kiáltásra senki sem mutatkozott. A második kiáltásra az ajtó lassan fölnyilt s Pedersen Soeren jelent meg s mögötte nagy félénken a felesége Aase.

Eljöttek, megköszönni a lelkésznek a délelőtt tartott beszédet.

- Mert hát, tisztelendő ur, senki sem élhet isten nélkül, főleg pedig nem a tudatlan emberek, s mi eljöttünk, mint méltatlan gyermekek, kérni önt, tisztelendő ur, könyörögjön istenhez kegyelemért kettőnk számára.

Ole kifejtette mindazt az érzelmet, melyet egy könyörgésben lehet. Soeren aztán azt mondta, hogy most Kallem orvost keresik föl.

S Tuft is elhatározta, hogy meglátogatja Kallemet.

Sigrid ép a folyosón volt, mikor Tuft az udvarba lépett. Sigrid gyászruhát viselt s szóke haját is fekete kendő fődte.

- Nincs itthon a doktor, - szólt nyugodtan Sigrid.

Tuft a kórház felé indult. Ott találkozott Andersen özvegyével, ki szintén gyászruhát viselt.

- Még mindig a férjét gyászolja?

- Nem; Kallemné asszonyt.

- Itt van-e Kallem?

- Nincs; épen most ment haza.

- Csalatkozol, - gondolta Tuft magában, miközben kilépett az utra.

A kórház közelében találkozott Pedersen Soerennel és a feleségével, kik Kallemtől jöttek. Ők is élvezni akarták kissé a szabad levegőt eme szép vasárnap délután.

- Otthon volt Kallem? - kérdezte Tuft.

- Otthon, tisztelendő ur.

Tuft sietett vissza; de Sigrid újra megjelent a folyosón.

- Az orvos ur nincs itthon.

A lelkész kezdte a dolgot érteni.

A belépti díj sokkal nagyobb volt, semmint képzelte. Megalázva tért haza s nem említette látogatását Josephinének.

Elfoglaltatásai nagyban hozzá járultak, hogy ezt a kellemetlenséget elfeledje. A szószékről oly bensőséggel szónokolt mint azelőtt soha. Kinyilatkoztatta, hogy a szeretet, a hitet sem véve ki, a vallás lényege s hogy mindent a szeretet mérlegével kell mérnünk.

Josephine, ki azelőtt közönyös volt férje iránt, kinek egykor a hit szenvedélye elrabolta szivét, most melegebben érdeklődött iránta. Ő is volt titokban a bátyjánál, mihelyt kimehetett; ő is találkozott Sigriddel a folyosón s ugyanazt a választ kapta, hogy a doktor nincs itthon; de ő észrevette a veranda alatt, mikor bátyja megérkezett. Nagy elkeseredéssel tért haza Josephine.

Josephine bizonynyal szánta a bátyját s kész volt minden föltételre; azonban Kallemnek a makacssága ismét elkeserítette. Ő csak türelmetlenségben tartotta magát vétkesnek, még pedig egy vétkes nővel szemben. Mikor neki Aune Sissel, ott fönt a gyermekszobában, Ragni felől beszélt, elmondva, hogy ez az asszony mily jó volt élte fogytáig, Josephine szemrehányást tett magának, hogy behunyta szemét ily szivjóság előtt, eljátszva ez által bátyjának a szeretetét. De, ama türelmetlenségen kívül mivel sem vádolta magát.

*

Negyed év mult. Josephine elég erősnek érezte magát, hogy újabb kísérletet tegyen bátyjánál a kiengesztelődésre. Levelet irt, kifejezve abban, hogy bárminő legyen is a hibájuk, joguk van azt megismerni; legalább hadd hallják az ellenök támasztott vádat. Hálájuk iránta igen nagy s ők igen sajnálják egykori türelmetlenségüket s minden lehető áldozatot készek meghozni az igazság és szeretet szellemének, melyet ők balul értelmeztek.

Pompás levél; ez volt a férj véleménye.

Másnap este megérkezett a válasz.

Josephine ép a ház előtt sétált, nézve kis fiának a játékát, mikor a levelet megkapta.

Fölment a szobájába s bezárta az ajtót maga után. A levél vaskos volt; forgatta jobbra-balra, aztán leült s végre felbontotta.

Egyetlenegy sor sem volt a bátyjától, egyetlen egy sor sem az ő számára. Nehány levél volt abban, kétféle ismeretlen kézirat.

Mit jelent ez?

A levelek közül gépiesen a legkisebbet, egy darabka papirost vett ki, eme pár sorral:

»Semmivé tették jó hirneveimet s észre sem vettem, mikor engem magamat is semmivé tettek.«

Egy másik papírlapon pedig ez volt:

»Bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek.«

Ez a vékony, szálkás irás a Ragnié volt. Josephine elkezdett reszketni, maga sem tudta miért.

Volt ott egy levél, mely másnak a kézírása volt: a Károly levele.

Josephine átfutotta az első sorokat; látta, hogy írójuk nagy bánatról beszél meg rágalomról. Az egész levél a legnagyobb tisztelet hangján van írva. Josephine olvasta, hogy a kegyetlen rágalmak nyomása alatt, Károly egyébre sem gondolhatott. olvasta, miként lett szerelmes ez a fiatal ember Ragniba, látta ezt a szerelmet, mely a fájdalomból, a hálából eredt, a tiszta, megható szerelmet.

Ragni ártatlan!.. Nagy isten, ő ártatlan volt!..

Kopogtattak az ajtón; a cseléd jelentette, hogy a vacsorát már föltálalta.

- Nem, nem! - szölt Josephine elfogódva. Bátyjához akart menni s térdre borulni előtte.

De volt még több levél is és Josephinenek úgy tetszett, mintha bátyja ott állna a háta mögött, parancsolva, hogy ezeket is olvassa el. Remegve olvasta:

»Megkísérlem ismét leírni, a mihez oly sokszor kezdtem, de mindig félbehagytam, gyermekkoromat s első házasságomat.

»Oly fáradságos és kimerültnek érzem magamat. Szerettem volna kissé bővebben kiterjeszkedni; de csak annyit mondhatok neked, »fehér pasám«-nak, röviden életemből, ami épen szükséges, mert ez kinszenvedés rám nézve; ezt is azért mondom el, hogy védelmezhes, ha rosszat beszélnek felőlem, ha majd nem leszek többé.

»Kedves barátom, én nem panaszkodom; életemnek legszebb napjait éltem, csak hogy nagyon rövidek voltak ezek. Képzeld, a boldogtalanság torkába vettem magamat s te vezettél ki a mélységből, s visszaadtad lelkem nyugalma, jó emberek őrizetére bízva engem, addig, míg értem jöve, magaddal vihettél. Itt, a te hajlékodon mind az enyim volt, a mi a tied, te magad is, anélkül hogy megérdemeltelek volna. Gyakran éreztem én ezt, de azért nem kevésbé voltam boldog.

»Én felesleges voltam itt, tudom; de nem sokára végem lesz.

»Hogy tünni fogsz a meddig kell, azt is tudom.

»Barátom, ha én neked mind elmondom, mennyi elismerést és csudálkozást érzek irántad, nem fogod megérteni. Oly természetesnek tetszik neked, hogy életednek minden öröme tőlem jön!.. De én, életem legszebb óráit neked köszönhetem.

»Nem olvasod eme sorokat, csak ha én már nem leszek többé s akkor mi sem fogja inkább emlékemet lelkedbe vésni, - mint egy hosszú, végtelen *köszönet!*«

Ez volt tehát az a házasság, melyet ők nem tartottak méltónak eme névhez? Mi volt ehhez képest a Josephine házassága?

Josephine a székről térdére ereszkedett. Remegett s aztán nyugalma erőltetett magára, hogy szégyenét senki észre ne vehesse. Kezeit összekulcsolva, fejét keblére hajtva rebegte:
»Bocsánat! bocsánat!«

Pedig tudta, hogy őt senki sem hallhatja s hogy senki sem bocsáthat meg neki.

Remegő kézzel szedte össze a leveleket. Oléna olvasnia kell ezeket. Érezte Josephine, hogy csak bátyja mentheti őt föl, őt, a ki részt vett egy gyilkosságban, egy ártatlan nő meggyilkolásában. Nem szavakkal vagy tettel, mert ő mit sem mondott, mit sem tett; de hallgatása s az a tény, hogy Ragnit, az első napokban visszataszította, okozták a szegény asszony vesztét.

Ez a gondolat villámcsapásként hatott rá. Megsemmisülve, megkövülve vesztegelt ott. Megérdemelte a halált.

Borzadály szállta meg s a veriték gyöngyözött arcán. A pillanat elérkezett.

A pillanat elérkezett! Most, midőn férjével való kibékülésének örömét élvezte s szilárd volt a talaj lába alatt, a bűnhödés várakozott rá, hogy halállal sujtsa!

Sietve ment le férjének dolgozószobájába, míg Tuft még asztalnál ült; letette a levélcsomagot az íróasztalra s inkább futva mint menve, bátyja háza felé irányozta lépteit; végeznie kellett.

De hát mit akart? Méltó bűnhödését keresni? Nem, hiszen maga akarja magát megbüntetni. De először látnia kell bátyját, beszélnie kell vele, mert mondani akar neki valamit. Bátyja még azt sem tudta, mennyire szerette őt mindig. Ezt ő nem tudta.

Egy kanyarulatnál megpillantotta a templomot; visszaemlékezett Ole utolsó beszédére s zokogás vett rajta erőt.

A zöld lombok közt már észrevette ama ház fehér falait, hol Kole lakott - a gyilkosság eszköze. Nem, nem ő hívta ezt az embert ide, neki ebben semmi része sem volt!

Josephine sirva futott tovább.

Megpillantotta bátyját az udvaron, ki meghajolva, egészen a munkájába látszott mélyedni. Málhákat csomagolt be.

Vajjon elutazni szándékozik-e? Sápadt és sovány volt az arca s most még komorabbnak látszott.

Kallem hallotta lépteit s esengő arcára vetette a szemét.

- Eduárd!

Az orvos fölegyenesedett s mély hangon mondta:

- Nem bocsátok meg neked, Josephine!

- Eduárd, engedd, hogy fölvilágosítsalak.

Ezt mondva, Josephine a ház felé fordult, kétségbeesve.

Kallem azt hitte, hogy vele együtt be akar oda menni.

- Soha sem fogsz te oda belépni! - szólt.

*

Tuft, fölkelve az asztaltól, belépett a dolgozószobába, de nem nézett az íróasztalra. Mint esténként gyakran szokta, egy óráig tartó sétára indult. Szombat lévén, másnapi szónoklatára készült. Mikor visszatért, az ablakhoz ült egy könyvvel s olvasott egészen tiz óráig.

Aztán fölment az emeletre feküdni, de nem találta ott Josephinet.

Akkor újra lement a kabinetbe, hogy ott várja be. Vajjon hová mehetett?

Tuft szórakozottan nyult az íróasztalon levő levélcsomaghoz. A borítékon a saját nevét olvasta Josephine kézírásával s eme szavakat:

- Fölkeresem őt; életem függ ettől.

Egy negyedóra múlva Tuft utban volt Kallem háza felé; ő is inkább futott, mint ment. Ő volt egyedül a bűnös; ő mondotta egykor Josephine-nek, hogy Ragni hűtlen lett első férjéhez s ezáltal azt idézte elő, a mi történt. Most már mindent értett. Nem tudta azt a gondolatot elviselni, hogy felesége is ehhez hasonló lelki tépelődésekben szenved.

Lélekszakadva érkezett meg s csöngetett; lépteket hallott az előszobában. Kallem nyitá meg az ajtót.

- Nincs-e itt Josephine?

- Nincs.

- Nem is volt itt?

- Dehogyan nem; félórával ezelőtt.

- Nos?

- Megtiltottam neki a belépést.

- Nem bocsátottál meg neki?

- Nem?

- Akkor - szólt Tuft, nyomatékkal, - te is egy dogmának engedelmeskedel.

Aztán hátat fordítva, eltávozott; széles kalapja széles válla fölött, mintha megerősíteni látszott volna szavait.

Tizenegy órakor újra csöngettek Kallem ajtaján, ki rögtön kinyitotta azt.

Tuft tért vissza, és még mielőtt Kallem láttatta volna, kikelt arccal, rémülten kérdezte:

- Mit gondolsz, Eduárd, merre mehetett ő?

- Azt hiszem, Ragni sírjához mehetett!

A fájdalom tompa fölkiáltása után Tuft eltávozott.

Léptei messzire elhangzottak az éj csöndjében.

Egy óra tájban újra csöngetés, egyetlenegy borzasztó csöngetés. Kallem rögtön kisietett a szalonból; még nem feküdt le.

- Ő nem volt ott, Eduárd!, ő nem volt ott! Most már mit sem tudok! Tehát te visszataszíthattad őt, Eduárd!

Virradni kezdett. Tuft dult arcát a korány felé fordította.

- Kegyelem, kegyelem neki!

Majd egyszerre így szólt:

- Oh, iszonyu! iszonyu! Emlékszel-e Eduárd, gyermekkorunk ama viharos éjére, midőn azt hittük, vége a világnak s a bűnhődés félelme szállta meg lelkünket? Ugyanily félelem szállta most meg a Josephine lelkét; a félelem, mely minden eszünktől megfoszt ép akkor, midőn arra legnagyobb szükségünk van. S te is, Eduárd, te is a félelem befolyása alatt állsz, ki annyira gyötrőd nővéredet!

Aztán eszébe jutott Tuftnak, hátha míg ő távol járt, Josephine hazatért a fiához s ő hozzá? Nem volt nagy a reménye, de haza sietett.

A nap fölkelte. Kallem sem aludni, sem nyugton maradni nem tudott. Sokkal inkább aggódott, semmint elárulni akarta. Szobáról-szobára járt le s föl, mintha az egész házat ki akarta volna kutatni.

Annyi igaz, hogy ő is ítél és elítélte.

Huga mindig szerette őt, jobban, mint ő ezt. Még mikor bántotta is, nem közeledett-e hozzá Josephine, hogy hasznára legyen?

Mennél többet gondolkozott e fölött Kallem, annál kevésbbé volt joga szigorú lenni. Ő is hibás volt. Hogy nézett rá huga tegnap nagy szemével!... Ez az aggodalmas pillantás meghatotta.

Szegény, szegény Josephine. Mennyiszor bántotta őt s ez a szegény asszony mindig szerette!

Nyomasztó lett a szobalevegő Kallemnek s szorongás fogta el szívét. Elhatározta, hogy kimegy, megkeresni hugát. A nap tökéletesen feljött. Az orvos föltárta a veranda-ajtót s ott, oldalt ülve, megpillantotta Josephinet, nagykendőjét az ölében tartva.

A nő észrevette Kallemet s mint a sérült madár, mely szárnyait nem használhatja, huzódott össze, félve, hogy meglátják.

Az orvos hirtelen lement. Josephine remegni kezdett.

- Oh, Eduárd, engedd, hogy itt maradhassak! - esengett Josephine könybe lábbadt szemmel.

S midőn Kallem megfogta karját, hogy fölemelje, esengett mint a gyermek:

- Oh, Eduárd, engedj engem!..

Kallem nem volt többé ingerült; talán elhatározta magában, hogy meghallgatja hugát. Megölelte Josephine nyakát s könyeik egybefolytak. Testvérek voltak itt egymás mellett. Visszatértek régi érzelmeik, egymás iránt való vonzalmuk; eszükbe jutott a szülői ház, a gyermekkor s ölelésükből látszott, hogy soha többé nem akarnak egymástól megválni.

S mégis, mikor Kallem hugát a veranda felé akarta vezetni, Josephine megállt, nem merte tovább menni s könyes szemét bátyjára emelte. Noha Eduárd ösztönözte, Josephine még mindig habozott. Szinte erővel vont a Kallem a szalonig; itt újra megölelte bátyját s aztán egy székre roskadt, tenyerébe rejtette arcát és sokáig lehetett hallani a két testvér zokogását.

Aztán közeledett Kallem a hugához, megsimogatta a haját; tudta, azt hogy ezt nem ő tette, hanem Ragni.

*

A nyári éjben, a nappalisan megvilágított városon át karöltve haladt a két testvér gyors léptekben, mint egykor. A nélkül hogy valamit beszéltek volna, Ole fölkeresésére indultak, de az utat elvétették s a rakodópart felé mentek. Csakhamar aztán megfordultak s a lelkészlak felé indultak. Egyszerre Josephine megállt, hátra pillantott a folyam felé s Eduárdot is megállásra kényszerítette.

- Az ő! - szólt Josephine.

Tuft közeledett a part felől gyors léptekben, lecsüggesztett fővel. Sokáig kereste nejét a parton s még tovább is akarta keresni.

Mind a ketten megértették a dolgot. Josephinenek a karja remegett a bátyjáéban. Szorosabban simult hozzá, mert ép akkor mondta neki, ha őt a kertjéből kiüzte volna, akkor...

Visszafordultak, hogy találkozzanak Oleval, a ki csakhamar hallotta lépteiket s fölvetette a szemét.

Megpillantotta őket, feléjük tárta karjait, de nem tudott szólni, sem előre menni. Josephine ekkor, odahagyva bátyját, közeledett férjéhez.

Mind a hárman aztán megindultak lassan a ház felé, a lelkész Josephinenek nyujtva karját, míg Kallem a másik oldalán ment.

Tuft fölindulva mondta:

- Isten nyomai! Isten nyomai!

Aztán elhallgatott. Még néhány lépést mentek, s mikor a lelkészlak bejáratához értek, a lelkész újra megszólalt:

- Isten nyomait mindenütt föl lehet találni, hol az emberek egymást szeretik s a hol jó emberek laknak!

AZ APA.

Az, a kiről mi itt beszélni akarunk, a leghatalmasabb ember volt a községben: Oeveraas Thordnak hítták. Egy izben betoppant a lelkész dolgozószobájába s ünnepies komolysággal szólt:

- Fiam született s meg akarom kereszteltetni.

- Mi legyen a neve?

- Finn, ahogy az apámat hívták.

- S kik lesznek a keresztszülék?

Thord megnevezte őket. A komaság a helység legtekintélyesebb embereiből és asszonyaiból állt, megannyian apja után való rokonok.

- Van-e még valami közleni valód? - kérdezte a pap, fölpillantva az emberre, ki egy ideig hallgatag állt ott.

- Azt szeretném, ha őt külön keresztelnék meg, - szólt végre.

- Tehát hétköznap, ugy-e?

- A jövő szombaton déli tizenkét órakor.

- Van-e még valami mondanivalód? - kérdezte a lelkész.

- Nem tudom, mi volna, - szólt a paraszt, forgatva a kalapját, mintha távozni akarna.

Ekkor a pap fölkel.

- No, legalább engedd meg, hogy utavaló gyanánt valami jót kívánhassak neked, - szólt Thordhoz lépve s kezét megfogva. - Adja isten, hogy az a gyermek áldás legyen a házában!

Eme nap után tizenhat év múlva ismét benyitott Thord a lelkészhez.

- Mily jó színben vagy, - szólt a lelkész, ki semmi változást nem vett észre rajta.

- Nincs is semmi gondom, ami aggasztana, - válaszolta Thord.

A pap kissé hallgatott s aztán kérdezte:

- Mi ügyben jöttél most este hozzám?

- Ma este a fiam végezt jöttem, ki holnap fog konfirmálni.

- Mondhatom, derék fiu.

- Nem akarnám addig önnek az illetékét megfizetni, mig nem tudom, minő helyet kap ő a templomban.

- Az első helyet jelöltem ki a számára.

- No, legalább tudom már. Ime tiz tallér az ön számára.

- Akarsz-e még valamit? - kérdezte a lelkész a parasztra pillantva.

- Nem tudom, mit kívánhatnék még.

S Thord eltávozott.

Ismét elmúlt nyolc év, midőn egyszer, a lelkész, dolgozószobája előtt nagy zajt hallott, mert több ember érkezett; Thord volt az élükön.

A lelkész fölpillantva, megismerte őt.

- Ma ugyan nagy kísérettel jöttél hozzám, - szólt.

- Fiamnak a kihirdetése végett jöttem; Storliden Karennel akar egybekelni, Gudmundnak a leányával, ki épen itt áll.

- Hiszen az a leggazdagabb leány az egész községben.

- Ugy mondják, - válaszolta a paraszt, miközben a haját fölsimitotta a homlokáról.

A lelkész egy ideig gondolatokba merülve látszott. Aztán, a nélkül hogy valamit mondott volna, beirta a nevetet a könyvébe s a jelenvoltak aláírták. Thord három tallért tett az asztalra.

- Engem csupán egy illet, - szólt a pap.

- Tudom, mennyit követelhet ön, - viszonzá a paraszt; - de hát egyetlenegy fiam van s nem fukarkodom.

Eme nyilatkozat után a lelkész elfogadta a pénzt.

- Most harmadizben jöttél hozzám a fiad végett, Thord.

- De most aztán le is veszem róla a kezemet, - viszonzá Thord, összerántva erszényének a száját s köszöntve a lelkészt, megindult - s az emberek lassan követték.

*

Két héttel később, apa és fiu csöndes időben indultak el a vizen Storlidenbe evezve, hogy ott a lakodalmi ünnepséget megbeszéljék.

- Az evezőpad nincs szilárdul ide erősítve, - szólt a fiu s fölállt, hogy igazítson rajta. Abban a pillanatban megcsuszott a deszkán, a melyen állt; kapkodott maga körül s ijedten kiáltva föl, a vízbe zuhant.

- Kapaszkodjál az evezőbe! - kiáltott az apa, oda nyujtva azt feléje.

A fiu, miután egy ideig kapkodott az evezőhöz, kezei egyszerre megmerevedtek.

- Várj, várj! - kiáltott az apa s közelebb evezett hozzá.

Ekkor a fiu hátrahanyatlott, hosszan nézett az apjára s - elmerült.

Thord nem akart a szemének hinni; megállította a csónakot s ama pontra bámult, a hol fia elmerült, várva, hogy ismét fölbukkan.

Néhány buborék szállt föl, aztán még egy nagy, mely szétpattant - s tükörsimán terült szét a tenger vize ismét.

Három nap és három éjjel látták az emberek az apát azon a helyen föl s alá evezni, étlen és álmatlanul keresve a fiát. Csak harmadnap találta meg holttestét s maga szállította haza.

Ama szomorú esemény óta körülbelül egy év múlt el. Egyszerre, a lelkész egy őszi este későn, hallja a mint valaki folyosója ajtaját megnyitva, szobája kilincse után tapogatózik.

A lelkész föltárja az ajtót s magas termetű, kissé előre görnyedt férfi lép be; sovány, őszhajú ember. A lelkész sokáig néz rá, mielőtt megismerné. Thord volt.

- Ily későn látogatsz meg? - kérdezte a pap s megállt előtte.

- Fájdalom, későn jöttem, - válaszolta Thord, miközben leült.

A pap is leült mellé; sokáig hallgattak mind a ketten. Végre megszólalt Thord:

- Van nálam valami, a mit szeretnék a szegényeknek adni; jótékony intézetet szeretnék alapítani, fiamnak a nevére.

Azután fölkel, pénzt tett az asztalra s ismét leült. A lelkész megszámlálta a pénzt.

- Sok pénz ez, - mondta.

- Fele ama telkem árának, melyet ma adtam el.

Sokáig hallgatott a lelkész; végre szelid hangon kérdezte:

- Mit szándékozol most tenni?

- Valami jót.

Ismét hallgatag ültek egy ideig; Thord földre sütött szemmel, míg a pap kérdőleg bámult rá.

Egyszerre a lelkész halkán így szólt:

- Most, azt gondolom, hogy a fiad végre is áldást hozott.

- Hát, én is meg vagyok erről győződve, - viszonzá Thord, fölpillantva s könyek gördültek alá az arcán.

EGY ÉLET REJTÉLYE.

- Miért telepedjünk mi itt le?

- Mert ez a hely magas és világos.

- De, itt lent mélység van; szédülök s a napsugarak oly vakítóan tüznek a vízre; - menjünk tovább!

- Nem, ne tovább.

- Akkor hát térjünk vissza a zöld lugashoz; hiszen oly szép volt ott.

- Oh, ne menjünk oda se!

A férfi hanyagul ült le, mintha nem tudna vagy nem akarna tovább menni. A nő, ki folyvást a férfiun pihentette a szemét, állva maradt.

Majd megszólalt a férfi:

- Aasta, most már föl kell engem világositanod arról, miért voltál oly nyugtalan, mikor az az hidegen hajós alkonyatkor belépett?

- Eszem ágában sem volt! - susogta a nő s úgy látszott, mintha tova akart volna futni.

- Meg kell azt nekem mondanod, mielőtt távoznál; mert különben nem megyek utánad.

- Botolf! - kiáltott fel a nő s megfordult, de állva maradt.

- Mindenesetre megígértem neked - szólt a férfi - hogy nem kérdezlek s én meg is tartom ígéretemet, ha úgy jobb szereted; de akkor vége mindennek.

Most a nőnek könybe lábbadt a szeme s közeledett a férfihoz. Kedves, finom alakja, kis kezei, világos szőke haja, melyről az e körül csavart nyakkendő lecsuszott, - hát még a szeme meg az ajka! mindannyi ígéző volt külön-külön s összeségükben rendkívül kedves képet alkottak.

A verőfény tisztán megvilágította ezt a bájos jelenséget.

A férfi felugrott.

- No, tudod, ha így nézel rám, akkor én engedek. De hát azt is tudod, aztán még rosszabbul áll az ügyünk. Nem látod-e át: ha én százszor is megígérem, hogy multadat ismerni nem akarom - nincs nyugtom, nem tudom ígéretemet megtartani!

A férfi arca szenvedélyes felindulást árult el.

- Botolf, te azt ígérted nekem, hogy nem kívánod azt megtudni, a mit neked soha meg nem mondhatok. Ünnepiesen fogadtad ezt, mondván, hogy neked az egész közönyös dolog, mert te csak engem, egyedül engem akarsz.

S a nő letérdelt Botolf előtt a föbe; úgy sirt, mintha eme férfinak az életét féltette volna. Rá nézett a könyein át s Botolfnak úgy tetszett, hogy ez a legszebb és legboldogtalanabb nő, a kit valaha életében látott.

- Isten mentsen meg engem! - szólt felugorva, de újra leülve. - Ha te engem annyira szeretnél, hogy bizalmaddal ajándékoznál meg, mily boldogok lehetnénk mindaketten!

- Vagy ha te lennél irántam némi bizalommal! - viszonzá a nő esengő hangon s térden közeledve folytatta: - Hogy szeretlek, azt jól tudod. Amaz éjjel, midőn a mi hajónk a tiédde összeütközött, a fedélzetre léptem, te ott álltál a parancsnoki hidon, rendeleteidet osztogatva ki. Soha sem láttam még oly valami erőteljest, férfiasat; rögtön megszerettetek! S mikor te

engem, miközben a hajók merülni kezdtek, a csónakba átvittél, ismét kedvet éreztem az élethez, melyet örökre elveszettnek hittem!

A nő elhallgatott és sirt, de aztán átölelte a férfi térdét.

- Botolf, - esengett, - légy nagy, légy oly nagy, mint akkor voltál, mikor magadhoz vettél, a nélkül hogy valami vagyonom lett volna - egyedül magamért, Botolf!...

Csaknem durván válaszolta a férfi:

- Miért kísérsz te engem? Hiszen tudod hogy nem tudok! A lélek az, mely után sovárgunk, nem csupán az anyagi élet - az első napokban lehet talán, de később nem többé!

A nő visszahuzódott s vigasztalanul mondta:

- Add nekem egész életedet s ne csupán egy részt abból s akkor az én életem újra egészszé válik!

A férfi szilárd hangon beszélt, mintegy bátoritva a nőt, ki nem válaszolt; de Botolf látta, hogy habozik.

- Igyekezzél legyőzni magadat! Kockáztass egy lépést! Rosszabbá mint most, már nem válhatik a dolog!

- Értesz hozzá, miképen kell engem tökéletesen kihozni a sodromból, - szólt a nő esengve.

A férfi félreértette őt s így folytatta:

- Ha a legnagyobb vétséget követted is el, megkísérlem annak nyomását elviselni, de ezt nem tudom tűrni!

- Nem, ezt én sem! - kiáltott fel a nő, fölemelkedve.

- Segitek neked annak elviselésében, napról napra segítetek, - szólt a férfi, miközben szintén fölkelte; - csak azt tudjam, minő titkot rejtegetsz. De én büszkébb vagyok, semhogy oly titkot őrizzek, melyet nem ismerek s mely talán mást illet!

A nő arcát lángoló pir lepte el.

- Szégyeld magadat; kettőnk közül én vagyok büszkébb s én nem követelem, hogy valaki oly titkot őrizzen, mely másokat illet. De, hagyj békét valahára!

- Nem! Ha büszke vagy, akkor ments föl engem gyanakodásom alól!

- Jézus Krisztus! ezt én nem viselhetem el tovább.

- Nem, én megesküdtem, hogy ennek a dolognak véget kell vetnünk.

- Nem kegyetlenség-e az, - kiáltott föl a nő - egy hölgyet, a ki benned bizik s önmagáért oly buzgón imádkozik, mint én, gyötörni és kinoszni?

S a fiatal nő majdnem sirásra fakadt ismét, miközben így szólt:

- Oh, én átlátok a lelkeden; te engem kétségbe akarsz ejteni, hogy tőlem valamit megtudhass!

Bánatosan pillantott a férfira s aztán elfordult. Ekkor ama szavakat hallotta:

- Akarod-e vagy nem akarod?

A nő kiterjesztette a kezét.

- Nem, még ha mindazt nekem adnád is, a mit innen a szemünk felöllelhet!

Aztán visszavonult a férfi közeléből. Keble hullámozott, szeme ide-oda révedezett, hol szomorúan, hol dacosan. Majd, egy fához támaszkodva sirt, de kis idő múlva letörölve könnyeit, ismét tovább ment.

- Hiszen tudtam én, hogy te nem szerettél! - hallotta a fiatal nő, s egy pillanatra a leggyöngédebb, legbánságosabb lényvé változott. Pár ízben válaszolni akart, a helyett azonban leereszkedett a pázsitra s tenyerébe merítette arcát.

A férfi közeledett s fölője hajolt. A nő érezte közellétét, várta megszólítását, de mikor ez késett, még inkább elfogult a szive s önkéntelen fölpillantott. Rögtön felugrott. A férfinak naptól barnult, hosszukás arca sápadt volt; mélyen fekvő, szemöldökmentes szeme, széles, de összeszorított ajka s erős testalkata oly hatással volt rá, hogy egyszerre fölmerült lelke előtt a hajótörés amaz éje, midőn őt a parancsnoki hidon látta; nagy volt most is, mint akkor, de most egyenesen hozzá intézte szavait:

- Te csak áltattál engem, Aasta!

A fiatal nő visszahúzódott, de a férfi követte.

- S engem is hazugságra szoktattál, - folytatta; - egyetlenegy nap sem múlt el amaz idő alatt, melyet együtt töltöttünk, hogy teljes őszinteség uralkodott volna köztünk!

A férfi oly közel állt Aastához, hogy forró leheletét érezhette. Merően nézett a szemébe, úgy hogy a fiatal nőn káprázat vett erőt s nem tudta, mit mondjon vagy tegyen a jövő pillanatban - s ép ezért lehunyta a szemét. Tétovázva állt ott; a válság pillanata elérkezett. A mély csönd, mely ezt megelőzte, a férfit is elfogulttá tette, aztán még egyszer megszólalt:

- Igazold magadat; tégy félre minden színlelési művészetet; tedd azt, itt, most mindjárt!

- Jól van, - válaszolta a fiatal asszony öntudatlanul.

- Tedd azt, itt mindjárt, mondom! - ismételte a férfi, ki egyszerre fölfordított, mert a fiatal nő elsuhant mellette, le a part felé s látta világos szőke haját, széttárt karjait, fölbomlott nyakendőjét, mely egyre hosszabban lebegett mögötte.

Kiáltást nem hallott, loccsanást sem; mert ott lent nagy volt a mélység. De azért sem hallhatta, mert hanyatt dőlve, összerogyott.

Amaz éjjel a tenger felől felője jött Aasta, a tengerben tünt el újra s vele élettörténete. Az éjsötét mélységbe temette mindazt, a mi a lelkét nyomta, - vajjon ne kövesse-e őt Botolf? Ő ama rendíthetetlen szándékkal jött ide, hogy véget vet gyötrelmeinek; de ez nem ért véget, sőt most már nem is fog, mert most kezdődik csak az igazi gyötrelmem. A fiatal nő utolsó cselekedete szemrehányás volt ránézve, hogy tévedett s megölte követelésével. Noha a kin megtízszereződött, élnie kellett, hogy a fölött tünődjék, miként történhetett ez. Ama nő, ki csaknem az egyetlenegy volt, aki ama borzasztó éjjel megmenekült, csak azért menekült légyen meg, hogy ő, ki őt megmentette, ő gyilkolja meg?

Ő, a ki szertehajózott s kereskedést üzött, mintha az egész világ csak tenger és kereskedelmi tér lett volna, egyszerre oly szerelem áldozata lett, mely úgy őt, mint szerelme tárgyát tönkretette. Rossz ember lett volna ő? Soha sem hallotta, hogy ezt valaki mondta volna. De hát mi volt akkor? Nem kelt föl, hogy a tengerbe ugorják, hanem hogy oda lemenjen; senki sem öli meg magát ama pillanatban, midőn valamely rejtély megoldását teszi föladatává.

De hát ezt a rejtélyt soha sem lehet megoldani. Aasta, mióta felnőtt, Amerikában lakott, onnan jött, mikor a hajók összeütköztek. Hol kezdje ő Amerikában a nyomozásait? S Norvégiának melyik részében született? Azt sem tudta bizonyosan, sőt a felől sem volt meggyőződve, vajjon családi nevét viselte-e? S az az idegen hajós hová lett? S vajjon ismerte-e Aastát? Erre nézve a tengert kellett volna kikérdezni, utazni, puhatolózni.

Botolf tévedett. Bűnbánó, vétkes férjének tett vallomása által megkönnyebbülve érezte volna magát, s az, a ki bűnbánatot nem érez, mentségeket keres. De Aasta mitsem vallott meg, mentségeket sem keresett, egyszerűen a halál torkába vetette magát, mikor Botolf őt hevesen faggatta. Eme bátorsággal bűnös nő nem rendelkezik. De miért nem? Hiszen a vallomáshoz még nagyobb bátorság kell. Am neki a vallomáshoz nem hiányzott a bátorsága; hiszen megvallotta, hogy van valami, amit nem vallhat meg. Tehát maga a vétség lehetett az, ami a vallomást megtiltotta. Pedig nem lehetett nagy vétsége, mert gyakran volt vidám sőt pajkos; heves természetű, de gyöngéd érzületű s jólelkű volt. A vétséget másnak kellett elkövetnie. De mért nem mondta azt, hogy ő másnak a bűne miatt szenved? Ezzel minden gyanút eloszlatott volna. Ha azonban sem ő, sem más nem követett el igazságtalanságot: mit titkolt akkor? Annyit nyilvánított, hogy van valami titka... S az idegen hajós, a ki neki nyugtalanságot, félelmet okozott? Vajjon mi lehetett annak az oka? Ha Aasta még élne, még most is épügy gyötörte volna Botolf, - erről tökéletesen meg volt győződve, s érezte szörnyű nyomorultságát.

De újabb gondolatok támadtak lelkében. Talán nem is volt ez a nő annyira bűnös, mint önmaga képzelte, vagy talán nem annyira bűnös, mint azt mások előtt feltüntetni akarta.

Mily gyakran rejlik ártatlanság hibánk mögött, együgyűség a bűnben, habár azt kevesen tudják megérteni - és őt Aasta nem tartotta képesnek megértésére, őt, a ki a megtestesült gyanakodás volt. Nála egyetlen tiszta felelet ezerféle gyanút ébresztett volna s e miatt inkább bizta titkát a halálra, semmint ő rá! Miért is nem hagyta soha békében ezt a szegény nőt? Hozzá a multjából menekült, nála keresett ez ellen menedéket s ép ő volt az, aki szüntelen gyötörte, háborgatta! Pedig ez a nő gyöngéden szerette - mit törődött tehát multjával? S ha törődött, miért nem mindjárt eleinte? Nem, mennél inkább fokozódott Aasta szerelme, annál inkább növekedett a Botolf nyugtalansága is. Mikor ez a nő nemcsak bámulatból és hála-érzetből, hanem benső vonzalomból lett az övé, akkor tudni akarta, vajjon nem volt-e már a másé s mit élt át azelőtt? S mennél inkább gyötörte ezt a nőt s mennél inkább esengett ez kiméleteért, annál nagyobb kíváncsiságot mutatott; mert hát a dologban mégis kellett valami különösnek lappangani!

Csak most jutott eszébe először, vajjon ő is elmondott-e mindent neki? S mulhatatlanul el kellett volna-e mindent egymásnak mondaniok? S ugy fogták volna-e mindazt föl, mint ahogy történt? Bizonyal nem.

Botolf két gyermeket hallott játszani s körültekintett. Ő ama zöld lugasban ült, melyről Aasta említést tett, de csak most gondolt erre. Őt óra mult el azóta s neki perceknek tetszett ez az idő. Talán már rég játszottak ott a gyermekek, de ő csak most vette őket észre. Ej, nem Ágnes volt-e az, a lelkésznek hat vagy nyolc éves leánykája, kit Aasta imádásig szeretett s ki oly nagyon hasonlított hozzá? Oh, isten, mennyire hasonlított!

A leányka épen egy kötömbre emelte kis öcscsét, kinek az iskolás fiú szerepét kellett játszania, míg ő a tanító szerepét vállalta magára.

- Mondd utánam most, amit én mondok, - kezdte a leányka: - »Mi atyánk!« »Miaánk!« - »Ki a mennyekben vagy!« - »Mennyekben!« - »Szenteltessék meg neved!« - »Szent neved!« - »Jőjjön el országod!« - »Nem!« - »Legyen meg akaratod!« - »Nem, nem akarom!«...

Botolf lassan visszavonult. Nem az ima hatotta meg; hiszen arra sem gondolt, hogy az ima volt; de miközben a gyermekeket szemlélte és hallgatta, úgy érezte, mintha ő tisztátalan vadállat volna, kitzasztva isten és emberek társaságából. A bokor mögött lassan tova osont, nehogy a gyermekek észrevegyék. Jobban félt tőlök, mint teljes életében bárkitől. Belopózott az erdőbe, messze kerülve minden ösvényt. Hová menjen most? Az üres lak felé, melyet az Aasta kedvéért vásárolt és rendezett be? - vagy tovább? Közömbös volt előtte, mert

bármerre irányozta gondolatait, mindenütt előtte állt a fiatal asszony. A haldoklókról beszélük, hogy szemökben megőrzik az utolsó képet; aki valamely gonosz tetteből kiocsudik, az elsőt, amit lát, fölveszi magába és soha sem szabadulhat attól. Nem Aasta volt az, a kit Botolf látott, a mint nemrég a szikla szélén állott, hanem Ágnes. Még az alámerülő nőnek a képe is a gyermeké volt, széttárt kis karjaival.

Aastának a gyermek iránt érzett határtalan szeretetére visszaemlékezve, lelkében titokzatosan elcserélődtek a képek; a nagy hasonlatosság beléjátszott a hónapokig tartott kételybe, hogy vajjon bűnös vagy ártatlan volt-e Aasta. Vajjon Aasta viselt-e szive alatt ily gyermeket? Korábban Botolf csupán arra gondolt, vajjon ártatlanság volt-e az is, mikor Aasta másokra is mosolygott? Tény, hogy természete szüntelen változásnak volt alávetve; nyugtalanság volt az, örökös tulzással, mit nála tapasztalni lehetett s mást is ugyanarra ösztönzött. Most, szomorú halála után, Botolfnak minden emléke egy ártatlan gyermekben egyesült, a ki imádkozott. Bármerre fordult is világosság után sovárgó gondolata, mindenütt találkozott a gyermekkel, ki elzárta útját minden nyomozás elől. Minden esemény, ama rövid együttlét alatt, a hajótöréstől ama vasárnap reggelig a sziget szélén - valahányszor kérdést akart Aasta látományához intézni, rögtön a gyermek arca mutatkozott s ez a különös elcserélés ellankasztotta őt testben lélekben, annyira, hogy néhány nap múlva étkezni is alig tudott s nemsokára az ágyát sem hagyhatta el.

Mindenki látta, hogy ez az ember oda van. Aki rejtélyt hord a lelkében, sajátos lényé alakul, úgy hogy ő maga is rejtélylélé válik mások előtt. Már ama naptól fogva, midőn ide költözött, az ő komor hallgatagsága, a fiatal nő szépsége s mindakettőnek ismeretlen előélete a környék fecsegő nyelveit eléggé foglalkoztatta; mikor a nő egyszerre eltűnt, annyira fokozódott a kíváncsiság, hogy az emberek a legnagyobb képtelenségeket legörömbestebb hitték el. Senki sem adhatott fölvilágosítást, mert azok közül, akik a hegyoldalban laktak, meg a part mentén, ama vasárnap reggel senki sem nézett ama sziklafokra, honnan Aasta a szép verőfénynél a tengerbe vetette magát. Holttestét sem vetették partra a hullámok. Botolfról még életében igen különös mesék keringtek. Nagyon megrutult. Ott feküdt, hosszú, fonnyadt arcával, vörös szakálával s bozontos rőt hajával, melyből nagy szeme úgy meredt ki, mint valamely bozóttal körülvelt tóból. Miután úgy látszott, sem élni sem halni nem tud, azt beszéltek, hogy isten és az ördög küzdenek érte. Némelyek látni vélték, a mint maga a sátán, tüzlángoktól környezve, szobája ablakáig kapaszkodott, hogy őt magához hívja. Látták fekete kutya alakjában is a ház körül lappangani vagy mint ugráló gombolyag tova gördülni. Ott ellovagoló emberek az egész udvart is látták lángba borulva; mások pedig látták, midőn egész csapat különféle alak kelt ki a tengerből, lármázva, üvöltve s lassan a ház felé vonulva, elzárt ajtókon áthatolva, valamennyi szobán átrohanva s aztán ismét visszatérve szintoly lármával, üvöltéssel, nyerítéssel, mint ahogy jött, a tengerbe.

A beteg férfi- és nőcselédei rögtön tovafutottak s ezektől származtak az efféle mesék. Senki sem mert többé a ház felé közeledni. Ha egy-két zsellér, kikhez ő mindig jó indulattal volt, meg nem szánják, minden gondozás nélkül feküdt volna ágyában. Az az öreg asszony, a ki ápolta, maga is nagy félelemben volt; szalmát gyujtott meg ágya alatt, hogy a sátánt elülze közeléből; ám, noha ez alkalommal a beteg csaknem oda égett, még sem jött el számára a megváltás. Szörnyen szenvedett. Az öreg asszony végre arra a gondolatra jött, hogy neki bizonyosan valakire kell várnia. Kérdezte a beteget, ne hívja-e el a papot? A beteg csak a fejét rázta. Nem volna-e valaki, akit látni szeretne? - faggatta tovább az öreg asszony. Erre Botolf mitsem válaszolt.

Másnap, noha állapota mitsem javult, tisztán kimondta az »Ágnes« nevet. Bizonyosan nem a tegnapi kérdésre vonatkozó válasz volt ez; de az öreg asszony ezt annak tartotta. Elégülten kelt föl s kiment a férjéhez, kérve őt, fogjon be gyorsan s hozza el a lelkész leányát, Ágnest.

A lelkészlakban természetesen azt hitték, az öreg asszony rosszul értette a beteget, ki a pap látogatását ohajtotta; de az öreg ember makacsul állította, hogy a beteg csakis Ágneszt óhajtja látni. A leányka a szobában ült, hallotta a beszédet s félelem lepte meg; mert hát ő is hallott beszélni az ördögről, meg ama csudálatos alakokról, melyek a tengerből keltek ki; de azt is hallotta, hogy a beteg meghalhasson, valakire kell várnia s abban, hogy ez a valaki ő lesz, semmi különöst nem talált, mert hát a beteg felesége gyakran hozatta őt el magához.

A haldokló óhaját teljesíteni kell, - mondták neki s ha buzgón imádkozik istenhez, senki sem árthat neki. S a leányka hitte ezt és felöltözködött. Hideg, tiszta este volt; a lovak csengői viszhangoztak az erdőben; valami szokatlan volt ez a leány előtt, de nyugodtan ült s imádkozott, miközben kezeit a karmantyujába rejtette. Nem látott semmiféle ördögöt, sem tengerből kikelő csapatokat, de látta a csillagokat s a magaslaton a gyertyavilágot. Fent, a ház udvarán, mély csönd uralkodott; de az öreg asszony legott kijött, bevezette a leánykát s levéve köpenyét, oda állította a kandallóhoz, melegedni. S e közben biztatta őt az öreg asszony, hogy mitől se féljen, csak vigasztalólag lépjen a beteg ágyához s imádkozzék fölötte egy »Mi atyánk«-ot.

Midőn a leányka megmelegedett, kézen fogva bevezette az öreg asszony a beteg szobájába.

Ott feküdt a boldogtalan ember, hosszú szakálával, beesett szemmel, nagyot bámulva. A leányka nem találta őt rutnak s nem is félt tőle.

- Megbocsátsz-e nekem? - susogta a beteg.

A leány sejtette, hogy neki igen-nel kellene válaszolnia s azzal válaszolt.

Ekkor a beteg mosolygott s megkísérlé a fölemelkedést; de erőtlensége nem engedte.

A leányka elkezdte a »Mi atyánk«-ot imádkozni, de a beteg tiltakozó mozdulatot tett s a leány keblére mutatott s most ő - mivel azt hitte, ez a beteg óhaja - mind a két kezét keblére tette s a beteg rögtön a leányka meleg kezeire helyezte sovány, jéghideg kezét s aztán behunyta a szemét.

Mínthogy mitsem szólt, mikor a leányka a »Mi atyánk«-ot elmondta, nem merte a kezeit elvonni s újra imádkozni kezdett. Mikor ezt harmadszor végezte, lépett be az öreg asszony, ki a betegre nézve, így szólt:

- Most már abba hagyhatod az imát, gyermekem, mert ő immár üdvözült.

THROND.

Alfnak hitták azt az embert, akiben falujának minden parasztja nagy reményét vetette, mert ő csaknem valamennyit felülmulta munkásságban és okosságban. De mikor, ez az ember harminc éves volt, visszavonult a hegyek közé s két mértföldnyire a falutól egy darab földet tört fel magának. Sokan csodálkoztak, hogy saját magára támaszkodva, minden szomszédság nélkül meg tud élni; még inkább csodálkoztak azonban, mikor néhány évvel később egy fiatal leány, a völgyből, meg akarta vele osztani életét, és pedig az a leány, aki az ünnepek és táncmulatságok alkalmával a legvidámabb volt.

»Erdei emberek«-nek nevezték őket s a férfit magát »erdei Alf«-nak hitták. Az emberek sokáig néztek utána, mikor őt, a templomból kijövet, nagy dologban látták, mert megfejthetetlen ember volt előttük, ő pedig nem igen látszott hajlandónak, nekik fölvilágosítást adni. A felesége csupán egyetlenegyszer volt a faluban s akkor is csak azért, hogy egy gyermeket megkeresztelhesse.

Fiugyermek volt ez, ki a keresztségben Thrond nevet nyert. Mennél jobban növekedett ez a fiu, annál gyakrabban beszélgettek arról, hogy segítségre lenne szükségük s mivel azt hitték a házasfelek, hogy nincs módjukban felnőtt embert fogadni, hát fogadtak - a saját kifejezésük szerint egy »felet«, egy tizenéves leányt a házhoz, aki a gyerekekre ügyelt, ha a szülék a házon kívül voltak elfoglalva.

A leány kétségkívül, kissé együgyű volt s a fiú csakhamar észrevette, hogy azt, amit az anyja beszél, könnyen megérti, de nagyon nehezen azt, amit Raguhild mond. Az apjával nem sokat érintkezett s kissé félt tőle, mert mikor ez a szobában volt, akkor ott a legnagyobb csöndességnek kellett uralkodni.

Egyszer, egy karácsony este, két gyertya égett az asztalon. Az apa egy palackból ivott, mely egészen fehér volt. Aztán fölvette Throndot az ölébe, élesen a szemébe nézett és így szólt:

- Nézz rám, fiú!

Aztán valamivel szelidebb hangon folytatta:

- Hála istennek, nem vagy félénk! Szeretnél-e egy mesét hallani?

A fiú mit sem szólt, csak a szemét meresztgette apjára.

Ekkor az apa elkezdett neki mesélni egy waagei emberről, akit Blossomnak hitták. Ez az ember bizonyos pör miatt, melyet folytatott, Koppenhágában volt s a törvénykezés egészen karácsonyestig tartott. Blossomot nagyon busította ez s mikor most ő az utcákon fel s alá járkált s haza sóvárgott, fehér köpenyes, nagy, erős embert látott maga előtt ballagni.

- Te ugyan gyorsan haladsz! - szólt Blossom.

- Mert nekem még ma jó messze kell ballagnom, mig hazaérek, - válaszolta az ember.

- Ugyan hová igyekszel?

- Waagéba - felelte az ember, tovább haladva.

- Oh, - sohajtá, - bárcsak én is mehetnék már oda!

- Hát hiszen fölkapaszkozhatnál te az én szánkám hátulsó párkányára, - viszonzá az ember, egy oldalutcába kanyarodva, hol egy ló ácsorgott.

Beült a szánkába s Blossom felé nézett, a mint ez a párkányra föllépett.

- Csakhogy aztán jól megkapaszkodjál, - szólt.

Blassom szót fogadott s valóban jól is tette, mert nem mindig haladt a szánka sima, egyenletes talajon.

- Nekem úgy rémlik, mintha víz fölött járnál, - szólalt meg Blassom egyszerre.

- Valóban úgy van, - viszonzá az ember s a hullámok zúgtak körülte.

Egy idő múlva úgy tetszett Blassomnak, mintha már nem járnának többé víz fölött.

- Most meg, úgy hiszem, a légben járunk, - szólalt meg újra.

- No, természetesen, - válaszolta az ember. De midőn még tovább utaztak, azt hitte Blassom, hogy az a vidék, melyen most átvonultak ismerős volna előtte.

- Azt hiszem, az ott Waage, - szólt.

- Persze, most már megérkeztünk, - viszonzá az ember s Blassom örült a gyors utazásnak.

- Köszönöm szépen a gyors utazást! - mondta.

- Én is köszönöm, - válaszolta az ember s mikor a lovat tovább haladásra buzdította, ezt mondta még: - Most már nem érdemes, hogy többé utánam tekints! - Nem, nem! - gondolta Blassom s a halmon át baktatott hazafelé.

Azonban egyszerre oly zaj és recsegés hallatszott a háta mögött, mintha sziklafal dőlné össze s az egész vidék, köröskörül ki volt világítva. Szétnézett s ekkor újra megpillantotta a fehérköpenyes embert, lobogó lángok közt, a megnyílt hegybe behajtani.

Blassom kissé csudálkozott eme különös utitárs fölött s ismét készült megfordítani a fejét, de hiába, úgy maradt az és soha sem tudta többé fejét egyenesen tartani.

A fiu ehhez hasonló mesét még sohasem hallott életében. Nem merté kérni az apját, hogy meséljen neki még többet is; de másnap korán reggel kérdezte az anyját: nem tud-e ő is néhány mesét? Tudott biz ő eleget, de ezek többnyire oly hercegnőkről szóltak, kik hét évig ültek fogságban, míg az igazi herceg eljött. A fiú mindent elhitt amit hallott és látott.

Nyolc éves volt a fiúcska, midőn egy téli este először toppant be hozzájuk idegen. Fekete haja volt ennek, aminőt Thrond még soha sem látott. »Jó esté«-vel üdvözölte a szobában levőket. Thrond félni kezdett s leült egy zsámolyra, a kandalló mellé.

Az anya az idegent székkal kínálta meg, ki azt szívesen fogadta. Az asszony most közelebből szemügyre vehette az idegent.

- Ej no, hát nem a hegedűs ez? - kiáltott föl.

- Persze hogy az vagyok. Bizony rég volt az már, mikor a lakodalmadon játszottam.

- Igaz, azóta már sok esztendő elmult... Messziről érkeztél?

- A karácsonyünnepeken a hegység tulsó oldalán játszottam. A hegyek közt azonban egyszerre rosszul lettem s be kellett ide kopogtatnom, hogy megpihenhessek.

Az anya ételt tett eléje az asztalra. Az ember oda ült, de nem mondta étkezés előtt, hogy »Jézus nevében!« mint ahogy a fiu azt gyakran hallotta.

Mikor jóllakott, fölkel.

- Most már megint jól érzem magamat, - szólt, - csak egy pillanatig hadd nyugodjam ki magamat.

A Thrond ágyával kínálta meg, hogy ott pihenjen.

Thronnak a számára a földre vetettek ágyat. Amint ott feküdt, fázott az az oldala, a melyet a kandalló felé fordított s ez a baloldala volt.

Ennek okát akkép magyarázta magának, hogy a másik oldala az éjszakai hidegnek ki volt téve, mert azt hitte, hogy szabad levegőn, az erdőben fekszik. De hát miképen juthatott az erdőbe? Főlegyenesedett és körültekintett; a tűz messze távolban égett s ő csakugyan egyedül feküdt az erdőben. A tűz felé akart menni, de nem tudott a helyéből kimozdulni.

Ekkor nagy félelem szállta meg, mert hátha valamely szörnyeteg rohanja meg vagy kisértetek jelennek meg előtte. Pedig ő moccanni sem tud! Félelme egyre fokozódott. Minden erejét összeszedte s nagy fáradságába került, míg kinyöghette: »anyám!« - s fölébredt.

- Édes gyermekem, rosszat álmodhattál, - szólt anyja s karjai közé vette.

A kis fiu egész testében remegett s körülnézett. Az idegen ember eltűnt s ő nem mert felőle kérdezősködni.

Az anya fölvette a fekete ruháját s lement a faluba. Visszatértekor két idegen kísérte, kiknek szintén fekete hajuk s alacsony kalapjuk volt. Ezek sem mondták: »Jézus nevében«, mikor ettek s az apával folyvást halkán beszélgettek. Aztán együtt lementek a csűrbe s nagy ládát hoztak ki onnan, föltették egy szánkára s elbucúztak.

Ekkor így szólt az anya:

- Várjatok még kissé s vigyétek el azt a kis szekrényt, melyet ő magával hordozott. - Az asszony ki akarta azt hozni, de a férfiak egyike így szólt:

- Hadd legyen az az övé, - s Thondra mutatott.

A másik még ezt tette hozzá:

- Használd azt ép oly jól, mint az, aki most itt nyugszik, - s a nagy ládára mutatott. Aztán mindaketten nevetve távoztak.

Thond látta a kis szekrényt, melyet neki szántak s kérdezte:

- Mi van abban?

- Nézd meg magad, - válaszolt az anyja és segített neki fölnyitni.

Ekkor nagy öröm kifejezése látszott a gyermek arcán, mert valami könnyü, finom tárgyat látott abban.

- Vedd ki! - szólt az anya.

A fiucska csak az ujjával tapogatta meg, de ijedten rántotta azt vissza.

- Sír ez! - mondta félénken.

- Csak fogd meg bátran, - biztatta az anya. Ekkor a fiu egész kézzel belenyult és kihuzta a szekrény tartalmát. Forgatta azt ide-oda, nevetett s megtapogatta minden oldalról.

- Édes anyám, mi ez? - kérdezte a fiu. Az egész oly könnyűnek tetszett neki, mint a toll.

- Ez, hegedű.

Igy kapta Thond az első hegedűjét.

Az apja tudott kissé hegedülni s megmutatta fiának az első fogásokat; az anyja meg, abból az időből, midőn még táncolt, el tudott énekelni néhány dallamot s ezeket Thond megtanulta tőle; de csakhamar ő maga gondolt ki új dallamokat. Mikor nem tanult, játszott, játszott oly huzamosan, hogy egyszer azt mondta neki az apja, miképen nagyon sápadt és bágyadt; minden, amit a fiú addig olvasott és hallott, a hegedűbe ment át. A vékony, finom hur az anyja volt; a

mellette levő hur Reguhild; a durva vastag hur pedig, melyet ritkábban használt, az apa. De emez utolsótól, eme komor, szigorú hurtól félt kissé s ennek nem adott nevet.

Ha gikszert csinált a vékonyabb húrokon, úgy tetszett a gyerekeknek, mintha az macskanyávogás lett volna, az apát jelző huron pedig mint az ökörbógés. A vonóban ama Blassom képét látta, ki egy éjszaka Koppenhágától Waagéig tudott menni. Ugy minden dallam is bizonyos tárgyat jelentett nála. Az elnyújtott komoly hangokat anyja képviselte fekete ruhájában. Valamely röpke, szökdécselő dallamnál Mózesre emlékezett, ki dadogott s botjával a sziklára ütött. Ha a nyirettyű csak gyöngén érintette a húrokat, akkor az erdei tündért látta maga előtt, mely, anélkül hogy valaki látta volna, a barmokat elhajtotta.

Azonban játéka áthatolt a szirtfalakon s a fiú szívét sovárgás lepte meg. Mikor az apja egy ízben beszélt, hogy a vásáron egy kis fiú, hegedűjével, sok pénzt keresett, Throna a konyhában várakozott anyjára s megkérdezte, vajjon nem mehetne-e el ő is a vásárra, hogy az embereknek valamit hegedülhessen?

- Ugyan mi nem jut még az eszedbe? - viszonzá anyja; de rögtön beszélt az apával.

- Elég korán kilép ő a világba, - szólt az apa s ezt oly hangon ejtette ki, hogy az anya nem kérte másodszer.

Nemsokára aztán, az apa meg az anya, ebédközben új szomszédokról beszélgettek, kik nemrég telepedtek le a hegyek közt s most házasodni akarnának. Az apa azt is említette, hogy még nincs zenészük.

- Hát én nem játszhatnám nekik? - kérdezte halkán a fiú, mikor az anyja a konyhába ment.

- Hiszen te még kis fiú vagy! - válaszolta az anya; de aztán mégis kiment az apához, ki éppen a félszerben volt s így szólt hozzá:

- A fiú még soha sem volt a faluban s még soha nem látott templomot.

- Én nem tudom, miért kell neked engem kérni, - szólt Alf; - többet azonban nem mondott s ebből az anya azt következtette, hogy ez némi engedélyt jelent. Így aztán átment a nemrég megtelepült szomszédokhoz s ajánlta nekik zenészül a fiát.

- Ahogy ő játszik, - mondta - úgy még ilyen fiatal fiú sohasem játszott. - A szomszédok abban állapodtak meg, hogy a fiú a nászindulót fogja játszani.

Nagy volt akkor otthon az öröm. Reggeltől estig hegedült Throna. Ujabb dalokat tanult be, s éjszaka azokról álmódott; kiszállították őt a dallamok, a begyeken át, idegen országokba, mintha uszó felhőkön lovagolt volna. Az anya új ruhákat varrt neki; de az apa sehogysem lelte helyét a szobában.

Az utolsó éjen nem aludt a fiú, hanem új dallamokat gondolt ki a templomról, melyet még nem is látott. Már korán reggel fölkel, az anya is, hogy reggelit készítsen; de a fiú nem tudott enni. Felöltötte az új ruhákat, kezébe vette a hegedűt s ekkor úgy tetszett neki, mintha kápráznék a szeme. Az anya elkísérte őt a kőlépcsőig s utána nézett míg fia a halom tetejére föl nem ért. Először hagyta el a szülei hajlékot.

Az apa lassan kikelt az ágyából s oda lépett az ablakhoz; utána bámult fiának, míg az anya lépteit a lépcsőkön nem hallotta; ekkor ismét visszavonult ágyába s mikor az asszony belépett, ő már ágyában volt ismét, még pedig lecsukott szemmel.

Az asszony folyvást ott settenkedett férje körül, mintha nyomta volna valami a szívét, mitől szabadulni szeretett volna. Végre nem tudta magát türtőztetni:

- Azt gondoltam, hogy mégis csak jó lesz, ha lemegyek a templomba; meg kellene nézennem, mi történik ott.

A férj mitsem válaszolt s azért az asszony elintézettnak tartotta a dolgot s lement.

Gyönyörű verőfényes nap volt, mikor a fiú a hegyen fölfelé kapaszkodott. Hallgatta a madarak dalát s látta a levelek közt átcsillanó napot, miközben, hóna alatt a hegedűvel, gyorsan lépdelt előre. Mikor a lakodalmas házhoz érkezett, még mindig nem látott egyebet, mint azt, ami a fejében forgott s csak azt kérdezte: indulnak-e nemsokára?

Nem kellett sokáig várakoznia. Ő ment elől a hegedűjével. Játszott egész reggel s zenéje viszhangzott a fák között.

- Meglátjuk-e mindjárt a templomot? - kérdezte hátrafordulva. Sokáig tagadó választ kapott, míg végre valaki így felelt:

- Mihelyt ama kiszökellő sziklánál bekanyarodunk, már láthatod a templomot.

A fiu a legujabb dalokat játszta, a hegedűvonó működött s ő egyenesen maga elé nézett. Egyszerre szemébe ötlött az egész falu.

Az első, a mit észrevett, gyöngé köd volt, mely füstszerűleg emelkedett a szemközti levő sziklafal mellől. Aztán zöld réteken révedezett a szeme, majd nagy házakat pillantott meg ablakokkal, melyeknek az üvegei égni látszottak az oda tűző napsugaraktól. Ép úgy villogott minden üveg, mint téli verőfényes napokon a jégpálya. A házak egyre nagyobbak lettek s több-több ablakot lehetett látni. Egyik oldalon nagy, vörös házak merültek föl a szem előtt; lovak álltak ezek előtt, a fal mellett megkötve; apró, ünnepiesen öltözött gyermekek játszottak egy magaslaton; ebek ültek közelökben, nézve játékaikat.

De mind eme látványok fölött vontatott, mély hang zúgott át, úgy hogy Thrond egész lelkét megrendülni érezte s úgy tetszett neki, mintha minden amit látott, ütemszerűleg ama hang után mozogna. Egyszerre nagy, keskeny házat pillantott meg, mely magas, fényes csucsával ég felé emelkedett. Lentebb száz meg száz ablak villogott a nap fényétől, mintha az egész épület lángban állt volna.

- Bizonyosan ez a templom, - gondolta magában a fiu s a hang is onnan származhatik. Köröskörül tömérdek ember állt s valamennyien hasonlítottak egymáshoz. Ő ezeket mind kapcsolatba hozta a templommal s ezáltal félelemmel párosult tiszteletet érzett a legkisebb gyermek iránt is.

- Most játszanom kell, - gondolta Thrond s minden erejét összeszedte. De, mi volt ez? A hegedű nem adott többé hangot. A húrokon esett valami hiba? A fiu megvizsgálta azokat, de semmi hibát sem fedezett föl.

- No, akkor az az oka, hogy nem elég erővel nyomtam meg a vonót, - gondolta s újabb kísérletet tett, de a hegedű egészen megbomlott. Dalok helyett templomi éneket akart játszani, de csak nyikorgó hangot csalhatott ki a hegedűből, nem pedig tiszta hangot. Rekedt, nyöszörgő hang volt az. A fiu érezte amint a hideg veríték kiüt a homlokán s arcán alágördül. Azokra az okos emberekre gondolt, a kik közelében voltak s talán kinevették őt, a ki otthon oly szépen tudott játszani, míg itt most egyetlenegy tiszta hangot nem sikerül neki előidézni.

- Hála istennek, hogy nincs itt anyám s nem látja szégyenemet, - gondolta magában, a mint hegedűlve az emberek közt áthaladt.

De, hajh, ott állt az anya fekete ruhájában, hátrább, egyre hátrább vonulva.

Ugyanabban a pillanatban megpillantotta a magasban, a torony hegyén ülni a fekete haju embert, a ki neki a hegedűt adta.

- Add csak ide! - kiáltotta kacagva, kezeit kinyújtva s a torony csucsa ide-oda himbálózni látszott.

De a gyermek hóna alá csapta a hegedűt.

- Nem kapod vissza! - kiáltotta s megfordulva tova futott a tömegből, végig a házak közt, réteken, mezőkön át, a míg csak tudott s aztán összeroskadt.

Sokáig feküdt ott, arcát a föld felé fordítva s mikor végre fölemelte fejét, csak isten végtelen egét látta és hallotta, mely örökké zúgva, fölötte elterült. Oly borzasztónak tetszett ez neki, hogy arcát újra kénytelen volt a föld felé fordítani. Midőn ismét fölvetette a fejét, megpillantotta a mellette heverő hegedűt.

- Te vagy az oka mindennek! - kiáltott föl a fiu s magasra emelte a hangszert, hogy összezuzza; de habozni kezdett s szemügre vette azt.

- Sok vidám órát töltöttünk mi együtt, - szólt s pillanatra elhallgatott. Aztán folytatta:

- A húrokat meg kell változtatni, mert ezek mitsem érnek.

- Au! - szólt a vékony húr röviden, szomorúan.

A fiu elmetszette.

- Au! - szólt a mellette levő húr; de a fiu ezt is levágta.

- Au! szólt búsan a harmadik húr - s most a negyedik húr következett.

Mély fájdalom lepte meg a gyermeket; a negyedik húrt, melynek soha sem mert nevet adni, nem merte elmetszeni. S most, mintha érezte volna, hogy a nem sikerült zenének nem a húrok voltak az okai.

Ekkor közeledett feléje az anyja, hogy őt haza vezesse.

De a fiút még nagyobb félelem szállta meg; fölegyenesedett s így kiáltott lassan közeledő anyja felé:

- Nem, anyám, addig nem térek haza, míg azt el nem tudom játszani, amit ma láttam!